

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра дошкільної педагогіки і психології
(теорії і методики дошкільної освіти)

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ
МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКОЛИ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Виконала

Ткаленко Наталія Іванівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

студентка 38-25 Д групи,

факультету дошкільної освіти

Науковий керівник

старший викладач

(вчений ступінь, вчене звання, посада)

Вітер О.І.

(прізвище, ініціали)

Глухів – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКОЛИ	7
1.1. Проблема мотиваційної готовності дитини до школи у працях педагогів та психологів.	7
1.2. Особливості мотиваційної готовності старших дошкільників до школи.	18
1.3. Характеристика психолого-педагогічних умов формування мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи.....	27
Висновки до розділу 1	47
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКОЛИ	
2.1. Виявлення рівнів сформованості мотиваційної готовності до школи у старших дошкільників.....	49
2.2. Система роботи з перевірки психолого-педагогічних умов формування мотиваційної готовності у дітей старшого дошкільного віку до школи.....	62
2.3. Аналіз результатів експериментальної перевірки ефективності психолого-педагогічних умов формування мотиваційної готовності старших дошкільників до школи.	68
Висновки до розділу 2	72
Висновки	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ	82

ВСТУП

Актуальність дослідження. Важливим завданням сучасної освіти є формування всебічно розвиненої особистості, здатної адекватно сприймати зміни в суспільному житті, проявляти свідому активність, ініціативність, сміливість, вміння приймати самостійні рішення; створити сприятливі умови для особистісного розвитку підростаючого покоління в період дошкільного дитинства і подальшого навчання в Новій українській школі.

Вирішення цих завдань тісно пов'язане з реалізацією Державної національної програми «Діти України», Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Концепції Нова українська школа, де передбачено, що особлива увага приділятиметься вихованню дітей на цінностях, які стануть базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії із суспільством [1,2].

Реформування в напрямі гуманізації сучасної системи освіти досить гостро порушує питання готовності дошкільників до школи в шість років, оскільки це важливий крок у доросле життя, і від того, яким він буде, залежить здатність дитини адаптуватися до нових умов і реалізувати власні потенційні можливості.

Поняття готовності дитини до школи багатоаспектне. Воно охоплює не лише питання зрілості дитини у фізіологічній, психологічній та соціальній сферах, зміну соціального статусу з дошкільника на школяра, а й питання про те, наскільки успішною дитина буде впродовж шкільних років.

У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти передбачено формування ключових компетентностей та наскрізних умінь здобувачів дошкільної освіти як передумови успішного навчання протягом життя та продовження здобуття освіти на наступних рівнях [3].

Основними компонентами готовності дитини до школи з огляду на концепцію НУШ та вимоги Державного стандарту дошкільної освіти в

Україні можна вважати психофізіологічну, особистісну та інтелектуальну готовність.

Особистісна готовність передбачає прийняття дитиною нового соціального статусу школяра, важливою складовою якої є мотиваційна готовність – сформованість соціальних мотивів : потреба у соціальному визнанні, бажання отримати соціально-значимий статус; сформованість пізнавальних мотивів: бажання вчитися, отримувати знання.

Мотиваційна готовність є передумовою успішної адаптації дитини до школи, прийняття нею «позиції школяра». У разі несформованості мотивів до школи, дитина дуже важко звикає до нових умов, колективу і вчителя, недостатньо добре сприймає навчальний матеріал, що призводить до шкільної дезадаптації [4].

Проблема готовності дітей до школи знайшла широке відображення у світовому й вітчизняному історико – педагогічному досвіді.

Її вивчення започатковано класиками педагогіки і психології : Л. Виготським, О Запорожцем, Ж. Піаже, К. Ушинським. Окремі психологічні, педагогічні та методичні аспекти підготовки дитини до школи розкрито у працях Т. Кондратенко, К. Щербакової. Досліджено різні аспекти готовності до шкільного навчання у М. Безруких, Р. Немова, Я. Коломінського. Провідну роль саме мотиваційної готовності обгрунтовано у роботах Л. Божович, Д. Ельконіна, О. Кононко, В. Котирло. Представники цього напрямку дослідження Л. Виготський, О. Запорожець, О. Проскура зазначають, що головним є формування у дітей установки на пізнавальну діяльність, а не на механічне заучування знань [45].

Тому знання особливостей мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи, надання пріоритетного значення розвитку пізнавальної сфери дошкільника у цьому процесі, важливе для визначення ефективних шляхів і методів впливу на її формування.

Все вище зазначене зумовило вибір теми бакалаврської роботи «Психолого – педагогічні умови формування мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи» .

Мета дослідження : теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити психолого-педагогічні умови формування мотиваційної готовності старших дошкільників до школи.

Об’єкт дослідження : процес формування мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи.

Предмет дослідження : психолого-педагогічні умови формування мотиваційної готовності старших дошкільників до школи.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що ефективність процесу мотиваційної готовності до школи суттєво підвищиться за наявності психолого-педагогічних умов, які передбачають : створення позитивної атмосфери, сприятливого емоційного фону в процесі діяльності дитини; розроблення дидактико-методичного забезпечення освітнього процесу в старшій групі закладу дошкільної освіти; взаємодія з родинами вихованців у роботі з формування мотиваційної готовності дитини до школи.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан проблеми готовності дитини до школи у працях педагогів та психологів;
2. Визначити й обґрунтувати психолого-педагогічні умови формування мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи;
3. З’ясувати рівні сформованості мотиваційної готовності старших дошкільників до школи;
4. Розробити й експериментально перевірити ефективність психолого-педагогічних умов формування мотиваційної готовності у дітей старшого дошкільного віку до школи.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, синтез, класифікація, узагальнення, систематизація; емпіричні методи : спостереження за діяльністю дітей, тестування, анкетування, аналіз дитячих робіт, вивчення предметно-розвивального середовища групи, педагогічний експеримент ; методи кількісної та якісної обробки результатів дослідження.

Теоретичне значення роботи полягає в обґрунтуванні психолого-педагогічних умов формування мотиваційної готовності старших дошкільників до школи ; у визначенні критеріїв, показників та рівнів сформованості мотиваційної готовності до школи у дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення : розроблено конспекти розвивальних занять; сюжетно-рольових і дидактичних ігор та вправ, розвивальну програму на формування мотиваційної готовності старших дошкільників до школи; тематику і конспекти консультацій, порад, семінарів-практикумів для просвітницької роботи з батьками; запропоновано тематику спільних заходів педагогів групи і родин вихованців.

Структура роботи: бакалаврська робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКОЛИ

Сьогодні доводиться констатувати, що взаємозв'язок між ступенями освіти, як і раніше залишається лише декларацією, що закриває реальний пролом в безперервності педагогічного процесу. Перш за все, як зазначає В. Андрєєва, це відноситься до розриву між дошкільною та початковою шкільною освітою, хоча, на переконання вчених і практиків, саме цей віковий період є найбільш важливим для загального розвитку, формування особистісних якостей, необхідних протягом усього подальшого життя і це служить фундаментом для придбання спеціальних знань і навичок [7].

1.1. Проблема мотиваційної готовності дитини до школи у працях педагогів та психологів

У чому ж причина розриву між найважливішими, основоположними ланками освіти? У першу чергу, зауважує Букатов В., вона полягає в тому, що ці два ступені освіти знаходяться у віданні різних типів виховно-освітніх установ і керуються відокремленими один від одного педагогічною і психологічною наукою. Тому цей розрив має місце вже на рівні програм виховання і навчання в дитячому садку і школі, методів і форм організації педагогічного процесу [10].

У вітчизняній психології та педагогіці проблему готовності вивчали в різних аспектах. Так вчені (Л. А. Венгер, Ф. О. Сохін, Л. Є. Журова, Т. В. Тарунтаєва та ін.) виділяли два великих блоки: загальний і спеціальний. До загального автори відносили готовність – фізичну, особистісну, інтелектуальну, до спеціального – підготовку до засвоєння предметів курсу початкової школи, що забезпечує як придбання дітьми початкових навичок читання та рахунку, так і загальний розвиток [22].

Визначаючи готовність дитини шести - семи років до шкільного навчання, дорослий повинен враховувати так звану «шкільну зрілість», тобто рівень її морфологічного і функціонального розвитку.

Підставами визначення «незрілості» можуть бути індивідуальні особливості фізичного розвитку, скажімо, кісткової системи, невідповідність довжини і маси тіла віковим нормам. Особливого спостереження потребують діти, чий розвиток йде за рахунок перевищення або дефіциту маси тіла, ті, хто має низький зріст, у кого порушені пропорції тіла, наприклад співвідношення окружності голови і довжини тіла, хто страждає фізіологічною незрілістю серцево-судинної системи, меншою здатністю може виконувати фізичні навантаження. Дані досліджень фізіологів, гігієністів (НДІ фізіології дітей і підлітків) дозволили виявити відсоткове співвідношення «зрілих» і «незрілих» дітей в різному віці. Так, серед шестирічних дітей відсоток «зрілих» становить 49%, шести з половиною років – 68%, серед семирічних – 87%, семи з половиною років – 98%. У дівчаток найбільший приріст кількості «зрілих» відзначено від п'яти до п'яти з половиною років і від п'яти з половиною до шести років. У хлопчиків цей приріст зміщений на півроку – від п'яти з половиною до шести років і від шести до шести з половиною років. Звідси висновок: вік дитини для вступу до школи визначається диференційовано. Наведені дослідження свідчать: для більшості дітей оптимальний семирічний вік [49].

Під фізичною готовністю слід розуміти стан здоров'я, розвиток рухових навичок і якостей, особливості координації рухів, фізичну і розумову працездатність. Підготовка до школи – не самоціль, а результат організації повноцінної, емоційно насиченої життєдіяльності дитини, яка задовольняє його інтереси і потреби протягом усього дошкільного дитинства – віку унікального, в якому закладаються основи майбутнього розвитку. Проте досягти можливих результатів у повному обсязі до кінця старшого дошкільного віку багато дітей сьогодні навряд чи можуть. Справа в тому, що

в різних типах дошкільних закладів дітей навчають і розвивають за різними програмами, з різних педагогічних систем. Доказ тому – аналіз програм, переважна більшість яких відображає ту чи іншу пріоритетність в освіті. Одні спрямовані на пізнавальний розвиток, інші - на естетичний, треті – на екологічний тощо. І що примітно: переважає протилежність з принципових підходів до виховання. В одних приділяють увагу навчанню, в інших – навчання заперечується геть, а вся освіта-будується на грі і т.д. Такий факт пояснюється тим, що немає єдиного стандарту в галузі освіти, немає єдиної системи вимог до змісту освіти, рівня розвитку дітей для кожного психологічного віку. Саме державний освітній стандарт забезпечує основу розвитку повноцінної особистості, спадкоємність при переході до наступного вікового етапу, гарантує права дитини та рівні можливості, що забезпечують успішність його навчання в школі. Проте визначити стандарти як мінімум і ті можливості, які представляються кожному дошкільному закладу, дуже важко. Стандарти повинні бути самодостатні настільки, щоб забезпечити розвиток особистості, талантів, розумових і фізичних здібностей дитини в найповнішому обсязі. А обсяг у свою чергу диктується завданнями реалізації основних можливостей розвитку дитини в період дошкільного дитинства. Сутність перехідного періоду полягає в тому, на думку С. А. Козлової, що у дитини вже є основні передумови вчення (довільність, способи пізнавальної діяльності, мотивація, комунікативні уміння і т.д.). Однак він по суті ще дошкільник, становлення його як учня відбувається лише в процесі навчання і всього шкільного життя, в процесі самого шкільного типу навчання. Процес такого становлення при сприятливих умовах (як показують дослідження) охоплює перше півріччя першого року навчання в школі і включає в себе компоненти як фізичної, так і психологічної адаптації. Але в більшості випадків початкова школа, не забезпечуючи необхідної поступовості, з перших же днів висуває до дітей вимоги (мова йде про поведінку, про діяльність, про спілкування) як до вже сформованого учня. І це незважаючи

на установки не задавати домашніх завдань, не ставити оцінок, не допускати перенапруження темпом роботи і дисциплінарними вимогами [33].

Л. Мігеєва відзначає, що цілі початкової освіти та дошкільної традиційно не збігаються. Так, якщо дошкільний заклад основну увагу приділяє збереженню і зміцненню здоров'я, всебічному загальному психічному і фізичному розвитку дитини, становлення його як особистості, то початкова школа свої завдання бачить у формуванні практичних навичок читання, письма, рахунку, способів поведінки шкільного типу. Вирішення цих завдань, безперечно, надзвичайно важливо, оскільки забезпечується фундамент подальшого оволодіння предметами середньої школи, можливість вільно орієнтуватися в інформаційному просторі повсякденного життя (читання інструкцій, газет, здійснення покупок і ін.) Проте на початкових етапах така методика дає лише мінімальні примітивні практичні результати (наприклад, недосконалі елементи букв і цифр, читання тільки специфічних навчальних текстів, нецікавих в пізнавальному сенсі). При цьому залишаються незатребуваними всі творчі й змістовні можливості учня. Незатребуваність – самодіяльних ігор, експериментування, конструювання, інших видів художньої діяльності, тобто того, чим було багате життя в дитячому садку і в чому, перш за все, дитина виявляє себе, а також звуження освітнього змісту (знайомство з природою, історико-географічними уявленнями, художньою культурою) – різко знижує пізнавальні інтереси, активність, ініціативність, збіднює загальний кругозір. Більше того, на перших етапах навчання спостерігаються неуспіхи (і це природно: немає можливості проявити себе), серйозний збиток завдається особистісному розвитку – знижуються самооцінка, рівень домагань, з'являється формальне ставлення до результатів власної діяльності. Цьому факту також сприяє і оцінка дорослого (вчителя, батьків) переважно з точки зору успішності у навчанні. Так у класі з'являються успішні і

неуспішні учні і, відповідно, «хороші» й «погані» діти. Так порушуються міжособистісні взаємини як у класі, так і між дітьми та батьками [44].

Організація шкільних уроків вимагає від дітей до того ж максимального напруження всіх систем організму (опорно-рухової, серцево-судинної, системи дихання, центральної і вегетативної нервової системи та ін.) і як результат, хронічні перезбудження, перевтома. Збіднення змісту розвитку в поєднанні з високими навантаженнями на організм, жорстко регламентовані форми поведінки - все це в сукупності призводить дитину до підвищеної тривожності, знижується здатність довільно концентрувати увагу, різко змінюється настрій, порушується сон, погіршується здоров'я, знижується фізична і розумова працездатність, нарешті, втрачається інтерес до школи [37].

В даний час з'явилися нові програми і методики, проте вони в основному розробляються окремо для дитячого садка і початкової школи. Крім того, в більшості програм для дітей дошкільного віку акцент робиться на повноцінний розвиток особистості дитини, розкриття його особливих, унікальних здібностей, а зміст навчання у початковій школі продовжує орієнтуватися передусім на формування певного обсягу знань, умінь і навичок. У результаті проблеми виховання і розвитку особистості відходять на другий план, направляючи педагогічний процес на «приведення» можливостей дітей до якоїсь єдиної норми. Орієнтація дітей з середнім розвитком призводить до того, що розвиток дітей з більш високим рівнем штучно гальмується і вони не можуть повноцінно реалізувати свої здібності, а діти з темпом розвитку нижче середнього рівня змушені постійно переживати неуспіх, що негативно позначається на їхньому емоційному і психічному благополуччі. Таким чином, проаналізувавши психолого-педагогічну літературу з сутності поняття «готовність до шкільного навчання» ми робимо висновок, що створюються комплекси - освітні заклади, що реалізують програми дошкільної та початкової загальної освіти,

укладаються договори про співпрацю з різних напрямів діяльності і т. д.; під готовністю до навчання ми розуміємо сформованість усіх психічних процесів, а також особистості дошкільника в цілому на тому рівні, який необхідний для успішної адаптації і навчання в початковій школі.

Закладка основ теоретичного ставлення до дійсності – специфічне завдання початкової школи. Мета розвивального дошкільного навчання полягає не у формуванні будь-яких конкретних елементів навчальної діяльності, а у створенні її універсальних генетичних передумов. Разом з тим очевидно, що розвивати в молодшого школяра вихідні форми теоретичного мислення на «порожньому місці» неможливо або дуже важко. На думку Є.Є. Кравцової, особистісна готовність дитини до школи виявляється в довільності поведінки, сформованості спілкування, самооцінки та мотивації навчання. Довільність є здатністю діяти у відповідності з свідомо поставленою метою, розуміти умовність навчальних ситуацій.

Сформованість спілкування охоплює основні сфери життєвих відносин дитини (з оточуючими дорослими і з однолітками, а також ставлення дитини до самої себе). Її найважливіший компонент - спілкування «кооперативно-змагального» типу (в ході ігор, особливо з правилами), змістового (в спільно розподіленої діяльності – грі, конструюванні), що дозволяє розуміти і враховувати дії і позиції партнерів [36].

Найважливіший показник готовності старшого дошкільника до шкільного типу навчання і способу життя – адекватна, об'єктивна оцінка власних можливостей, діяльності та її результатів. М.І. Лисина стверджує, що в процесі спілкування дитини з дорослим, яке носить в цей віковий період внеситуативно-особистісний характер, виникає ще одна важлива складова готовності до школи – здатність прийняти дорослого в новій якості, в якості вчителя, вимогам якого він охоче підкоряється. У руслі реальної педагогічної практики особистісна готовність до школи виявляється в активності, в зацікавленості вирішувати спільні завдання, у потребі допомагати

одноліткам, у дисциплінованості, в умінні підкорятися встановленим правилам, в якості відповідей та результатів роботи, в прояві наполегливості, старанності [38].

В.М. Белкін пише: Порушуючи тему особистісної готовності дитини до школи, підкреслимо значимість мотиваційного плану, формування так званої «внутрішньої позиції школяра», в основі якої лежить сплав різних типів мотивів навчання:

- 1) соціальний, пов'язаний з потребою спілкуватися з іншими людьми;
- 2) пізнавальний, пов'язаний безпосередньо з навчальною діяльністю, з потребою активно пізнавати нове [21].

Як важливе новоутворення відзначимо виникнення моральних мотивів (почуття обов'язку), які спонукають дітей займатися діяльністю, непривабливою для них. З цією якістю тісно пов'язуються «соціальні емоції», коли у дитини виявляється почуття радості не тільки від задоволення безпосереднього бажання, але і від того, що він впорався з будь-якими труднощами (в тому числі і інтелектуальними), надав комусь допомогу, вчинив по справедливості. М.М. Поддьяков відзначає, що центральний показник розумового розвитку до кінця дошкільного віку – сформованість образного мислення, уяви, творчості, основ словесно-логічного мислення, а також оволодіння засобами пізнавальної діяльності (умінням класифікувати, узагальнювати, схематизувати, моделювати), володіння рідною мовою, основними формами мови (діалогом, монологом). У дошкільному віці вирішення багатьох типів інтелектуальних завдань відбувається в образному плані, який сприяє розумінню умов завдання, співвіднесенню завдання з реальністю, а потім контролю за реалістичністю рішення. На основі образного мислення у дітей формуються перші схематичні і узагальнені уявлення про існуючі взаємозв'язки і відношення, що лежать в основі розвитку логічного мислення. І, як результат, виявляється здатність розуміти загальні принципи, зв'язки і закономірності, що лежать в основі наукового

знання. Так, наприклад, знайомлячись з природою, діти засвоюють знання про взаємодію організму із середовищем, залежність між формою і функцією, будовою та поведінкою, фізичні уявлення про рух. Проте риси узагальненості залишаються подібними й спираються на реальні дії з предметами та їх заступниками, що дозволяє опановувати побудовою та використанням різного роду предметних і графічних моделей. Згодом це стає одним з найважливіших засобів передачі теоретичних знань. Важлива передумова засвоєння наукових знань – поступовий перехід від егоцентризму до децентрації. Іншими словами, дошкільник, виконуючи різні види діяльності, починає розуміти: його точка зору не єдина [47].

Перераховані досягнення розвитку образного мислення підводять дитину до порога логіки. Однак роль емоцій в регуляції діяльності ще настільки істотна, що «емоційно-образне» мислення надовго залишається домінуючим у структурі інтелекту. Л. С. Виготський зауважував, що єдність афекту та інтелекту не є недоліком мислення, а його специфічною особливістю, що дозволяє вирішувати широкий спектр завдань, що вимагають високого рівня узагальнення, не вдаючись до логічної формалізації. При цьому сам процес вирішення носить емоційно забарвлений характер, що робить його для дитини цікавим і значущим [15].

Л. Парамонова стверджує, що успішність навчання дитини у школі залежить від рівня володіння рідною мовою, розвитку мовлення, на якому будується вся навчальна діяльність. У мовному розвитку виділяють три напрямки: структурний, функціональний та когнітивний.

До старшого дошкільного віку дитина оволодіває вже структурою мови: фонетикою, лексикою, граматику, правилами використання мови в різних функціях (для спілкування з оточуючими, для пізнавальної діяльності, для планування та організації будь-якої власної діяльності). Освоюються мовні структури, функції та форми мови (діалог, монолог) у взаємозв'язку з когнітивним розвитком, елементарним усвідомленням мовної дійсності. При

цьому усвідомлення охоплює такі фундаментальні характеристики мови і мови, як словесний склад пропозиції, звукова і значеннєва сторона слова, формально-семантичні відношення між словами, граматична правильність мовлення, структура зв'язного тексту. У процесі спеціальних мовних занять, спрямованих на елементарне усвідомлення мови та форми тексту, а також в інших видах діяльності формується найважливіша властивість мови – довільність, що дозволяє майбутньому школяреві розуміти звернену до нього мову дорослого, свідомо аналізувати мовну інформацію, укладену в навчальних завданнях, чітко і логічно викладати власні думки [40].

Особливу роль в понятті «шкільна готовність» має розвиток зв'язного монологічного мовлення, форми, в якій дитина самостійно, без допомоги дорослого, довільно використовує всі досягнення мовного та когнітивного розвитку. Розвинена діалогічна форма мовлення в свою чергу буде свідчити про те, що налагоджується взаєморозуміння з оточуючими, встановлюються партнерські відносини з учителем та однокласниками. А вміння описувати, розповідати, міркувати, висловлювати свої міркування, спонукати, повідомляти, пояснювати товаришам, скажімо, правила нової гри, власні дії і вчинки – говорить про здібності дитини. Як підкреслювали М.М. Поддьяков і Н.І. Кузіна, вміння пояснювати – найважливіший компонент навчальної діяльності [47].

Спеціальна готовність – тут мова йде про оволодіння початками грамоти (читанням, письмом), елементами навчальної діяльності (виділенням завдань загального контексту діяльності, усвідомленням і узагальненням способів вирішення, планування та контролю, оволодінням загальним темпом і ритмом роботи). Загальна і спеціальна готовність до школи між собою тісно взаємопов'язані і взаємозумовлені. У їх формуванні мають значення як специфічно дитячі види діяльності, так і спеціальні галузі знань (читання, письмо, математика). При спеціальній підготовці особлива увага приділяється тим знанням, які будуть надалі затребувані початковою

школою, і їх ролі в загальному психічному розвитку дитини, задоволення його природного інтересу до цієї області дійсності. У руслі даного підходу (на основі уявлень Д. Б. Ельконіна про механізм читання і ролі звукового аналізу в ньому) здійснюється навчання грамоти в дитячому садку [56].

Навчання основ математики будується на оволодінні вихідними математичними відносинами і залежностями. Надалі в розвитку цих ідей був розроблений новий підхід до навчання грамоти, основний принцип якого – єдність рахунку, читання та письма як загальнокультурних навичок. Читання розглядається як синхронний процес, в якому координується робота багатьох функціональних систем, перш за все слуху, зору, голосу і руху. Тому навчання грамоти базується на всіх доступних видах діяльності. У співі, конструюванні, віршуванні, драматизації, пластичних етюдах і т. д. у дітей формуються такі найважливіші якості, як координація рухів, ритмічні, темпові, мелодійні, просторові, м'язові і мовні навички, які так необхідні для письма. Навчання передбачає нове змістовне діалогічне спілкування дітей з однолітками: обговорення спільної справи, знаходження способів, розподіл ролей, зміну позицій (один пише, інший читає, третій перевіряє) і т. д. У результаті формується дитяча спільність, в якій кожен відчуває себе вмілим, знаючим, здатним (разом з іншими) справитися з будь-яким завданням і при цьому уникнути конфліктів. З.М.Істоміна відзначає, що властивість довільності до кінця дошкільного віку набуває і така психічна функція, як пам'ять. У різних видах діяльності перед дошкільниками виникає осмислене завдання - запам'ятати, і він починає використовувати відомі і винайдені ним самим способи запам'ятовування і усвідомлювання їх. Проблема «готовності до школи» на сучасному етапі охоплює і розвиток уяви, що становить основу творчості. Дитина, що володіє творчими здібностями, готова до самостійного пізнання нового навчального матеріалу, до пошукової діяльності, до побудови взаємин і співробітництва з педагогом і однолітками. Діти стають

допитливими, активними, ініціативними, можуть не тільки вирішувати пропонувані дорослим завдання, але і самі ставити нові [26].

Г.А. Цукерман відзначає, що продуктивна уява і творче мислення, включені в єдиний контекст творчого розвитку дитини на правах його самокоштовних утворювань.

Ця єдність і служить справжньою підставою наступності дошкільної і шкільної ступенів у системі розвивальної освіти. Конкретним предметом психолого-педагогічного проектування стають при цьому умови, які породжують зв'язок уяви і мислення в межах дитячого віку. Підкреслимо, що цей зв'язок сам по собі найчастіше виникнути не може [49].

В умовах традиційної системи освіти процеси розвитку уяви у дошкільника і теоретичного мислення в молодшого школяра протікають стихійно, тому криза семи років не має чітко вираженої форми. У тих випадках, коли дитина з розвиненою уявою з дитячого садку або сім'ї потрапляє в школу, орієнтовану на емпіричну методику викладання, це здатне привести до негативного загострення кризи. У той же час умовою формування повноцінної структури навчальної діяльності є необхідний рівень розвитку уяви, досягнутий у дошкільному дитинстві. З урахуванням цього, до числа фундаментальних складових шкільної готовності (поряд з умінням діяти за заданим зразком і до прояву самостійності у співпраці з дорослим) ми відносимо також таку загальну психічну здатність, як уява [20].

Досвід проблематизації дійсності силою уяви, накопичений в дошкільному віці, разом з тим збагачує можливість теоретичного мислення в ході подальшого освоєння молодшим школярем нових предметних галузей. Таким чином, проаналізувавши специфіку прояву готовності у випускників дошкільних освітніх закладів, ми робимо висновок про те, що до інтелектуальної готовності відносяться: наявність тенденцій до включення в навчальну діяльність, здатність змістовно будувати співпрацю в різних

сферах діяльності, здатність до образно-сміслового відтворення, розвиток довільності психічних процесів і необхідних особистісних якостей.

1.2. Особливості мотиваційної готовності старших дошкільників до школи

За визначенням мотив - це внутрішнє спонукання до активності. Серед мотивів виступають потреби, інтереси, переконання, уявлення про норми і правила поведінки, прийнятих у суспільстві, та ін. В основі будь-якої дії чи вчинку лежить той чи інший мотив або сукупність мотивів, які «запускають» (спонукають) і направляють активність людини . У тому випадку, коли діяльність збуджується зовнішніми чинниками, наприклад за значенням дорослого, говорять про зовнішні мотиви поведінки і діяльності [6].

У реальному житті діє одночасно не один, а ціла система мотивів, які утворюють складні взаємозв'язки. Взаємодія мотивів може бути побудована за принципом домінування (підпорядкування одних мотивів іншим) і взаємодоповненням, коли один мотив посилює дію іншого. Може спостерігатися і боротьба мотивів, коли одночасно діє декілька взаємовиключних мотивів (наприклад, учень хоче подивитися цікаву передачу по телебаченню і розуміє, що якщо додивиться передачу до кінця, то не встигне виконати домашнє завдання). Як правило, боротьба мотивів супроводжується неприємними переживаннями, і в кінцевому підсумку перемагає один з конкуруючих мотивів. Завдання дорослого в даній ситуації – посилити дію потрібного мотиву і послабити конкуруючий мотив (так, у розглянутому прикладі мама може запропонувати дитині записати передачу на відеомагнітофон і подивитися її після виконання завдання; можна запропонувати прочитати разом книгу, за якою поставлено фільм, або просто розповісти, чим закінчиться історія) [19].

Для того щоб дорослий (вчитель, батьки) міг правильно зрозуміти поведінку і дії дитини і керувати ними, йому необхідно знати, які мотиви домінують у даній ситуації, формувати і підтримувати ті з них, які забезпечують високий рівень ефективної діяльності. У старшому дошкільному віці структура мотивів набуває відносну стійкість. Домінуюче становище в ній починають займати пізнавальні і широкі соціальні потреби (потреба в соціальному визнанні, прагнення до не ігрових видів діяльності, потреба в самоствердженні). До кінця дошкільного віку дитина вичерпує можливості ігрової діяльності щодо задоволення своїх потреб, ігрові мотиви продовжують грати важливу роль, але вже не займають провідного місця в мотиваційній структурі дошкільника [14].

Говорячи про мотиви навчання в структурі стартової готовності до школи, ми маємо на увазі ті фактори зовнішнього і внутрішнього характеру, які спонукають діяльність дитини, спрямовану на засвоєння нових знань, на даному етапі розвитку і ті які можуть служити основою для формування власне навчальних мотивів. Власне навчальний мотив (усвідомлена потреба у придбанні знань та розвитку своїх здібностей) формується в процесі шкільного навчання та в мотиваційній структурі дошкільнят та початківців школярів, як правило, відсутня. Встановлено, що навчальна діяльність дошкільнят та початківців школярів збуджується не одним, а цілою системою різноманітних мотивів. Для дітей одного віку не всі мотиви мають однакову спонукальну силу: для одного провідним мотивом вчення може виявитися прагнення зайняти місце відмінника в класі, для іншого – отримання відмінної оцінки і схвалення дорослого, для третього – інтерес до нових знань, четвертий сприймає навчання в школі як нову гру, п'ятий ходить в школу тому, що «мама так сказала», і т.д. [11].

У структурі мотивів, так чи інакше визначають ставлення майбутніх першокласників до навчання, на думку О. М. Леонтьєва, можна виділити шість груп мотивів:

- Соціальні мотиви – засновані на розумінні суспільної значимості і необхідності навчання та прагненні до соціальної ролі школяра («Я хочу до школи, тому що всі діти повинні вчитися, це потрібно і важливо»);
- Навчально-пізнавальні мотиви – інтерес до нових знань, бажання навчитися чомусь новому;
- Оцінні мотиви – прагнення отримати високу оцінку дорослого, його схвалення і розташування («Я хочу до школи, бо там я буду отримувати тільки п'ятірки»);
- Позиційні мотиви – пов'язані з інтересом до зовнішньої атрибутики шкільного життя і позиції школяра («Я хочу в школу, тому що там великі дітки, а в дитячому садку маленькі; мені куплять зошити, пенал і портфель»);
- Зовнішні по відношенню до школи й навчання мотиви («Я піду в школу, тому що мама так сказала»);
- Ігровий мотив – неадекватно перенесений у навчальну діяльність («Я хочу до школи, бо там можна грати з друзями») [11].

Оціночні і позиційні мотиви за своєю природою соціальні і разом з розумінням суспільної значущості та важливості навчання входять до групи широких соціальних мотивів. Зовнішній та ігровий мотиви, безпосереднього відношення до власне навчальної діяльності не мають, але можуть впливати на поведінку дітей, в ситуації шкільного навчання. Кожен з перерахованих мотивів у тій чи іншій мірі присутній в мотиваційній структурі дитини 6-7 років, кожен з них має певний вплив на формування і характер його навчальної діяльності. Для кожної дитини ступінь вираженості і поєднання мотивів навчання індивідуальні. Достатній розвиток навчально-пізнавальних і соціальних мотивів у поєднанні з оцінними мотивами надає позитивний вплив на шкільну успішність. Переважання ігрового мотиву, перенесеного в неадекватну йому сферу навчальної діяльності, чинить негативний вплив на успішність засвоєння знань у школі. Вплив позиційних та зовнішніх мотивів на успішність діє не істотно [6].

Труднощі оцінки мотивів навчання у дітей дошкільного віку полягає в тому, що в бесіді, як правило, дитина дає соціально схвалювані відповіді, тобто відповідає так, як цього чекають від нього дорослі. Наприклад, на запитання: « Ти хочеш вчитися в школі?» – Дитина, не замислюючись, відповідає ствердно. Є й інша причина: дошкільнику ще важко аналізувати свої бажання і переживання щодо незнайомої йому ситуації шкільного навчання і дати об'єктивну відповідь про те, чи хоче він навчатися і чому [24].

У той же час, спостерігаючи за поведінкою дитини в звичних для нього ситуаціях (особливо під час занять у дитячому садку), вихователь групи досить легко може визначити мотиви бажання (небажання) вчитися в школі. Для того щоб отримати достатньо повну і об'єктивну оцінку мотивів навчання старшої і підготовчої груп дитячого садку, необхідно провести попередню роботу з вихователями, пояснити важливість такої оцінки і сутність оцінюваних параметрів. Для вихованців з домінуючим соціальним мотивом характерне відповідальне ставлення до навчання. Вони зосереджені на занятті, уважно слухають вихователя, старанно виконують завдання, звертаються за допомогою, якщо щось не зрозуміли або щось не виходить. Їх не потрібно змушувати виконувати домашні завдання, вони, як правило, виконують їх у повному обсязі, переживають, якщо щось не встигають зробити або виходить не так, як «задавала вчителька». За умови достатнього розвитку пізнавальних процесів вчать рівно, без провалів, успішно засвоюють навчальний матеріал, займають лідируюче положення в класі, користуються повагою однокласників [48].

При недостатньому розвитку мислення, пам'яті, дрібної моторики та ін, навіть при відповідальному ставленні до навчання, виникають труднощі в засвоєнні матеріалу. У цьому випадку велика ймовірність появи таких негативних особливостей особистості, як занижена самооцінка, невпевненість у собі, дратівливість, підвищення рівня тривожності, інтерес

до школи пропадає, дитина швидко втомлюється, виникають конфлікти з однокласниками і в сім'ї, і, як наслідок цього, знижується успішність. Якщо такому учневі вчасно не надати допомогу, то вже в другому, третьому класах він може значно відставати в навчанні [24].

У дітей з домінуючим соціальним мотивом, але недостатньо розвиненою пізнавальною мотивацією характерне поєднання сумлінного виконання завдань і відсутність прагнення до самостійного добування знань, вони, як правило, не виходять за рамки завдання, не шукають нових способів вирішення навчальних завдань, головне для цих вихованців – точне дотримання інструкцій вчителя, скрупульозне відтворення запропонованих ним зразків. Існує багато способів формування в учнів усвідомленого ставлення до (соціальних мотивів навчання), в кожному конкретному випадку вибір того чи іншого способу виховного впливу визначається індивідуальними особливостями дитини, програмою початкового навчання, традиціями сімейного виховання та ін. Враховуючи те, що соціальні мотиви навчання формуються в старшому дошкільному віці на основі потреби бути дорослим, виконувати дорослі види діяльності і відтворювати дорослі зразки поведінки, необхідно надати маленькому школяру можливість реалізувати цю потребу саме в навчальній діяльності [41].

Для дітей з домінуючим пізнавальним мотивом характерна висока навчальна активність, вони як правило, не обмежуються рамками навчального завдання, прагнуть дізнатися більше, задають багато запитань. Якщо при цьому недостатньо розвинений соціальний мотив навчання, то можливі спади активності, темп і продуктивність навчання в цьому випадку мають нерівний, переривчастий характер: дитина уважна і активна лише тоді, коли навчальний матеріал для неї незнайомий і цікавий; якщо вчитель розповідає про те, з чим вона вже знайома, то їй це не цікаво, і вона починає відволікатися, може займатися сторонніми справами, розмовляти з сусідом по парті. При виконанні домашніх завдань такі школярі швидко і легко

виконують те, що їм цікаво і подобається, інші завдання виконують з великими труднощами або не роблять зовсім. Як правило, ці учні не люблять вправ, заснованих на багаторазовому повторенні заданого зразка, що вимагають посидючості та сумлінності (написання букв, наприклад), засвоєння матеріалу на основі механічного запам'ятовування викликає великі труднощі (заучування таблиці додавання і множення). Найчастіше такі учні в початковій школі навчаються на середньому рівні або нижче середнього, у них можуть бути прогалини в знаннях. Про них вчителі кажуть: «Розумний, але ледачий». У середніх класах ці учні нерідко вчаться краще, ніж у початковій школі [24].

Пізнавальний мотив є одним з базових у розвитку мотиваційної сфери дитини, він починає формуватися досить рано, в перші місяці життя. Розвиток пізнавального мотиву залежить від цілого ряду чинників біологічного (нормальний розвиток ЦНС) і соціального характеру (стиль сімейного виховання, характер спілкування з батьками, навчання і виховання в дошкільному закладі та ін.) Один з основних шляхів розвитку пізнавальної активності дитини - розширення і збагачення його досвіду (у дошкільному віці - перш за все досвіду чуттєвого, емоційного, практичного), розвиток інтересів. У цьому відношенні дуже ефективні екскурсії, поїздки, різноманітні форми дитячого експериментування.

Оціночний мотив навчання заснований на властивій дітям потребі в соціальному визнанні та схваленні дорослого. Дитина дуже чуйно реагує на настрій значущого дорослого: осуд, відмова від спілкування як покарання за провину викликають переживання емоційного дискомфорту, прагнення налагодити відносини з дорослим, заслужити його розташування. Похвала, схвалення, позитивна оцінка дорослого є одним з найбільш ефективних стимулів активності дитини. Орієнтація на оцінку дорослого в навчальному процесі є однією з умов формування дій самооцінки і самоконтролю. Недостатній розвиток оцінного мотиву проявляється в тому, що учень не

звертає увагу на оцінку і зауваження вчителя. Оцінка (словесна чи бальна) в цьому випадку не стимулює навчальну активність учня [7].

У дітей з домінуючою оціночною мотивацією і недостатньо розвиненими пізнавальними і соціальними мотивами можуть формуватися небажані способи навчальної діяльності: низький рівень самостійності при виконанні завдання, невміння оцінити правильність своїх дій. Ці учні постійно запитують у вчителя чи правильно вони роблять, при відповіді не стільки думають про те, що вони говорять і роблять, скільки намагаються вловити емоційну реакцію вчителя (схвалення або несхвалення). Нерідко виникають конфліктні відносини з однокласниками, навчальні успіхи яких вище, ніж у них (одна учениця початкової школи скаржилася мамі, що ненавидить свою однокласницю, тому що в тієї більше п'ятірок, ніж у неї) [7].

Основу позиційних мотивів навчання становить інтерес до нової ситуації і нової соціальної ролі, при цьому дитину приваблює суто зовнішня атрибутика шкільного життя. Позиційний мотив в тій чи іншій мірі присутній в усіх майбутніх школярів. Як правило, вже до кінця першого місяця навчання в школі цей мотив згасає і суттєвого впливу на успішність засвоєння не надає. Особливу увагу слід звернути на дітей, в структурі мотивів яких позиційний мотив займає домінуюче положення при слабкому розвитку пізнавального і соціального мотивів. У цьому випадку формування власне мотивів навчання у навчальному процесі сильно ускладнене, тому що відсутня необхідна для цього основа. У таких учнів інтерес до школи згасає досить швидко і з-за відсутності інших стимулів до навчання (зовнішній і ігровий мотив цю функцію не виконують) формується стійке небажання вчитися. З цими дітьми роботу з формування мотивів навчання необхідно починати задовго до вступу до школи [17].

Зовнішні мотиви не мають відношення до змісту навчальної діяльності і не роблять істотного впливу на навчальну активність і успішність засвоєння

знань. У разі домінування зовнішніх мотивів при недостатньому розвитку пізнавальної та соціальної мотивації, так само як і в попередньому випадку, велика ймовірність формування негативного ставлення до школи й навчання. Ігровий мотив по своїй природі неадекватний до навчальної діяльності. Справа в тому, що в грі дитина сама визначає, що і як вона буде робити. У навчальній діяльності учень діє у відповідності з навчальним завданням, поставленим вчителем, при цьому успішність його діяльності залежить від того, наскільки він прийняв і зрозумів завдання вчителя, наскільки правильно виконує його інструкції. У навчанні молодших школярів досить широко використовуються ігрові методи роботи, але це особливий вид гри – дидактична гра, в основі якої лежать навчальне завдання і пізнавальний мотив. За своєю суттю дидактична гра ближче до навчальної діяльності, ніж до вільної рольової гри дошкільників. Коли ми говоримо про ігрові мотиви у структурі мотивів навчання маленьких школярів, то маємо на увазі мотиви, притаманні рольової («вільної») гри, правила і зміст якої визначаються самою дитиною. Домінування ігрових мотивів негативно позначається на успішності засвоєння навчального матеріалу і формуванні навчальної діяльності. Такі школярі роблять на уроці не те, що задано, а те, що їм хочеться: у зошиті пишуть не букви і слова, а малюють машини, будиночки, квіточки тощо; приносять з дому іграшки і грають ними на уроці; не розуміють специфічної функції вчителя, будують своє спілкування з ним виключно на емоційній основі; не приймають шкільних правил поведінки, на уроці можуть ходити по класу, коментувати дії вчителя і однокласників; не розуміють обов'язковості виконання навчальних завдань, в тому числі і домашніх [17].

Формування мотивів навчання і позитивного ставлення до школи – одне з найважливіших завдань педагогічного колективу дитячого садка і сім'ї в підготовці дітей до школи. Робота вихователя дитячого садка по

формуванню у дітей мотивів навчання і позитивного ставлення до школи спрямована на вирішення трьох основних завдань:

1. Формування у дітей правильних уявлень про школу і навчання;
2. Формування позитивного емоційного ставлення до школи;
3. Формування досвіду навчальної діяльності [16].

Для вирішення цих завдань у навчально-виховному процесі використовуються різні форми і методи роботи: екскурсії до школи, бесіди про школу, читання розповідей і розучування віршів шкільної тематики, розгляд картинок, що відображають шкільне життя, та бесіди з ним, малювання школи (малюнок школи після екскурсії, малюнок школи майбутнього, малюнок «В якій школі я хочу вчитися» та ін.) і гра в школу. Оповідання і вірші про школу необхідно підібрати такі, щоб показати дітям різні сторони шкільного життя: радість дітей, що йдуть до школи; важливість і значущість шкільних знань; зміст шкільного навчання; шкільна дружба і необхідність допомагати шкільним товаришам, правила поведінки на уроці і в школі. При цьому важливо показати дітям образ «хорошого учня» і «поганого учня», будувати бесіду з дітьми на порівнянні зразків правильного і неправильного (з точки зору організації шкільного навчання) поведінки. Діти старшого дошкільного віку з інтересом сприймають і краще запам'ятовують тексти з гумористичним змістом [18].

При організації гри в школу можна використовувати сюжети різного змісту: гра в школу після екскурсії на урок в 1 класі (закріплення отриманих знань і уявлень), моделювання школи майбутнього (формування емоційного ставлення до школи, розкриття творчої уяви і свободи мислення). У сюжет гри можна ввести роль «Незнайки» - учня, який не хоче вчитися, всім заважає, порушує встановлені правила. Спочатку роль «Незнайки» виконує лялька, потім будь-хто з дітей за бажанням. У формуванні у дошкільника мотивів навчання та власне навчальних мотивів (ми вже відзначали, що це не одне і те ж) вирішальну роль відіграє сім'я, тому що основні людські

потреби, перш за все соціальні і пізнавальні, закладаються і активно розвиваються вже в ранні періоди дитинства. Інтерес до нових знань, елементарних навичок пошуку потрібної інформації (в книгах, журналах, довідниках), усвідомлення суспільної значущості шкільного навчання, вміння підпорядковувати своє «хочу» слову «треба», бажання працювати і доводити розпочату справу до кінця, вміння порівнювати результати своєї роботи із зразком і бачити свої помилки, прагнення до успіху і адекватна самооцінка – все це є мотиваційною основою шкільного навчання і формується головним чином в умовах сімейного виховання. Тому при плануванні роботи дитячого садка по підготовці дітей до школи особливу увагу потрібно приділити роботі з батьками [17].

Для формування власне навчальних мотивів на ранніх етапах навчання у школі можна використовувати всі види мотивів, притаманних дошкільнику (чим більше у дитини стимулів до навчання, тим краще), при цьому основний акцент потрібно робити на домінуючі мотиви.

1.3. Характеристика психолого – педагогічних умов формування мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи

У концепції загальної середньої освіти в основу чинників, що визначають якість навчального процесу, покладено принцип урахування індивідуальних, вікових і типологічних особливостей кожної дитини. Зокрема, там визначено параметри, дотичні до освіти дошкільнят. Так, до перших класів вступають діти, яким на 1 вересня поточного року виповнилося 6 років, і які за результатами медичного та психологічного обстеження не мають протипоказань до систематичного шкільного навчання [31]. Отже, початок навчання з шести років передбачає вдосконалення системи дитячих дошкільних установ, оптимізації освітнього процесу, органічною частиною якого є створення передумов для систематичної навчальної діяльності дитини, що ґрунтується на ідеї її всебічного і

гармонійного розвитку. Зміни в освіті вимагають нових підходів у вирішенні питання наступності й перспективності взаємодії дошкільної і початкової ланок, у яких забезпечення «шкільної зрілості» дитини стає одним із головних завдань закладів дошкільної освіти. Мотиваційна готовність дитини до систематичного навчання є підґрунтям, від якого залежать її подальші успіхи в навчальній діяльності, здатність до довільної діяльності, самодостатність і самопочуття, яке значною мірою впливає на її психічне та соматичне здоров'я. Ефективність процесу формування мотиваційної готовності дітей до систематичного навчання в школі суттєво підвищиться за наявності сукупності організаційно-педагогічних умов [13]. Проаналізувавши наукову літературу ми виділили основні психолого-педагогічні умови формування у дітей шестирічного віку мотиваційної готовності до шкільного навчання:

1. Створення сприятливого психологічного клімату у групі.
2. Забезпечення підвищення рівня пізнавального інтересу.
3. Дотримання ключових принципів планування і організованого формування мотиваційної готовності дітей дошкільного віку до навчання.
4. Забезпечення педагогічної компетентності вихователів засобами просвітницької і профілактичної діяльності.

Система роботи з упровадження психолого-педагогічних умов підготовки дітей до навчання в школі складається з декількох етапів. На першому (діагностико-прогностичному) етапі проводиться визначення реальних психофізіологічних характеристик дітей, фактичного рівня їх шкільної зрілості за показниками інтелектуального, фізичного, емоційно-вольового і соціального компонентів готовності, а також здійснюється індивідуальне проектування шляхів і способів виховних педагогічних впливів на процес підготовки кожної дитини до школи. Виконуваний фахівцями-педагогами цей етап передбачає безпосередню участь і допомогу батьків майбутніх школярів. Батькам пояснюється мета

діагностування, процедура, зміст одержаних результатів та їх прогностична роль. На цьому ж етапі разом з батьками визначаються шляхи і засоби підтримки дитини в процесі розвитку її мотиваційної готовності до школи, завдання, що необхідно вирішувати [25].

На другому (діяльнісно-формульованому) етапі під керівництвом педагогів і за участю батьків здійснюється розширення кола знань і вмінь дошкільників, розвиток у них основних фізичних якостей і утворень, знаковосимволічної та комунікативної функцій, навичок спілкування, формування позитивного ставлення до занять, становлення довільної поведінки, вміння усвідомлено керувати власними діями, оволодіння елементами навчальних навичок, розвиток логічного мислення. Вирішення цих завдань здійснюється на відкритих заняттях з дошкільниками, до яких залучаються батьки, вихователі закладів дошкільної освіти, учителі початкових класів, і продовжується надалі в умовах сім'ї [25].

Реалізація навчально-виховних завдань другого етапу базується на створенні спеціальних ситуацій, що стимулюють розвиток специфічних для дошкільного віку дітей типу взаємин з дорослими, а також з особистісно значущим партнером (вихователь, няня, батьки, знайомі). У процесі таких штучно створюваних ситуацій діти усвідомлюють суспільні функції людей, правила поведінки і діяльності.

Уміння підпорядковуватися певним правилам формується в групових іграх, під час яких здійснюється двобічний контроль: діти добровільно стають носіями певних умовностей і вимог та стежать за їх виконанням. Особливе місце в системі роботи з дошкільниками відводиться засвоєнню правил поведінки в товаристві однолітків, що забезпечує гуманістичну спрямованість малюка, вміння співвідносити власні інтереси з інтересами інших, установлювати партнерські стосунки.

Значне місце на діяльнісно-формульованому етапі відведено розвитку самосвідомості, тобто розумінню дитиною того, що вона собою являє, які

здібності має, як до неї ставляться інші люди. Найяскравіше це виявляється в самооцінці, тобто в тому, як дитина оцінює свої успіхи та невдачі, особисті якості та можливості. Розвиток у дітей упевненості в собі, становлення почуття особистої гідності досягаються створенням для них «ситуації успіху», методами заохочення, стимулювання ініціативності, самостійності [25].

Успішність навчання першокласника безпосередньо залежить від його мовленнєвого розвитку. Базовий компонент дошкільної освіти визначає мінімально необхідний та достатній рівень мовної і мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку. З урахуванням цього, зміст, організаційні форми і методи мовленнєвої освіченості дітей спрямовано на розвиток лексичних, фонетичних, граматичних та комунікативних аспектів. Збагачується активний словник дитини: узагальнювальні слова, абстрактні поняття, синоніми, антоніми, образні вирази, прислів'я, загадки, скоромовки, приказки, уміння вживати формули мовленнєвого етикету в ситуаціях вітання, знайомства, подяки. У процесі навчання створюються умови для розвитку зв'язного мовлення, розмов з іншими дітьми, дорослими, підтримання діалогу в межах ситуації на запропоновану тему, полілогу і бесіди. Широко використовуються переказування художнього тексту, складання розповіді за зразком (описові, сюжетні, з власного досвіду), перекази знайомих оповідань і казок, заучування напам'ять віршів, забавлянок, пісень, інсценування, виразне читання та ін.

Розвиток мислення, кругозору та оволодіння навичками навчальної діяльності здійснюються засобами логічно побудованої системи знань з використанням дидактичних, сюжетно-рольових ігор, телепередач з відповідним обговоренням, вправ, включення дошкільника в проблемні ситуації, розучування пісень, прослуховування казок, розповідей, складання переказів за малюнками, про побачене на вулиці, по телебаченню.

Оволодіваючи мовою, дитина набуває здатності до мислення, узагальнення, усвідомлення своїх дій.

Важливою реакцією дитини на успіх чи невдачу в діяльності є її увага, зосередженість, бажання залучити інших дітей до улюбленої справи, поділитися з ними результатами своїх спостережень. Формування позитивного ставлення до навчальної діяльності, прагнення до самоствердження досягається через створення і включення дошкільника у відповідне предметно-ігрове середовище з необхідним дидактичним і методичним забезпеченням. Саме вони є основними носіями інформації про природу, культуру, соціум, базою для творчої самореалізації дошкільників.

Третій (прикінцево-оцінний) етап забезпечує активізацію освітніх компетенцій дошкільника в умовах ігрової діяльності, закріплення позитивних навичок взаємин, розширення активного тезауруса, завершення формування довільної поведінки, сфери самосвідомості і самооцінки, розвиток пізнавальної сфери і здатності до вольових дій та комплексне оцінювання рівня шкільної зрілості дитини відповідно до норм Базового компонента дошкільної освіти [25].

Для реалізації цих трьох етапів необхідно створити правильне і якісне освітнє середовище. Поняття освітнього середовища – одне з ключових для освітніх психологічних і педагогічних понять. У цьому контексті особливо важливо виявлені психологами основні потреби і можливості розвитку, які забезпечують дітям особистісне орієнтоване освітнє середовище. Це можливість задоволення (і розвитку): фізіологічних потреб; потреби в безпеці; потреби в засвоєнні групових норм і ідеалів; потреб в любові, пошані, визнанні, суспільному схваленні; потреби в праці, значущій діяльності; потреби в збереженні і підвищенні самооцінки: пізнавальної потреби в особливій галузі інтересів; потреби в естетичному оформленні навколишнього оточення; потреби в самостійному впорядкуванні

індивідуальної картини світу; потреби в оволодінні все більш високим рівнем майстерності; потреби в самоактуалізації особистості.

Дослідниця М. Братко аналізуючи наукові підходи до тлумачення поняття «освітнє середовище», прийшла до висновку, що «під освітнім середовищем розуміють багаторівневу систему умов можливостей, яка забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб'єкту в усіх аспектах – цільовому, змістовому, процесуальному, результативному, ресурсному». На її думку, «освітнє середовище варто розглядати як загальний, сукупний, об'єднаний, інтегральний, цілісний чинник розвитку і становлення особистості, що відіграє значну роль у модифікації її поведінки, впливає на розвиток і формування здібностей, потреб, інтересів, свідомості» [9]. Узагальнюючи наукові підходи до тлумачення поняття «освітнє середовище», можемо констатувати, що більшість науковців під середовищем розуміють оточення, яке складається із сукупності природних, матеріальних, соціальних чинників, які прямо чи опосередковано впливають на особистість. Визначають його як процес діалектичної взаємодії соціального, просторово-предметного та психодидактичного компонентів, що утворюють систему умов і впливів, яка забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб'єкту.

Першою, виділеною нами, психолого-педагогічною умовою формування мотиваційної готовності до школи є створення сприятливого психологічного клімату у групі.

Сприятливий психологічний клімат означає, що дитина перебуває у стані духовного комфорту: рівноваги, спокою, захищеності; вона задоволена своїм буттям, оптимістична. У стані емоційного комфорту дитина характеризується оптимістичним світосприйняттям, вона вірить у прихильність до неї оточуючих, відкрита для контактів. Це позитивно

позначається на всіх сферах життєдіяльності, підвищує працездатність, посилює активність, упевненість, віру у свої можливості, сили.

Психологічний комфорт залежить від того, як педагог підтримує дітей, забезпечує їх успіхи в різних видах діяльності. Про стан емоційного комфорту, захищеності, зручності свідчить те, як дитина переживає задоволення успіху, безпеки, свою значимість для інших, унікальність. Усе це є фундаментом для позитивного особистісного зростання, активізації саморозвитку, підтримки самооцінки [13].

Емоційні стани в колективі виконують важливі функції: об'єднують, згуртовують його членів; допомагають установлювати контакти. В емоційних станах завжди відображається світ дитячих потреб, ставлення до себе та інших людей, до загальнолюдських цінностей. Крім того, у практиці педагогічної діяльності нерідким є факт, коли саме настрій, емоційний стан дитячого колективу вирішують ефективність тієї чи іншої справи.

Не менш важливим для формування позитивного психологічного клімату є гуманізація системи взаємовідносин, що склалася в колективі: доброзичливість, симпатії, взаємодопомога, довіра тощо. Психологічний комфорт у процесі навчальної діяльності залежить від того, як складаються відносини між педагогами і дітьми, дітей між собою, педагогом і батьками, між різними суб'єктами та об'єктами. Безперечно, без гуманізації взаємин між педагогами та вихованцями неможливо сформувати позитивний психологічний клімат.

Для поліпшення психологічного клімату в дитячому колективі психолог Є. Кравцова радить:

- звертатися до дітей на ім'я;
- допомагати дітям відчувати свою значущість;
- частіше використовувати виховні та методичні можливості гумору;
- поганий настрій педагога не повинен впливати на дітей;

- оптимістична установка, віра в дитину – запорука позитивного психологічного комфорту в колективі;
- бути щедрим на похвалу;
- педагогічний такт – засіб гармонізації спілкування;
- невимушено розмовляти з учнями про їх інтереси;
- забезпечувати педагогічну підтримку;
- спиратися на сильні сторони дитини ;
- контролювати свої відносини з «проблемними» дітьми [34].

Крім того слід звернути увагу на матеріальну базу групових кімнат. Наявність комфортного, зручного, безпечного та цікавого предметного середовища відіграє важливу роль у створенні сприятливого психологічного клімату у групі.

Вивчаючи спадщину Софії Русової, можна стверджувати, що в працях видатного педагога, фундатора системи дошкільної освіти в Україні, простежується проблема прямого та опосередкованого впливу психологічного клімату на розвиток і становлення особистості. С. Русова зазначає, що «...наука про виховання вимагає, щоб утворена була навкруги така атмосфера, в якій могли б вільно розвиватися усі здібності дитини, усі її добрі почуття й нахили...» [46]. На думку дослідниці, сприятливий психологічний клімат дитячого садка, необхідно проектувати базуючись на принципах гуманізму, демократизму, народності, історизму, природовідповідності, зв'язку навчання з життям. Треба зазначити, що психологічний клімат входить в більш широке поняття освітнього простору. Відома вітчизняна дослідниця К. Крутій, ґрунтовно досліджуючи проблему освітнього простору ЗДО, основними критеріями освітнього середовища вважає наступні: змістові (рівень і якість культурного змісту), процесуальні (стиль спілкування, рівень активності), результативні (розвивальний ефект) [35].

Дослідник В. Ясвін визначає освітнє середовище як систему впливів та умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні [59]. Педагог Г. Ковальов виділяє такі структурні компоненти освітнього середовища:

1) фізичне оточення – шкільне приміщення, його дизайн, розмір та просторова структура навчальних приміщень, умови для переміщення і розміщення учнів;

2) людський фактор – добір учнів, наповнення класів та його вплив на соціальну поведінку учнів, особливості й успішність учнів, етичні особливості, якість підготовки вчителів, статево-вікова структура шкільного контингенту;

3) програма навчання – новаторський характер змісту програм навчання, технології навчання, форми навчальної діяльності, характер контролю [28].

Видатний педагог і дослідник Я. Корчак виділяв такі основні типи освітнього середовища:

1) догматичне освітнє середовище – сприяє розвитку пасивності та залежності дитини;

2) кар'єрне освітнє середовище – сприяє розвитку активності та залежності дитини;

3) безтурботне освітнє середовище – сприяє вільному розвитку і зумовлює пасивну життєву позицію дитини;

4) творче освітнє середовище – сприяє вільному розвитку активної дитини. Упершу чергу це стосується авторського бачення форми організації навчального процесу, методів викладання основ наук [32].

Отже, виходячи з усього вище зазначеного, можна визначити, що створення сприятливого психологічного клімату, в якому повсякчас перебуває дитина сприяє її розвитку у всіх напрямках та становленню особистості.

Другою психолого-педагогічною умовою визначеною нами є забезпечення підвищення рівня пізнавального інтересу. Окрім створення сприятливого психологічного клімату для успішного різнобічного розвитку дитини сучасна система освіти передбачає навчання дітей в умовах наявності в них високого рівня пізнавального інтересу. У такому випадку гарантується повноцінне засвоєння знань, формування вмінь і навичок, відкривається шлях до творчості. Також і безпосереднім показником рівня мотиваційної готовності дитини до систематичного навчання є її бажання йти до школи, наявність пізнавального інтересу, який знаходиться в прямій залежності від кількості, якості і характеру інформації, знань одержаних дитиною, а також від способу їх подачі.

Проблема розвитку пізнавального інтересу учнів не є новою в психології і педагогіці. Цю тему розробляли відомі класики педагогічної науки: Я. Коменський, А. Макаренко, К. Ушинський та ін. Вже на початку ХХ ст. у педагогіці сформувався думка про те, що пізнавальний інтерес і є тією основою навчання, яка забезпечує високу результативність навчального процесу. Видатний чеський педагог Я. Коменський категорію інтересу відносить до педагогічної науки. Він надає пізнавальному інтересу у навчанні великого значення. Я. Коменський вважає, що тільки завдяки інтересу, учень «горітиме бажанням навчатися, не лякаючись ніяких труднощів, аби опанувати науку... мало того, що він не уникатиме праці, він навіть шукатиме її і не лякатиметься напруження і зусиль. Він поставить собі за мету не щось посереднє, а найвище, постійно намагатиметься чогось навчитися, коли відчуватиме, що йому чогось бракує, та постійно шукатиме у кого йому навчитися, в усьому змагаючись із своїми товаришами» [29].

Важливим чинником формування пізнавального інтересу виступає особистість вчителя, який організовує пізнавальну діяльність школярів, рівень його педагогічної майстерності. Зацікавленість вчителя, емоційність викладення, ораторська обдарованість педагога, вміння організувати

диференційоване навчання та обрати адекватну рівню розвитку учнів його модель є важливими умовами розвитку пізнавального інтересу. Вчитель має не тільки створювати умови для засвоєння учнями певної системи знань, але й навчати прийомів їх застосування і пошуку. Тільки тоді можливий перехід від одного етапу розвитку пізнавального інтересу до іншого [45].

Пізнавальний інтерес впливає і на вирішення виховних завдань освітнього процесу. Допитливість, емоційна причетність до подій, що виявляються під час освітньої діяльності, – все це пов'язано з зацікавленістю дитини, яка сприяє формуванню емоційно-ціннісних орієнтацій та спрямованості на цінності суспільства. Отже, пізнавальний інтерес, зазнаючи індивідуальних змін і розвиваючись, сам впливає на розвиток навчальної діяльності дитини. Таким чином, спостерігається певна залежність рівня сформованості пізнавальних інтересів дошкільників від усієї системи чинників, від яких залежить ефективність розвитку [45].

Враховуючи досвід минулого, спеціальні дослідження і практику сучасного досвіду, можна говорити про умови, дотримання яких, сприяє формуванню, розвитку та зміцненню пізнавального інтересу дітей.

По-перше, максимальною має бути опора на активну мисленнєву діяльність дошкільників. Підґрунтям для розвитку пізнавальних сил і можливостей дитини, як і для розвитку дійсно пізнавального інтересу, є ситуація розв'язування пізнавальних задач, ситуація активного напруження, протиріччя суджень, зіткнення різних позицій, в яких необхідно розібратися самому, прийняти рішення, визначити певну точку зору.

Друга умова, що забезпечує формування пізнавальних інтересів і особистості в цілому, полягає у проведенні освітнього процесу на оптимальному рівні розвитку дошкільників. Шлях узагальнення, відшукування закономірностей, яким підлягають очевидні явища і процеси, – це шлях, що у висвітленні багатьох питань і розділів науки сприяє більш високому рівню вивчення і засвоєння, оскільки спирається на максимальний

рівень розвитку дитини. Саме ця умова забезпечує зміцнення і поглиблення пізнавального інтересу на підставі того, що навчання систематично і оптимально удосконалює діяльність пізнання. умінь і навичок. З усього різноманіття умінь виділяються загальні, як вміння аналізувати й узагальнювати, вміння виділяти одиничне, головне, логічно будувати відповідь, наводити докази тощо. Ці узагальнені вміння ґрунтуються на комплексі емоційних регулярних процесів. Вони складають ті способи пізнавальної діяльності, що дозволяють легко, мобільно, в різних умовах користуватися знаннями і за рахунок попередніх набувати нові.

Третя важлива умова – це емоційна атмосфера, позитивний емоційний тонус освітньої діяльності дитини дошкільного віку. Благополучна емоційна атмосфера пов'язана з двома головними джерелами розвитку дитини: з діяльністю і спілкуванням, які створюють різноманітні стосунки і створюють тонус особистого настрою дошкільника [45].

Четверта важлива умова, що забезпечує сприятливий вплив на інтерес та особистість в цілому – доброзичливе спілкування в освітньому процесі.

Умовно можна визначити стадії розвитку пізнавального інтересу: цікавість; допитливість; власне пізнавальний інтерес; теоретичний інтерес.

На стадії «цікавості» дитина орієнтується лише на зовнішню привабливість об'єкта, цікавиться певним питанням щодо нього, а одержавши відповідь, залишає спробу пізнавати його далі. Ця стадія є першим поштовхом до істинного пізнання [45].

Допитливість характеризується прагненням дитини не тільки зовні сприймати об'єкт, а й зрозуміти його внутрішній стан, структуру тощо. Пізнавальний інтерес, який виникає надалі, характеризується пізнавальною активністю, вибірковістю, здатністю охоплювати причино-наслідкові зв'язки, закономірності, відносини того, що пізнається. Теоретичний інтерес пов'язаний з прагненням до пізнання складних теоретичних питань чи проблем конкретної науки.

Діти старшого дошкільного віку можуть залишатися на першій чи другій стадії розвитку пізнавального інтересу (цікавість чи допитливість), оскільки це притаманно для їхнього віку, і тільки цілеспрямована робота вихователя щодо формування пізнавального інтересу може підняти його на вищий щабель. У дітей однієї групи зазвичай різні рівні пізнавального інтересу, це обумовлено різним досвідом, особливостями індивідуального розвитку [45].

Окреслимо рівні пізнавального інтересу старших дошкільників:

- репродуктивно-фактологічний (дитина володіє інформацією про об'єкт, що пізнається);
- описово-пошуковий (дитина може назвати ознаки та властивості об'єкту пізнання, налаштована на пошук нової інформації про нього, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між цим об'єктом та іншими);
- творчий (дитина використовує об'єкт пізнання для розв'язування творчих задач).

Для розвитку пізнавальних інтересів важливим є рівень сформованості пізнавальної активності дитини. Тому педагоги мають знати, що є рівні пізнавальної активності дитини: низький рівень; середній; високий.

Дітям з високим рівнем розвитку пізнавальної активності притаманна яскраво виражена пізнавальна потреба. У цих дітей завжди виникають запитання, про що б з ними не розмовляли, причому вони ставлять їх не з метою звернути на себе увагу, а саме прагнуть дізнатися про щось нове. Ці діти завжди радіють успіху й засмучуються через невдачі. Діти з високим рівнем розвитку пізнавальної активності негамовні у своєму інтересі до будь-яких змін у навколишньому середовищі, постійно діляться своїми враженнями з дорослими та дітьми. Вони прагнуть бути першими, самостійно розв'язати завдання. Ці дошкільники винахідливі в іграх, люблять імпровізувати, часто вносять зміни в правила гри, не лякаються помилок і труднощів у роботі [45].

Група дітей із середнім рівнем розвитку пізнавальної активності найчисленніша. Це дошкільники, як можуть виявляти зацікавленість та активність лише в певних ситуаціях. Їх зацікавленість здебільшого зумовлена змістом діяльності, її емоційною привабливістю. Вони легко включаються в нові види роботи, однак в разі виникнення труднощів втрачають інтерес. Вони не прагнуть бути першими і за готовністю до занять, і під час спостережень та виконання завдання. Головна особливість цих дошкільників – вони майже ніколи самі ні в чому не проявляють активності й навіть знаючи правильну відповідь, не скажуть її з власної ініціативи.

Діти з низьким рівнем пізнавальної активності завжди пасивні і байдужі і на заняттях, і у спілкуванні, і під час спільної діяльності з дорослими або однолітками. Вони майже ніколи не розпочинають виконувати завдання без підказки, нагадування дорослого чи однолітків, важко включаються в роботу: очікують звичного тиску від вихователя у вигляді зауважень. Дошкільники з низьким рівнем розвитку пізнавальної активності не виявляють інтересу до завдання, готовності включитися в роботу, та, власне, й не можуть (і не прагнуть) самостійно його виконати. Пізнавальна діяльність пов'язана для них з негативними емоціями, викликає пригніченість, нудьгу. Ці діти байдужі до результатів своєї діяльності – ніколи не радіють успіхам і не сумують з приводу невдач [45].

Розвиток дітей з високим рівнем пізнавальної активності зазвичай не турбує ні батьків, ні педагогів. Адже такі діти гарно засвоюють нові знання, завжди активні, жваві і допитливі. Діти з середнім рівнем розвитку пізнавальної активності потребують більшої уваги дорослих. Насамперед для цих дітей важливою є емоційна підтримка. До прийомів емоційної активації зокрема, можна віднести: незвичайний початок занять – наприклад, прихід у гості до дітей казкового персонажа; музичний або віршований уривок як привітання (на музичне заняття діти входять під музичний супровід), ігровий прийом тощо; індивідуальне заохочення, похвала, позитивна оцінка. Отже,

стратегія педагога в роботі з дітьми середнього рівня розвитку пізнавальної активності – не лише допомогти їм включитися в діяльність, а й підтримувати позитивну емоційно-інтелектуальну атмосферу протягом усього заняття. Це дасть дитині змогу відчутти радість, піднесення не лише під час сприймання завдання, а й у ході його виконання. Дитина захоче повторити й закріпити свої досягнення. Працюючи з пасивними дітьми, слід ураховувати, що вони не можуть негайно включитися в роботу, оскільки їхня активність зростає поступово і повільно. Педагог має подбати про налагодження доброзичливих стосунків з такими дітьми, оскільки погрози, докори, негативні оцінки відразу пригнічують у них бажання щось пізнати, гасять стимул для подальшого зростання. К. Ушинський, який розглядає пізнавальний інтерес, як засіб успішного навчання, наголошуючи на його ролі в моральному розвитку особистості, пише: «Збудіть у людині щиросердний інтерес до всього корисного, вищого і морального, і ви можете бути певні, що вона збереже людську гідність» [54].

Умови, за яких можливий повноцінний розвиток пізнавальних інтересів дошкільників:

□ по-перше, наявність розвивального середовища для організації пізнавальної діяльності – це розумно створене місце для пізнавальної діяльності дитини з добором «правильних за віком» іграшок чи необхідного обладнання і матеріалів (наприклад, для експериментування). Середовищем для пізнання є і природа, тому об'єкти природи, що спостерігаються під час екскурсій у природу, прогулянок стають джерелом виникнення пізнавального інтересу;

□ по-друге, створення безризикового середовища для пізнання – це середовище, у якому наявна позитивна, емоційно тепла атмосфера спілкування без негативного оцінювання дій дитини та критичних зауважень щодо вибору нею об'єктів пізнання чи відповідних цьому дій;

□ по-третє, розширення інформаційного поля – допитливість старших дошкільників вже стосується подій, які відбуваються у соціальній сфері (стосунки між дітьми, дорослими, родичами), звичаїв українського народу, моральних категорій (добро, справедливість тощо), інтересу щодо подій, які відбуваються в країні, просторових і часових зв'язків. Для розвитку пізнавальних інтересів педагоги мають створити систему накопичування початкової інформації про об'єкти пізнання в різних видах життєдіяльності: проводити інтегровані заняття, заохочувати до пригадування інформації про об'єкти пізнання;

□ по-четверте, стимулювання пізнавальної активності та мислення (тільки активна дитина може пізнавати світ) [45].

Шляхи активізації пізнавальної діяльності дітей постійно вдосконалюються. Отже, найефективніші з них: самостійна робота дітей; поєднання індивідуальних і колективних форм діяльності дошкільнят; диференційований підхід у навчанні; використання нових форм контролю навчальної діяльності; дослідницько-пошукова діяльність.

Дитина активна тоді, коли діяльність задовольняє її потреби у визнанні, тоді виникає почуття компетентності, що супроводжується відчуттям радості та задоволення від діяльності. Успіх у діяльності – потужне джерело внутрішніх сил дитини, що народжує енергію для подолання труднощів та стимулює бажання пізнавати оточення, сприяє формуванню мотиву досягнення успіху у навчальній та пізнавальній діяльності.

Третьою психолого-педагогічною умовою у є дотримання ключових принципів планування і організованого формування мотиваційної готовності дітей дошкільного віку до навчання. Ефективне планування, організаційне формування мотиваційної готовності дітей до навчання в школі неможливі без опори на принцип науковості і доступності, регулювальна функція якого виявляється в тому, що будь-який зміст, методи і форми освоєння

навчального матеріалу не повинні суперечити науковому розумінню понять і явищ дійсності [51].

Принцип науковості і доступності вимагає включення у зміст дошкільної освіти встановленого наукою навчального матеріалу, що враховується при складанні програм і підручників, а також при доборі матеріалу до кожного заняття в ході озброєння дітей доступними для їхнього віку науковими поняттями і термінами. У програмах і підручниках визначається порядок і послідовність оволодіння термінологією. Введення і дотримання цього принципу зумовлює використання наукової термінології, трансформованої до рівня вікових можливостей дітей. Це допомагає запобігати перевантаженням, психологічним стресам, нерозумінню матеріалу, що вивчається. Дослідник Г. Ващенко підкреслює: «Принцип науковості стосується не тільки змісту навчання, а й тих властивостей інтелекту, що їх маємо виховати в молоді. Це, перш за все, цікавість до знання, любов до правди і науки. По-друге, це опанування методами наукового мислення й найважливішими методами наукового дослідження...» [12].

Виключно важлива роль у побудові процесу формування мотиваційної готовності дитини до навчання в школі належить принципу наочності. Я. Коменський називав наочність «золотим правилом» дидактики. Треба, писав він, «... все, що тільки можна, давати для сприймання чуттям, а саме: видиме – для сприймання зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, те, що підлягає смаку, – смаком, доступне дотикові – через дотик» [30]. У свою чергу К. Ушинський стверджує, «Ніщо не може бути важливішим у житті, як уміти бачити предмет з усіх боків і серед тих відносин, в які він поставлений. Якщо ми вникнемо глибше в те, що звичайно називається в людях визначним або навіть великим розумом, то побачимо, що це головним чином, що це є здатність бачити предмети в їх дійсності, всебічно, з усіма відносинами, в які

вони поставлені. Якщо навчання має претензію на розвиток розуму у дітей, то воно повинно вправляти їх здатність спостереження [54].

У процесі формування мотиваційної готовності дітей до школи наочні приладдя використовуються не тільки для кращого сприйняття конкретних предметів, але й як вихідний матеріал для формування понять. Продуктивне використання наочності у навчанні завжди стимулює активну розумову діяльність. Тому в будь-якому акті наочне сприйняття повинне бути злите з абстрактним мисленням. Не рекомендується перевантажувати заняття наочним матеріалом. Перенасичення вражень затрудняє розумову переробку і наносить збиток якості знань.

Принцип природовідповідності передбачає підпорядкування режиму змісту, методів навчання і виховання дитини, орієнтацію педагогів на сенситивні періоди для розвитку тих чи інших психічних особистісних утворень дитини (мовлення, етики, уяви, організованості та ін.) Застосування принципу пов'язується зі створенням у виховному закладі відповідного середовища, з використанням фольклору, народних звичаїв, традицій. Невід'ємною складовою є забезпечення співпраці із сім'єю, формування шани до рідного краю, нації, поваги до старших поколінь. С. Русова вважає, що виховання дітей з раннього віку має будуватися на національному ґрунті, «щоб воно було міцно зв'язано з тими враженнями, що їх заклала в душу дитини рідна сім'я, рідна хата» [50]. Науковець Я. Чепіга теж надає важливого значення принципу природовідповідності у навчанні і вихованні, що підтверджує його теза про збереження людської природи та її удосконалення: «Завдання школи збігаються з завданнями людськості, а саме – зберегти людську природу і удосконалювати її, принатурюючи до соціальних і економічних умов життя певного народу, згідно з вимогами людської моралі» [57].

Четвертою педагогічною умовою формування мотиваційної готовності до школи ми виділили умову забезпечення педагогічної компетентності

вихователів засобами просвітницької та профілактичної діяльності. Ефективність формування мотиваційної готовності дитини до школи багато в чому залежить від виконання єдиних вимог. Йдеться про принцип єдності педагогічних вимог школи, сім'ї та ЗДО. Видатний педагог А. Макаренко зазначає: «Жоден вихователь не має права діяти в одиночку. Там, де вихователі не поєднані в колектив і колектив не має єдиного плану роботи, єдиного тону, єдиного точного підходу до дитини, там не може бути ніякого виховного процесу» [39]. Отже, єдність педагогічних вимог є однією з суттєвих умов поступової інтеграції дитини у шкільне життя. Чітка координація згаданих соціальних інститутів, як показують дані вітчизняних дослідників (Т. Назаренко, Н. Сайко, Л. Федорович [55] та ін.) сприяє реалізації особистісно орієнтованої підготовки, забезпечує неперервність і наступність дошкільної і початкової освітніх ланок, створює єдиний соціально-педагогічний простір для успішного формування цілісної особистості дошкільника і першокласника. Взаємодія передбачає усвідомлення батьками, вихователями і вчителями нагальної необхідності запровадження ділового співробітництва, принаймні, за такими напрямками, як інформаційно-просвітницький, методичний і практичний.

У педагогічній практиці накопичений значний досвід організації співпраці з родиною з метою підвищення ефективності виховання та розвитку дітей, що вимагає постійного вдосконалення змісту і форм роботи, органічного сполучення виховних впливів на дитину. Актуальним залишається роз'яснення батькам тих завдань, що висуває реформа школи до всебічного розвитку дітей у дошкільний період їхнього життя. Від того, як заклад дошкільної освіти і родина спільними зусиллями будуть зміцнювати здоров'я малюка, формувати в нього пізнавальні інтереси, розвивати морально й естетично, залежить його успішне навчання у школі з шестирічного віку [23].

Узагальнення й поширення досвіду сімейного виховання – одна з ефективних форм підвищення педагогічної культури батьків. Вимоги до змісту педагогічної інформації, до форм спілкування педагогів і батьків у сучасних умовах постійно підвищуються. Тому предметом обговорення в педагогічних колективах має бути не тільки те, якими знаннями варто озброїти батьків, але й як це зробити, яким повинне бути повідомлення педагога на зборах, як будувати бесіду з батьками, в якій формі ставити питання, як викликати інтерес до обговорюваної проблеми, як оформити стенд, щоби він відповідав педагогічним і естетичним вимогам тощо. Практика роботи дошкільних навчальних закладів засвідчує, що роботу з родиною доцільно вести у двох напрямках: індивідуально і з колективом батьків. Встановленню тісного зв'язку і постійного контакту з родиною сприяють індивідуальні бесіди вихователів та інших співробітників, а також групові консультації, виготовлення наочності (стендів, виставок тощо). Як показує досвід, основною формою роботи з родиною є збори батьків, де останніх систематично знайомлять із цілями й завданнями, формами й методами виховання в дитячому садку і родині; педагогічний колектив разом з батьками виробляє єдину лінію впливу на дитину. З цією метою обирають батьківський актив, що надає дієву допомогу педагогічному колективу ЗДО, а спільна думка, висловлена в рішеннях групових зборів, допомагає вихователям у позитивному впливі на окремі родини [53].

Формування мотиваційної готовності дитини до школи є одним із обов'язків сім'ї і дошкільних установ, від цього залежатимуть успіхи дітей в навчанні та подальший їхній розвиток. Зрозуміло, що родина має вирішальний вплив на розвиток основних рис особистості малюка, на формування в нього морально-позитивного потенціалу. Але обов'язковою умовою для цього є правильно організований уклад життя в родині, педагогічна компетентність вихователів. Пропаганда педагогічних знань серед батьків завжди була складовою частиною роботи дошкільних закладів.

У цілому ж діапазон родинного виховного поля створює умови для ознайомлення дитини з різноманітними ситуаціями, чим впливає на формування її життєвих компетентностей. Сім'я протягом усього життя лишається тим тлом, на якому відбувається особистісне зростання людини. Батьки завжди лишаються для своєї дитини найавторитетнішими, найзначущими людьми [58].

Висновки до першого розділу

Дошкільний вік – один з найскладніших періодів навчання, виховання і розвитку дитини. Він характеризується новою соціальною ситуацією розвитку, коли значно розширюється сфера взаємодії та коло спілкування дитини. Одним з важливих педагогічних завдань ЗДО була і залишається підготовка дітей до школи. Готовність до школи передбачає здатність дитини до прийняття нової «соціальної позиції» – статусу школяра, вміння керувати своєю поведінкою та розумовою діяльністю, сформованість світогляду, готовність до оволодіння провідною в молодшому шкільному віці діяльністю – навчальною. Як найважливіше досягнення в розвитку особистості дитини виступає переважання почуття «Я повинен» над мотивом «Я хочу».

Перехід із закладу дошкільної освіти до школи – важливий етап у житті кожної дитини. Опинившись у нових соціальних умовах, діти часто бувають не готовими до них. Така ситуація негативно позначається не лише на емоційному стані першокласників, а й на їхній успішності. Тому важливо, щоб дошкільники мали правильні уявлення про школу ще до того, як переступлять її поріг. Цього можна досягти правильною підготовкою дітей до школи. Результатом такої підготовки – є психологічна готовність, яка охоплює компоненти, що забезпечують успішну адаптацію до умов і вимог школи (мотиваційну готовність, емоційно-вольову готовність, розумову, психологічну готовність до спілкування та спільної діяльності) та аспекти зрілості (розумової, соціальної, емоційної). Проаналізувавши науково-

педагогічну літературу ми визначили, що більшість науковців вважають мотиваційну готовність важливою передумовою психологічної готовності до школи. Мотиваційна готовність припускає наявність у дітей бажання не просто піти в школу, але вчитися, виконувати певні обов'язки, пов'язані з новим статусом, з новою позицією в системі соціальних відносин – позицією школяра. Сформування цієї внутрішньої позиції – одна з головних складових мотиваційної готовності до школи. Внутрішня позиція школяра виявляється в тому, що він рішуче відмовляється від дошкільно-ігрового, індивідуально-безпосереднього способу існування і виявляє яскраво позитивне ставлення до шкільної та навчальної діяльності загалом. Така позитивна спрямованість дитини на школу, як на навчальний заклад – найважливіша передумова благополучного входження її в шкільну дійсність та повноцінного включення в навчальний процес.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКОЛИ

2.1. Виявлення рівнів сформованості мотиваційної готовності до школи у старших дошкільників

Для визначення рівнів сформованості мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи були проаналізовані новий Базовий компонент дошкільної освіти – Державний стандарт дошкільної освіти в Україні та Концепція Нової української школи.

За сучасною моделлю дошкільної освіти слід побудувати індивідуальний освітній шлях для кожної дитини, створити оптимальні умови для її гармонійного природного розвитку. Базовий компонент дошкільної освіти визначає в кожному освітньому напрямі ті компетентності, які слід сформувати в дитини на кінець дошкільного віку. У цьому документі зазначено, що в цей період формуються її ціннісні ставлення. Щоб дитина успішно справлялася з новими вимогами шкільного життя, у неї має бути сформований набір тісно переплетених якостей. Ці якості неможливо розглядати у відриві від життєвого досвіду дитини, конкретного середовища, сімейного устрою. Тому поняття «готовність до школи» з урахуванням усіх чинників можна визначити як набір компетентностей, що складають життєву компетентність дитини [3].

Суть Нової української школи (НУШ) полягає у переході від школи інформаційної, яка дає учням лише знання і деякі вміння та навички, до школи компетентностей 21 століття.

«Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, цінностей та ціннісних ставлень, що визначає здатність успішно розв'язувати життєві проблеми, провадити подальшу навчальну та професійну діяльність» [4].

З огляду на Концепцію НУШ та ті вимоги, які закладені в новому Державному стандарті дошкільної освіти України, мотиваційна готовність дитини старшого дошкільного віку до школи передбачає сформованість соціальних мотивів: потреба у соціальному визнанні, бажання отримати соціально-значимий статус; сформованість пізнавальних мотивів: бажання вчитися, отримувати знання.

З метою виявлення мотиваційної готовності до школи у старших дошкільників нами було проведено експериментальне дослідження, в якому брало участь 30 дітей.

Дослідження проводилось у дошкільному підрозділі Ворожбянського закладу загальної середньої освіти Лебединської міської ради, Сумської області.

Експеримент тривав протягом 6 місяців (з жовтня 2020р. по березень 2021р).

Перший етап експериментальної роботи носив констатувальний характер. Його метою було визначення рівнів сформованості мотиваційної готовності старших дошкільників до школи. Для цього було сформовано дві групи дітей, одну з яких ми визначили як експериментальну (ЕГ)-15 дітей, а іншу – як контрольну(КГ) -15 дітей.

Відповідно до мети були поставлені завдання констатувального етапу дослідження:

1. Розробити критерії, показники та визначити рівні сформованості мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи.
2. Визначити психолого-педагогічні умови, що сприяють формуванню мотиваційної готовності старших дошкільників до школи.

На основі теоретичного аналізу нового БКДО, Концепції НУШ та наукових досліджень Л. Божович, С. Буцкіної, Н. Нижегородцевої, В.Шадрікова основних мотивів, що досягають максимального розвитку до

кінця дошкільного віку, нами було визначено критерії та рівні мотиваційної готовності дитини до школи: прагнення дитини ходити до школи (соціальний мотив); бажання навчатися чомусь новому (пізнавальний мотив); внутрішня позиція школяра (позиційний мотив); позитивно-емоційне ставлення дитини до школи (емоційно-оцінний мотив).

Ці критерії були покладені нами в основу рівнів мотиваційної готовності старших дошкільників до школи: високого, середнього, низького.

Високий рівень – у дітей сформоване позитивне ставлення, інтерес до школи, присутня навчальна мотивація. У дошкільників високий рівень бажання навчатися, вони із задоволенням хочуть іти до школи, не бояться шкільної обстановки. Такі діти здатні узгоджувати мотиви поведінки; розуміють професійну роль і позицію вчителя, позитивно ставляться до нього; мають потреби у спілкуванні з іншими людьми, на їх оцінці і схваленні.

Середній рівень – у дітей не повністю сформоване позитивне ставлення до школи, є певні побоювання. Діти виконують завдання з частковою допомогою вихователя. Бажання навчатись проявляється, але не яскраво; надають перевагу зовнішній атрибутиці шкільного життя і позиції школяра.

Низький рівень – у дітей не сформоване позитивне ставлення до школи, відсутня навчальна мотивація, дитина боїться йти до школи, має негативне ставлення до школи, всі завдання виконує з допомогою вихователя, боїться шкільної обстановки.

Для діагностики сформованості мотиваційної готовності старших дошкільників до школи було використано три методики: « Читання казки» - на визначення домінування ігрового або пізнавального мотиву дитини (Н.Гуткіної); методику «Бесіда про школу» (за Т.Нежновою) на виявлення бажання дитини іти до школи, характер її внутрішньої позиції; методику «Навчальна мотивація» (автор М.Гінзбург) на сформованість навчальної мотивації.

Методика «Читання казки» за (Н. Гуткіною)

Мета: виявлення домінуючого (пізнавального чи ігрового) мотиву в старших дошкільників у процесі цілеспрямованої діяльності.

Хід дослідження:

На столі виставлено звичайні, не надто привабливі іграшки, дітям пропонують упродовж хвилини розглянути їх.

Після цього дітей підкликають і пропонують послухати казку, яку вони раніше не чули. На цікавому місці читання переривається і експериментатор запитує дітей, чого їм хочеться: погратися з виставленими на столі іграшками або дослухати казку до кінця.

Чому зайці взимку носять білі шубки

Зустрілися якомсь у лісі Мороз і Заєць. Мороз нахвалявся: — Я найсильніший у лісі. Кожного заморожу, перетворю на бурульку.

— Не хвалися, Морозе Васильовичу, не здолаєш! — каже Заєць.

— Ні, здолаю!

— Ні, не здолаєш! — наполягає на своєму Заєць.

Сперечалися вони, сперечалися. Захопив Мороз заморозити Зайця. І каже: «Давай, Зайцю, поб'ємося об заклад, що я тебе переможу».

— Давай, — погодився Заєць. (Тут читання переривається).

Мороз почав Зайця морозити. Холоду напустив, крижаним вітром закрутив. А заєць почав бігати, скакати. Катається по снігу, співає:

Князеві тепло,

Князеві гаряче,

Гріє, горить

Сонечко яскраве!

Стомився Мороз, міркує: «Який сильний Заєць». А сам ще сильніше лютує, такого холоду напустив, що кора на деревах лопається, тріщить. А Зайцеві байдуже.

Зовсім вибився із сил Мороз, а Заєць не замерз. Відступив Мороз від Зайця: «Хіба тебе заморозиш — дуже ти спритний та прудкий!»

Подарував Мороз Зайцеві білу шубку. Відтоді зайці взимку ходять у білих шубках.

Інтерпретація результатів:

Діти з вираженим пізнавальним інтересом воліють дослухати казку.

Діти зі слабкою пізнавальною потребою воліють погратися. Але гра їх, як правило, може бути суто маніпулятивною.

Кількісну характеристику сформованості домінуючого мотиву в старших дошкільників у процесі цілеспрямованої діяльності на констатувальному етапі експерименту за методикою Н. Гуткіною «Читання казки» відображено у таблиці 2.1

Як засвідчують результати дослідження, стійкий пізнавальний мотив сформований у 4 дітей експериментальної групи, що складає 27 %, та 5 дітей контрольної групи, що становить 33 %, (високий рівень) ; нестійкий (хисткий) мотив виявлений у 6 дітей експериментальної групи, що складає 40 %, та 7 дітей контрольної групи, що становить 47%, (середній рівень); стійкий ігровий мотив домінує у 5 дітей експериментальної групи,- (33%), у контрольній – у 3 дітей (20%). Ці діти відносяться до низького рівня.

Таблиця 2.1

Показники рівня сформованості домінуючого мотиву в дітей експериментальної та контрольної груп на констатувальному етапі експерименту

Етапи експерименту	Групи	Рівні		
		Високий	Середній	Низький
Констатувальний	ЕГ-15	27%	40%	33%
	КГ-15	33%	47%	20%

Діти, віднесені до високого рівня, забажали дослухати казку. У них просліджується домінуючий пізнавальний інтерес у процесі цілеспрямованої діяльності, присутнє бажання вчитися чомусь новому.

Діти з середнім рівнем проявили бажання дослухати казку, але були не зовсім уважними, періодично гралися виставленими на столі іграшками. Це засвідчило про їх нестійкий пізнавальний мотив.

Діти зі слабкою пізнавальною потребою обрали гру, їх ми віднесли до низького рівня.

Методика «Бесіда про школу»

(за Т. Нежновою)

Мета: виявлення внутрішньої позиції школяра.

Запитання бесіди	Варіанти відповідей	Бали
1. Чи хочеш йти до школи ?	А – дуже хочу	2
	Б – так собі, не знаю	1
	В – не хочу	0
2. Чому ти хочеш іти до школи ?	А - інтерес до навчання, занять: хочу навчитися читати, писати, стати грамотним, розумним, багато знати, довідатися про нове;	2
	Б - інтерес до зовнішньої шкільної атрибутики: нова форма, книги, портфель;	1
	В - позашкільні інтереси: у садку набридло, у школі не сплять, там весело, всі діти йдуть до школи.	0
3. Чи готуєшся ти до школи? Як ти готуєшся (тебе готують) до школи?	А - освоєння деяких навичок читання, письма, лічби: з мамою вчили літери, лічили, розв'язували задачки;	2
	Б - придбання форми, шкільного приладдя;	1
	В - заняття, що не стосуються школи.	0
4. Чи подобається тобі в школі? Що	А - уроки, шкільні заняття, що не мають аналогів у дошкільному житті дитини;	2

тобі подобається (не подобається) найбільше? (Попередньо у дитини запитати, чи була вона у школі).	Б - позашкільні заняття та інші, пов'язані з навчанням, моменти: перерва, заняття в позаурочний час, особистість учителя, зовнішній вигляд школи, оформлення класу;	1
	В - уроки художньо-фізкультурного циклу, знайомі і близькі дитині в дошкільному дитинстві.	0
5. Якби тобі не треба було б ходити до школи (дитячого садка), чим би ти займався вдома, як би проводив свій день?	А - заняття навчального типу: писав би літери, читав;	2
	Б - дошкільні заняття: малювання, конструювання;	1
	В - заняття, що не мають відношення до школи: ігри, допомога по господарству, догляд за тваринами.	0

За загальною кількістю балів визначається рівень сформованості внутрішньої позиції школяра у дитини старшого дошкільного віку.

Можливі варіанти відповідей, їхнє оцінювання та інтерпретація:

А — орієнтація на зміст навчальної діяльності — 2 бали; Б — орієнтація на зовнішні атрибути навчальної діяльності і шкільного життя — 1 бал; В — орієнтація на позашкільні види діяльності і умови — 0 балів.

Інтерпретація результатів. Рівні сформованості внутрішньої позиції: Високий (10—9 балів) — внутрішня позиція школяра достатньо сформована. Середній (8—5 балів) — формування внутрішньої позиції школяра триває. Низький (4—0 балів) — внутрішня позиція школяра не сформована.

Результати експериментальних досліджень на виявлення рівнів сформованості внутрішньої позиції школяра за методикою «Бесіда про школу» за Т.Нежновою відображено у таблиці 2.2

Таблиця 2.2

Показники рівня сформованості внутрішньої позиції школяра в дітей експериментальної та контрольної груп на констатувальному етапі експерименту

Етапи експерименту	Групи	Рівні		
		Високий	Середній	Низький
Константувальний	ЕГ-15	20%	60%	20%
	КГ-15	27%	60%	13%

Отримані дані, що висвітлені у таблиці, свідчать: що високий рівень сформованості внутрішньої позиції школяра виявили у 3 дітей експериментальної групи, що становить 20 %, та у 4 дітей контрольної групи- 27%. У цих дошкільників достатня навчальна орієнтація і позитивне відношення до школи. Вони хочуть стати розумними, багато знати, довідатись про нове.

До середнього рівня сформованості внутрішньої позиції школяра віднесли дітей, які проявили інтерес переважно до зовнішньої атрибутики шкільного життя. Вони мають позитивне відношення до школи, але бажання йти до школи не завжди пов'язане із змістом навчальної діяльності чи зміною соціального статусу дитини. Їх більше цікавлять позаурочні заняття та інші моменти: перерва, зовнішній вигляд школи, оформлення класу тощо. Це 9 дітей експериментальної групи (60%) та 9 дітей контрольної групи (60%).

У 3 дітей експериментальної групи (20%) та 2 дітей контрольної групи (13%) за результатами досліджень не сформована внутрішня позиція школяра. Ці діти не виявили інтересу до школи. Якщо вже йти до школи, то цікавлять позашкільні інтереси: всі діти йдуть до школи, там весело та ін. Ми їх віднесли до низького рівня.

Методика «Навчальна мотивація»

(автор М.Гінзбург)

Мета: Визначити наявність домінуючої навчальної мотивації у дітей старшого дошкільного віку до школи.

Обладнання: 6 карток зі схематичним зображенням фігур.

Інструкція: Зараз я прочитаю тобі розповідь. Послухай:

Хлопчики (дівчатка) розмовляли про школу. Перший хлопчик сказав: «Я ходжу до школи, тому що мене мама примушує. А якби не мама, я б у школу не ходив». На стіл перед дитиною викладається картка № 1 (зовнішній мотив).

Другий хлопчик сказав: «Я ходжу до школи, тому що мені подобається вчитися, подобається робити уроки. Навіть якби школи не було, я б однаково вчився». Викладається картка № 2 (навчальний мотив).

Третій хлопчик сказав: «Я ходжу до школи, тому що там весело і багато дітей, із якими можна гратися». Викладається картка № 3 (ігровий мотив).

Четвертий хлопчик сказав: «Я ходжу до школи, тому що хочу бути великим. Коли я у школі, я почуваюся дорослим, а до школи я був маленьким». Викладається картка № 4 (позиційний мотив).

П'ятий хлопчик сказав: «Я ходжу до школи, тому що потрібно вчитися. Без навчання ніякої справи не зробиш, а вивчишся – і можеш стати ким захочеш». Викладається картка № 5 (соціальний мотив).

Шостий хлопчик сказав: «Я ходжу до школи, тому що одержую там хороші бали». Викладається картка № 6 (мотив одержання балу).

А тепер подумай і дай відповідь:

- Як по-твоєму, хто з них має рацію? Чому?
- З ким із них ти хотів би разом гратися? Чому?
- З ким із них ти хотів би разом учитися? Чому?»

Дитина послідовно здійснює три вибори, при цьому вказує на відповідну картинку і пояснює її. Якщо пояснення дитини не досить чіткі, їй ставлять контрольне запитання: «А що цей хлопчик сказав?»

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТУ: Вибір дитини фіксується у протоколі проміжного результату:

Зовнішній мотив – 0 балів;	позиційний мотив – 3 бали;
навчальний мотив – 5 балів,	соціальний мотив – 4 бали;
ігровий мотив – 1 бал;	оцінка – 2 бали.

Контрольний вибір додає до загальної суми кількість балів відповідного вибору.

Домінуюча мотивація діагностується найбільшою кількістю балів. Дитина може керуватися й іншими мотивами. Про не сформованість мотивації навчання свідчить відсутність переваг, тобто різні підходи у всіх ситуаціях. (Додаток А)

Дослідження за даною методикою дало можливість не тільки визначити показники мотиваційної готовності старших дошкільників до шкільного навчання, а й з'ясувати рівні сформованості інших мотивів, які стимулюють дітей йти до школи.

Результати дослідження за методикою М.Гінзбурга висвітлені у таблиці 2.3

Таблиця 2.3

Показники рівнів сформованості мотиваційної готовності до навчання у дітей експериментальної та контрольної групи на констатувальному етапі експерименту

Етапи експерименту	Групи	Рівні		
		Високий	Середній	Низький
Константувальний	ЕГ-15	25%	50%	25%
	КГ-15	20%	60%	20%

Отже, результати дослідження, що відображені у таблиці 2.3 показали, що 20% (контрольна група) і 25% (експериментальна група) дітей мають високі показники мотиваційної готовності до навчання в школі, 60% і 50% знаходяться на середньому рівні, 20% і 25% дітей мають низький рівень мотивації до навчання.

Проаналізуємо результати дослідження більш докладніше. 20% (контрольна група) і 25% (експериментальна група) дітей, які мають високий рівень мотиваційної готовності до навчання у школі, під час виконання роботи працювали старанно, уважно, у пам'яті утримували всі запитання, які були їм поставлені. Діти з високим рівнем мотиваційної готовності мають адекватне уявлення про школу, бажають вчитися і пізнавати щось нове. Діти готові до зміни соціальної позиції, до прийняття позиції учня, вони виявляють бажання змінити соціальний статус дошкільника на школяра.

У 60% (контрольна група) і 50% (експериментальна група) дітей констатовано середню мотиваційну готовність до навчання у школі. Про це свідчить інтерес дитини переважно до зовнішньої атрибутики шкільного життя, що означає початкову стадію формування внутрішньої позиції школяра. Про школу та шкільні вимоги мають поверхове уявлення.

Разом з тим, виражають велике бажання іти до школи. Під час тестування діти не завжди уважно слухали поставлені запитання, швидко стомлювалися.

У 20% (контрольна група) і 25% (експериментальна група) дітей - низький рівень мотиваційної готовності до школи. Виконання вправ засвідчило, що у дітей недостатньо розвинена пам'ять, тестові запитання доводилося декілька раз повторювати та роз'яснювати їх зміст. Дитина не проявляє інтересу до навчання. У таких дітей переважають ігрові мотиви, бо уявлення про школу має тільки як про місце, де багато дітей, з якими можна гратися; позиційні мотиви: «я хочу в школу, бо там великі, а в дитячому садочку маленькі». Під час виконання роботи діти з низьким рівнем мотиваційної готовності швидко стомлювалися, були не уважні.

Далі проаналізували загальні середньоарифметичні результати сформованості мотиваційної готовності до школи у дітей старшого дошкільного віку:

Високий рівень- ЕГ- у 24% дітей, КГ- у 27 % дітей;

Середній рівень- ЕГ- у 50 % дітей, КГ- у 56 % дітей;

Низький рівень- ЕГ- у 26 % дітей, КГ- у 17 % дітей;

та відобразили показники в рисунку 2.1

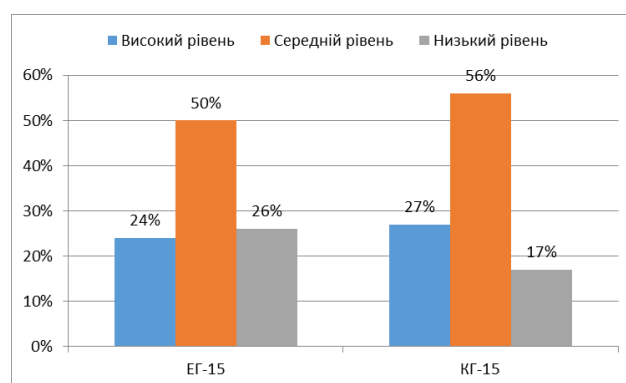

Рис.2.1 Середньоарифметичний показник сформованості мотиваційної готовності до школи у дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі експерименту

На основі результатів діагностичного дослідження нами було з'ясовано, що у більшості дітей недостатньо сформований рівень мотиваційної готовності до школи: діти погано орієнтуються на систему вимог дорослого, на правила і зразок, у них ще не сформоване позитивне ставлення до школи, навчальна мотивація, також не досить добре розвинена довільність поведінки, діти не вміють керувати своїми діями та емоціями, слабо сформована внутрішня позиція школяра, недостатньо сформована пізнавальна активність.

Дані результатів засвідчили, що помилками у вихованні пізнавальних мотивів є: ігнорування дорослими прагнення дитини до пізнання нового; перекладання завдання формування мотивації на школу. Також з боку дорослих недостатня увага була приділена розвитку потреби старшого дошкільника у певних соціальних стосунках (повноцінне спілкування з дорослим, залучення дитини до кола інтересів родини, підтримка бажання дитини задавати запитання, схвалення вчинків вчителем та батьками, задоволення потреби виконувати громадські доручення тощо). Вихователі і батьки мало уваги приділяють виробленню способів поведінки дітей в тій чи іншій складній ситуації.

Отже, аналіз результатів констатувального етапу експерименту дозволив дійти висновку, що процес формування мотиваційної готовності до школи старших дошкільників може бути забезпечений лише спільними зусиллями вчителів, батьків, вихователів за наявності психолого-педагогічних умов, що сприяли б формуванню пізнавальної діяльності дітей; розвитку пізнавальної активності дошкільників за допомогою ігор; взаємодії вихователів з батьками вихованців з питань формування мотиваційної готовності дітей до школи.

2.2. Система роботи з перевірки психолого-педагогічних умов формування мотиваційної готовності у дітей старшого дошкільного віку до школи

Розвиток мотивації до школи передбачає формування уявлень дошкільника про те, яким буде навчання в школі, знань про те, яким буде його завтрашній день і підготовку до школи як до радісної події.

На підставі теоретичного аналізу дослідження проблеми формування мотиваційної готовності дитини до школи та результатів констатувального етапу педагогічного експерименту обгрунтовано такі психолого-педагогічні умови формування мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи: створення позитивної атмосфери, сприятливого емоційного фону для формування пізнавальної діяльності дітей; розроблення відповідного дидактико-методичного забезпечення освітнього процесу в старшій групі закладу дошкільної освіти; взаємодія педагогів та батьків вихованців у роботі з формування мотиваційної готовності дитини до школи.

Тому переходимо до наступного етапу експериментального дослідження – формувального. Мета: перевірити ефективність психолого-педагогічних умов формування мотиваційної готовності до школи у дітей старшого дошкільного віку експериментальної групи.

Для забезпечення першої умови ми максимально дотримувалися правил створення сприятливого психологічного клімату в групі: зверталися до дітей тільки на ім'я, використовували виховні та методичні можливості гумору; щедро хвалили дітей за найменший результат; невимушено розмовляли з дошкільниками про їх інтереси; спиралися на сильні сторони дитини; контролювали свої відносини з «проблемними дітьми»; підтримували прагнення дитини долучитися до діяльності; дружніх взаємин з дорослими, до нових стосунків з однолітками (бажання погратися разом, розповісти щось цікаве товаришеві, допомогти у чомусь); підтримували бажання дитини задавати питання; спонукали дорослих уважно і з повагою реагувати і

відповідати на них; дбали про створення ситуації успіху; подолання страху тощо). Це, в свою чергу, переконує дошкільника у своїх силах і можливостях, допомагає перебороти невпевненість, розвиває самостійність та ініціативність.

З метою забезпечення матеріальної складової у груповій кімнаті було створено зручне, комфортне та безпечне середовище. Столи для занять було розставлено таким чином, щоб діти мали можливість працювати в групах. Частково оновили меблі у ігрових зонах, придбали нові іграшки, переважно розвивального та творчого спрямування.

Дидактико-методичне забезпечення освітнього процесу в старшій групі включало підбір ігор-вправ для розвитку позитивного відношення до школи, поповнення предметно-розвивального середовища дидактичними іграми на формування пізнавальної активності дошкільників, проведення занять, сюжетно-рольових ігор про школу, впровадження розвивальної програми по формуванню мотиваційної готовності до школи.

Для формування в дошкільників правильного уявлення про школу ми використовували різні засоби: читання книг про школу, знайомство з деякими правилами поведінки учня, відвідування школи.

Розпочали роботу з розповідей про те, як зміниться їхнє життя, коли вони стануть школярами: що учень повинен щодня ходити в школу, виконувати в класі і вдома завдання, що задає вчитель. Щоб гарно вчитися, треба бути дисциплінованими, уважними, акуратними; що в учнів з'являться, крім навчання, й інші обов'язки: громадські доручення, чергування в класі тощо; що учні повинні встановити дружні взаємини з однокласниками і іншими школярами, поважати вчителя й інших дорослих.

Під час екскурсій в школу познайомили дітей не тільки зі шкільним обладнанням, а й розкрили режим життя учня, познайомилися з обов'язками чергового, з матеріалами в класному куточку, долучилися до оформлення газети за участю вчителя, дітей і батьків.

Формуванню позитивного ставлення до школи допомагають і різні режимні процеси, що привчають дитину до самостійності, дисциплінованості, дотримання режиму.

Під час прогулянок, екскурсій постійно підкреслювали, що поводити себе потрібно, як майбутнім учням.

Особливе місце у формуванні мотиваційної готовності дошкільника до школи займають ігри, оскільки, гра є провідною діяльністю у даному віці.

Спершу для розвитку позитивного відношення до школи використовували наступні вправи-ігри:

Гра «Школа навпаки», де дитина грає роль вчителя, а дорослий недбайливого учня.

Гра «Першокласник» - тут завдання дитини вибрати з різних предметів ті, які знадобляться йому в школі.

Гра «Що робить учень?». У цій грі кожен учасник пластично, без вживання слів зображує одну із дій учня; інші відгадують, що саме зображується.

Формуванню мотиваційної готовності сприяють такі ігри, де активізуються знання дітей про школу. Наприклад: «Збери портфель», «Я йду до школи», «Що у Незнайка в портфелі?» тощо.

Предметно-розвивальне середовище старшої групи поповнили дидактичними іграми, які сприяють прояву активності, самостійності, творчості дошкільників на розвиток логічного мислення, пам'яті, уваги, терпіння, посидючості тощо. Це такі дидактичні ігри як: «Зістав картинки», «Веселі чоловічки», «Хитрі картинки» та ін.

Метою впровадження розвивальної програми з формування мотиваційної готовності дітей до школи було: допомогти дошкільникам розвинути компоненти мотиваційної готовності, що дасть змогу дитині в подальшому легко і швидко впоратись із труднощами в навчанні; сприяти сформованості внутрішньої позиції школяра. Представлена розвивальна

програма складається з 10 невеликих ігор-занять, які проводилися з дітьми експериментальної групи з жовтня 2020 року по лютий 2021 року (по 2 заняття на місяць). Ігри в цій програмі скомпоновані так, щоб формувати у дошкільників різні групи мотивів. Наприклад, бесіда-гра «Я йду до школи» допоможе активізувати відомості дітей про школу і шкільне життя; гра «Пантоміма» - сприятиме формуванню позиції школяра, зменшенню рівня тривожності, страхів, пов'язаних зі школою; «Пташка»- на розвиток самоконтролю; «Я не можу- я зможу- я спробую»- на розвиток навчальної мотивації тощо; також є ігри-вправи на формування умінь дитини регулювати і контролювати свої емоції і поведінку. (Додаток Б)

Значна увага була приділена формуванню пізнавальної активності старших дошкільників.

Пізнавальна потреба закладена в дитині самою природою. Дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку пізнавальної потреби, тому так важливо в цей час активно підтримувати будь-які прояви природного потягу дитини до пізнання. Для забезпечення підвищення рівня розвитку пізнавального інтересу старших дошкільників, нами були розроблені і проведені розвивальні заняття: «Дуже-дуже скоро я йду до школи», «Чарівний світ твоїх емоцій», «Мої знання-то справжній скарб».(Додаток В)

Важливе значення в ігровій діяльності старших дошкільників займають сюжетно-рольові ігри, бо це основний вид дитячої гри, що забезпечує розвиток соціалізації дітей дошкільного віку: здатність старших дошкільників створювати сюжет для індивідуальної гри з опорою на наявний досвід; вміння взяти на себе роль та розгорнути сюжет спільної гри; здатність створити ігрову ситуацію для реалізації свого задуму. Окрім цього, сюжетно-рольові ігри забезпечують встановлення позитивного емоційного ставлення до дорослого і перехід дитини від безпосередньої імпульсивної поведінки до довільної, опосередкованої правилами.

Сюжетно-рольові ігри на теми шкільного життя сприяють закріпленню одержаних уявлень про школу і формуванню готовності дітей до учіння

Основна гра «Школа». Щоб спонукати учасників до гри, вихователь спочатку допомагає обговорити задум і намітити план, що включає різноманітні завдання, розподілити ролі. Дитині, виступаючій у ролі вчителя, пропонують попередити своїх «учнів», що потрібно уважно слухати пояснення і виконувати вказівки «вчителя», бути дисциплінованим, старанним, акуратним. В цій грі можна обіграти роль директора школи в різних ситуаціях, наприклад, директор пише розклад уроків. Можна також обіграти роль вчителя і учнів під час перерви, в позакласній діяльності тощо. Тільки за умов умілого керівництва грою «В школу» уможливується виховний вплив, але робити це потрібно не нав'язливо, а тоді, коли це доречно. (Додаток Д)

Проведення інтегрованого заняття «Скоро до школи» мало на меті сприяти фізичному, соціально-моральному, емоційно-ціннісному, пізнавальному, мовленнєвому, художньо-естетичному та креативному розвитку у дітей старшої дошкільної групи. (Додаток Е)

У формуванні мотиваційної готовності дитини до школи вирішальну роль відіграє сім'я. Тому на етапі реалізації педагогічної умови взаємодії вихователів і батьків по підготовці дітей до школи особливу увагу приділили роботі з батьками. Старалися підібрати такі форми роботи, які сприяли б формуванню у батьків відповідальності, бажання брати активну участь у процесі емоційного, інтелектуального та вольового життя дитини. Спільними зусиллями прагнули сформуванню у дітей почуття радості від очікування вступу до школи, зміни статусу дошкільника на статус школяра, задоволення від подолання перших труднощів.

Взаємодія вихователів і батьків вихованців виражалася в запровадженні ділового співробітництва за інформаційно-просвітницьким, методичним і практичним напрямками.

З метою інформаційно-просвітницької роботи з батьками з питань формування у дітей мотиваційної готовності до школи організовувалися групові зустрічі, індивідуальні консультації, виготовлення наочності (стендів, виставок тощо). (Додаток Ж)

Проведений семінар-практикум на тему: «Готовність дітей до школи – наша спільна турбота» (Додаток З) дав можливість поглибити знання батьків щодо підготовки дітей до школи, отримати практичні уміння з розвитку дрібної моторики, творчості у старших дошкільників.

Практика свідчить, що спілкування з батьками саме у такий спосіб допомагає розвинути їхні педагогічні уміння. Під час проведення таких заходів вихователі активно залучають кожного із батьків до спільної діяльності з обговорення різноманітних проблем, які виникають при підготовці дитини до школи. Це сприяє переосмисленню особистих поглядів батьків на проблеми розвитку, виховання, навчання, соціалізації дитини та формує педагогічну рефлексію у батьків. При цьому вони мають змогу порівняти власну позицію з думками інших.

Було проведено роботу з роз'яснення батькам тих завдань, що висуває Нова українська школа до всебічного розвитку дітей у дошкільний період. Для формування позитивного ставлення до школи проводилися екскурсії в школу, діти запрошувалися на шкільні свята, а також приймали в них участь. Відповідно на свята в заклад дошкільної освіти запрошувалися батьки, вчителі та учні початкової школи. Прикладом такої співпраці є спільне свято: «Чекає школа нас» (Додаток К)

Основною формою роботи з родиною були збори батьків, де їх систематично знайомили з цілями і завданнями, формами і методами виховання та формування мотиваційної готовності до школи в дитячому садку і родині. Батьківські збори на тему: «Мотиваційна готовність дитини 6-річного віку до школи» дала можливість вихователям разом з батьками виробити єдину лінію впливу на дитину. З цією метою був обраний

батьківський актив, що надавав дієву допомогу вихователям групи, а спільна думка, висловлена в рішеннях зборів, допомагала вихователям у позитивному впливі на окремі родини.

Отже, запропонована нами система роботи з перевірки психолого-педагогічних умов формування мотиваційної готовності старших дошкільників до школи сприяла розвиткові соціальних і учбово-пізнавальних мотивів дитини; становленню внутрішньої позиції школяра; формуванню позитивного відношення до школи. Проведена робота є частиною вирішення завдань щодо наступності між закладом дошкільної освіти і школою.

2.3. Аналіз результатів експериментальної перевірки ефективності психолого – педагогічних умов формування мотиваційної готовності старших дошкільників до школи

Для перевірки ефективності впроваджених нами психолого-педагогічних умов формування мотиваційної готовності дітей до школи ми провели контрольний етап експериментального дослідження. Для цього дітям обох груп (контрольної та експериментальної) було повторно запропоновано діагностичні методики визначення мотиваційної готовності до школи, які використовувалися на констатувальному етапі нашого дослідження.

Кількісну характеристику рівнів сформованості домінуючого мотиву в дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі за відповідною методикою відображено у таблиці 2.4

Таблиця 2.4

Показники рівня сформованості домінуючого мотиву в дітей експериментальної та контрольної груп на контрольному етапі

Етапи експерименту	Групи	Рівні		
		Високий	Середній	Низький
Контрольний	ЕГ-15	40%	60%	-
	КГ-15	33%	54%	13%

Виходячи з показників можемо зазначити, що в експериментальній групі високий рівень показали 6 дітей (40%); середній рівень – 9 дітей (60%); низького рівня виявлено не було. Контрольна група: високий рівень – 5 дітей (33%); середній рівень – 8 дітей (54%); низький рівень – 2 дітей (13%).

Діти, віднесені до високого рівня, мають позитивну спрямованість на школу, відмовляються від дошкільно-ігрового способу існування, проявляють цікавість до шкільного змісту занять, до нового типу взаємин з дорослими.

Далі наводимо кількісну характеристику рівнів сформованості внутрішньої позиції школяра за відповідною методикою та відобразили у таблиці 2.5

Як засвідчують результати дослідження- 6 дітей експериментальної групи та 6 дітей контрольної групи, що становить 40% даної вибірки, мають високий рівень сформованої позиції школяра. Діти, віднесені до цього рівня, мають бажання не просто йти до школи, а вчитися, виконувати певні обов'язки, пов'язані з новим статусом, з новою позицією в системі соціальних відносин- позицією учня.

Середній рівень спостерігається у 9 дітей (60%) експериментальної групи та у 8 дітей(53%) контрольної групи. Низький рівень спостерігається лише у контрольній групі у 1 дитини (7%). В експериментальній групі низького рівня виявлено не було.

Таблиця 2.5

Показники рівнів сформованості внутрішньої позиції школяра в дітей експериментальної та контрольної груп на контрольному етапі

Етапи експерименту	Групи	Рівні		
		Високий	Середній	Низький
Контрольний	ЕГ-15	40%	60%	-
	КГ-15	40%	53%	7%

Далі наводимо характеристику рівнів сформованості мотиваційної готовності до навчання на контрольному етапі дослідження (див.табл.2.6)

Таблиця 2.6

Показники рівнів сформованості мотиваційної готовності до навчання в дітей експериментальної та контрольної груп на контрольному етапі

Етапи експерименту	Групи	Рівні		
		Високий	Середній	Низький
Контрольний	ЕГ-15	40%	60%	-
	КГ-15	27%	60%	13%

Так, високий рівень мають 6 дітей (40%) експериментальної групи та 4 дітей (27%) контрольної групи.

У дітей, віднесених до високого рівня, є бажання йти до школи, стати школярами, вони мають правильне уявлення про навчання як важливу і відповідальну діяльність, пізнавальний інтерес до навколишнього світу.

Середній рівень мають по 9 дітей експериментальної і контрольної групи, що становить 60% даної вибірки.

Низький рівень спостерігається у 2 дітей контрольної групи (13%), в експериментальній групі низького рівня виявлено не було.

Далі проаналізували середньоарифметичні дані та узагальнили результати за всіма методиками та вивели загальний рівень сформованості мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи на контрольному етапі.

Високий рівень в ЕГ показали- дітей (40%), в КГ- дітей(33%);

Середній рівень ЕГ показали -дітей (60%), в КГ-дітей (56%);

Низький рівень в ЕГ-відсутній, в КГ-дітей (11%)

Загалом можемо спостерігати позитивні результати у формуванні мотиваційної готовності до школи у старших дошкільників.

Виходячи з даних діаграми можемо стверджувати, що діти експериментальної групи мають кращі результати в порівнянні з результатами, які були отримані на констатувальному етапі експерименту.

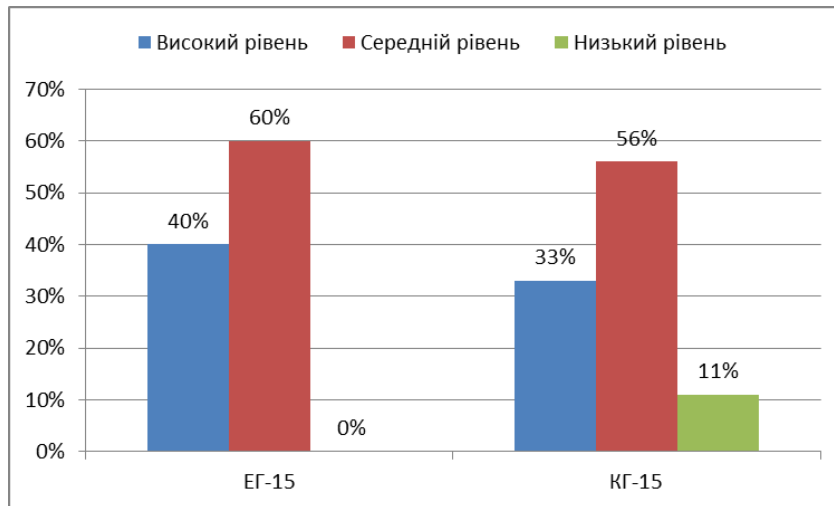

Рис. 2.2. Середньоарифметичний показник сформованості рівнів мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи на контрольному етапі експерименту

Отже, контрольне дослідження показало, що відсоткове співвідношення у контрольній групі зазнало змін: високий рівень мотиваційної готовності збільшився з 27% до 33%, середній рівень – залишився незмінним: 56%, низький рівень – зменшився з 17% до 11%. Зазначимо, що діти з високим та низьким рівнем мотиваційної готовності покращили свої результати за деякими методиками. Експериментальна група дітей значно покращила відсоткове співвідношення рівнів мотиваційної готовності. Високий рівень мотиваційної готовності збільшився з 24% до 40%. За даними дослідження середній рівень мотиваційної готовності збільшився з 50% до 60%. Що стосується низького рівня мотиваційної готовності, то він відсутній.

Узагальнюючи результати дослідницької роботи, можна констатувати, що впровадження психолого-педагогічних умов для формування

мотиваційної готовності старших дошкільників до школи дало позитивні результати.

Ми вважаємо, що мета дослідження досягнута і ефективність розглянутих умов доведена.

Висновки до другого розділу

Проаналізувавши законодавчі документи: новий Базовий компонент дошкільної освіти та Концепцію Нової української школи щодо формування мотиваційної готовності у дітей старшого дошкільного віку до школи, ми дійшли до наступного висновку, що формування мотивів навчання і позитивного відношення до школи є однією з найважливіших задач педагогічного колективу ЗДО, сім'ї та школи при наявності певних психолого-педагогічних умов.

У зв'язку з цим, нами була проведена дослідницька робота щодо перевірки психолого-педагогічних умов формування мотиваційної готовності дітей до школи. В ході дослідження були реалізовані такі завдання: визначили критерії, показники та рівні сформованості мотиваційної готовності старших дошкільників до школи.

У нашому дослідженні на констатувальному етапі ми використали три діагностичні методики для визначення рівнів мотиваційної готовності дитини до школи, а саме: методика «Бесіда про школу» (за Т. Нежновою), методика «Читання казки» (за Н.Гуткіною), «Навчальна мотивація»(за М.Гінзбургом).

Констатувальний етап експерименту засвідчив, що не у всіх дітей старшого дошкільного віку на належному рівні сформована мотиваційна готовність до школи, тому на другому етапі - формувальному, для дітей експериментальної групи, було впроваджено систему роботи з перевірки

психолого-педагогічних умов для формування мотиваційної готовності дітей до школи.

По закінченню формувального етапу експерименту нами було проведено контрольне дослідження, яке засвідчило збільшення відсотку дітей з високим рівнем мотиваційної готовності у експериментальній групі з 24% до 40% і відсутністю дітей з низьким рівнем. Що ж до результатів контрольної групи дітей – вони також дещо змінилися на краще

Отже, було виконано всі завдання. Проведена нами система роботи з реалізації психолого-педагогічних умов зумовила підвищення рівня сформованості мотиваційної готовності у дітей старшого дошкільного віку.

Спираючись на результати дослідження, ми вважаємо доречним запропонувати батькам і педагогам рекомендації щодо подальшого формування мотиваційної готовності дітей до школи, які сприятимуть також і покращенню процесу підготовки дітей до школи, попередять ранню шкільну дезадаптацію, зможуть забезпечити високий рівень готовності дітей до шкільного навчання. (Додаток Л)

ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоноване практичне вирішення наукової проблеми формування мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи. Було реалізовано ряд завдань дослідження.

Мотиваційна готовність передбачає здатність дитини до прийняття нової «соціальної позиції» – статусу школяра, вміння керувати своєю поведінкою та розумовою діяльністю, сформованість певного світогляду, готовність до оволодіння провідною в молодшому шкільному віці учбовою діяльністю.

Було проаналізовано основні погляди вчених на проблему формування мотиваційної готовності старших дошкільників до школи. Так, у працях Л.Божович основний акцент робиться на значенні мотиваційної сфери у формуванні особистості дитини, оскільки вона є джерелом внутрішнього потягу дитини до набуття знань, умінь та навичок.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу виділити основні критерії мотиваційної готовності дітей до школи: сформованість мотиву навчання; сформованість правильного уявлення про школу, певного позитивно-емоційного ставлення до навчання, як серйозної і соціальнозначущої діяльності; бажання йти до школи вчитися, без тиску зовні; здатність узгоджувати мотиви поведінки; позитивне ставлення до вчителя, розуміння його професійної ролі і позиції; готовність взяти на себе роль учня.

Нами виокремлено, теоретично обґрунтовано і експериментально перевірено низку психолого-педагогічних умов формування у дітей дошкільного віку мотиваційної готовності до школи:

1. Створення позитивної атмосфери, сприятливого психологічного клімату в процесі діяльності дитини;
2. Розроблення дидактико-методичного забезпечення освітнього процесу в старшій групі дошкільного закладу.

3. Взаємодію педагогів із родинами вихованців у роботі з формування мотиваційної готовності старших дошкільників до школи.

Створення сприятливого психологічного клімату передбачає перебування дитини у стані духовного комфорту: рівноваги, спокою, захищеності; задоволеності своїм буттям, оптимістичності. Такий психологічний клімат позитивно впливає на всі сфери життєдіяльності, підвищує працездатність, посилює активність, упевненість, віру у свої можливості, сили.

Методичне забезпечення освітнього процесу дітей 6-річного віку (підбір бесід, вправ, ігор, організація діяльності) повинно сприяти формуванню у дошкільника правильного позитивного уявлення про школу та соціальний статус школяра; пізнавальну активність.

Забезпечення підвищення рівня пізнавального інтересу дошкільників можливе при наявності розвивального середовища, у якому позитивна, емоційно тепла атмосфера спілкування без негативного оцінювання дій дитини та критичних зауважень; за умови стимулювання пізнавальної активності та мислення, самостійної роботи дітей; поєднання індивідуальних і колективних форм діяльності дошкільнят тощо.

Взаємодія вихователів і батьків вихованців у питаннях формування різнобічних уявлень і знань дитини про школу, про шкільні вимоги; емоційно-позитивного ставлення до майбутнього навчання та розвиток пізнавальної активності сприяє сформованості мотиваційної готовності дитини до школи.

Після практичної реалізації розробленої системи роботи, з метою перевірки ефективності запропонованих психолого-педагогічних умов формування мотиваційної готовності дітей до школи, було повторно проведено діагностику за методиками, які використовували на констатувальному етапі дослідження.

Контрольне дослідження показало збільшення відсотку високого рівня мотиваційної готовності у експериментальній групі і трошки кращі результати у контрольній. У експериментальній групі відсоток дітей з високим рівнем мотивації збільшився з 24% до 40% і з відсутністю дітей з низьким рівнем мотиваційної готовності. Дітей з середніми показниками у експериментальній групі збільшилося з 50% до 60%. Що стосується контрольної групи, то діти з високим і низьким рівнем мотиваційної готовності покращили свої результати, з середнім- залишилися на тому ж рівні.

Оскільки впроваджені нами психолого-педагогічні умови для формування мотиваційної готовності старших дошкільників до школи мали позитивні результати, то можна зробити висновок, що нами була реалізована мета дослідження, виконані основні завдання та підтверджено припущення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція — Редакція від 23.04.2021, підстава - 1357-IX .
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 17.01.2021)
2. Про дошкільну освіту: Закон України. Документ 2628-III, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2021, підстава – 978-IX. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, ст.259)
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 17.01.2021)
3. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти, затверджений наказом МОНУ від 12.01.2021 р. №33)
4. Концепція Нової української школи (ухвалена рішенням колегії МОНУ від 27.10.2016 р.)
5. Авраменко Н. К. Подготовка ребёнка к школе / Н. К Авраменко Москва: Просвещение, 1972. 148 с.
6. Андрієвський Б.М. Проблеми готовності шестирічних дітей до навчання в школі. Херсон: РІПО, 2010.
7. Бушкатова Н.О. Психологічна готовність шестирічної дитини до школи / упоряд.: К. Муліка. Полтава : ПОППО, 2008. 84 с.
8. Божович Л.І. Вивчення мотивації дітей та підлітків / Л.І. Божович. Москва: Просвещение, 1988.
9. Братко М.В. Управління професійною підготовкою фахівців в умовах Університетського коледжу: теоретичний аспект URL: М.В.Братко // ScienceRise: Pedagogical Education. 2016. № 7 (3). С.9-16. DOI: <http://dx.doi.org/10.15587/.2016.74526> (Дата звернення 21.01.2021).

10. Букатов В. Школа і дитячий сад: парадокси у наступності навчання. / В. Букатов // Дошкільне виховання. 1992. № 7-8 . С. 3-7.
11. Вакуленко І. До школи готовий. / І. Вакуленко // Наш малюк. 2002. №5.
12. Ващенко Г. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. Вид. 1-е. Київ: Українська Видавнича Спілка, 1997. 441 с.
13. Венгер Л.А. Психологическая готовность к обучению в школе // Подготовка детей к школе в детском саду. Москва : Просвещение, 1977. 265 с.
14. Венгер Л. Як дошкільник стає школярем. / Л. Венгер // Дошкільне виховання. 1995. № 8.
15. Галян І.М. Психодіагностика. Навчальний посібник. Київ: Академвидав. 2009, 464 с.
16. Готовність дитини до школи / за ред. А.В. Гордієць. Р-на-Д: Фенікс, 2006.
17. Лариса Драч. Готовність до шкільного навчання. / Психолог дошкільця. 2017. № 3
18. Гударева О.В. Особливості ігрової діяльності сучасних дошкільнят / О. В. Гударева / Журнал прикладної психології. 2003. № 2.
19. Гуткіна Н.І. Психологічна готовність до школи / Н.І. Гуткіна. Москва: ИНФРА. 1997.
20. Голота Н. Психологічна готовність старших дошкільників до викликів початкової освіти // Вихователь-методист дошкільного закладу : щомісячний спеціалізований журнал. 2012. № 5. С. 50-54
21. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
22. Запорожець А.В. Сучасна наука про дітей / О.В. Запорожець. Москва: Просвещение, 1995.

23. Запорожец А. В. Подготовка детей к школе. Основы дошкольной педагогики / А. В. Запорожец, Г. А. Маркова. Москва : Прогресс, 1980. 320 с.
24. Ільїн Є.П. Мотивація і мотиви / Є.П. Ільїн. СПб.: ПИТЕР, 2000.
25. Іллін Є. Мотивація і мотиви / Є. Іллін ; переклад з рос. мови, передмова та примітки Т. Тадеєвої. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2013. 512с.
26. Істоміна З.М. Психологія / З.М. Істоміна. Москва: Логос, 1999.
27. Кашуба Л. І. Підготовка до школи дітей шестирічного віку / Л. І. Кашуба. Тернопіль : Мальва-ОСО, 2007. 128с.
28. Коваєв А. Г. Самовоспитание школьников. Москва, 1977. 198 с.
- 29.
30. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения / сост. А. А. Красновский / Я. А. Коменский. Москва : Учпедгиз, 1955. 651 с.
31. Концепція загальної середньої освіти (12 річна школа) // Педагогічна газета. 2002. №1 (91).
32. Корчак Я. Педагогическое наследие / Я. Корчак. Москва : Педагогика, 1991. 267 с.
33. Корякіна І. В. Особистісна готовність дітей 6-го року життя до школи як актуальна проблема сьогодення. Бердянськ : БДПУ, 2010. № 3. С. 176–185.
34. Кравцова Е. Е. Психологические проблемы готовности детей к учёбе в школе / Е. Е. Кравцова. Москва : Восход, 1991. 145 с.
35. Крутій К.Л. Концепція та методичні засади програми «Дитина в дошкільні роки». Запоріжжя : Тов: «ЛПС»ЛТД, 2000. 302 с.
36. Кудрявцев В.Т. Наступність ступенів розвиваючої освіти: задум В.В. Давидова. / В.Т. Кудрявцев / Питання психології. 1998. № 5.

37. Кудрявцев В.Т. Розвивальна освіта: теоретичні підстави спадкоємності дошкільної і початкової шкільної ступенів. / В.Т. Кудрявцев / Питання психології. 1997. №1.
38. Любарська І. Співпраця дошкільного закладу і родини у контексті підготовки дитини до школи: монографія / І. Любарська. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 17. 72 с. С 25
39. Макаренко А.С. Книга для батьків // Твори. Т.4. 250 с.
40. Максименко С.Д. Готовність дитини до навчання. Київ: Мікрос СВС, 2003. 112с.
41. Марченко Н.А. Формування навичок міркування у дітей 5-6-річного віку. Херсон : РПО, 2001. № 2. С. 18-20.
42. Матвєєва Ю. Дитина та школа: як примирити батьківські мрії з реальністю?//Практичний психолог: дитячий садок. 2018. №1. С.43-47
43. Мухина В. С. Психология детства и отрочества / В. С. Мухина. Москва : Просвещение, 1998. 488 с.
44. Онищенко І. В. Психолого-педагогічні умови та шляхи формування мотиваційної готовності дітей до шкільного навчання. Кривий Ріг:КДПУ, 2011. С. 118-125.
45. Проскура Е.В. Развитие познавательных способностей дошкольников. Київ : Знання, 1985. 156 с.
46. Проскура О.В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками. Київ : Основи, 1998. 224 с.
47. Протопопова Н. Мотиваційна готовність дітей до школи. Психолог дошкілля. 2013. № 1.
48. Піроженко Т. Проблема визначення критеріїв оцінювання рівня розвитку дитини // Практичний психолог: дитячий садок. 2015. №1, С.4-11
49. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія. Навчальний посібник для ВНЗ (рек. МОН України). — Київ, 2010.

50. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ : «Освіта», 1996. 304 с.
51. Сайко Н.О. Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в процесі підготовки до школи: Збірник «Школа першого ступеня: теорія і практика». Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту, Переяслав-Хмельницький, 2002. 200 с.
52. Собакарь О. Співпраця з батьками у формуванні психологічної готовності старших дошкільників до школи / Собакарь О. // Практичний психолог : дитячий садок. 2013. №5. С. 33.
53. Терещенко Л. Робота вихователя-методиста дитячого садка з батьками щодо запобігання ранньої шкільної дезадаптації / Л. Терещенко // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2010. №6. С. 45 – 49.
54. Ушинський К. Д. Твори у 6 т. Київ 1954. Т. 2. 500 с.
55. Фадєєва Т. Готовність дитини до шкільного навчання // Рідна школа. 2003. № 12. С. 14-16.
56. Харитоновна С.М. До першого класу без проблем. Харків: Основа, 2010. 176 с.
57. Чепіга Я. Проект української школи // Світло. 1913. №2. С. 31 – 42.
58. Шеллер Ч. Подберите ключ к обучению своего ребёнка. Минск, 1998. 112 с.
59. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. Москва : Смысл, 2001. 365 с. URL: http://pedlib.ru/Books/6/0471/6_0471-1.shtml (Дата звернення 02.02.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика «Навчальна мотивація»

(автор М.Гінзбург)

Обладнання: 6 карток зі схематичним зображенням фігур.

Інструкція: «Зараз я прочитаю тобі розповідь. Послухай.

Хлопчики (дівчатка) розмовляли про школу. Перший хлопчик сказав: «Я ходжу до школи, тому що мене мама примушує. А якби не мама, я б у школу не ходив». На стіл перед дитиною викладається картка № 1 (зовнішній мотив).

Другий хлопчик сказав: «Я ходжу до школи, тому що мені подобається вчитися, подобається робити уроки. Навіть якби школи не було, я б однаково вчився». Викладається картка № 2 (навчальний мотив).

Третій хлопчик сказав: «Я ходжу до школи, тому що там весело і багато дітей, із якими можна гратися». Викладається картка № 3 (ігровий мотив).

Четвертий хлопчик сказав: «Я ходжу до школи, тому що хочу бути великим. Коли я у школі, я почуваюся дорослим, а до школи я був маленьким». Викладається картка № 4 (позиційний мотив).

П'ятий хлопчик сказав: «Я ходжу до школи, тому що потрібно вчитися. Без навчання ніякої справи не зробиш, а вивчишся – і можеш стати ким захочеш». Викладається картка № 5 (соціальний мотив).

Шостий хлопчик сказав: «Я ходжу до школи, тому що одержую там хороші бали». Викладається картка № 6 (мотив одержання балу).

А тепер подумай і дай відповідь:

– Як по-твоєму, хто з них має рацію? Чому?

- З ким із них ти хотів би разом гратися? Чому?
- З ким із них ти хотів би разом учитися? Чому?»

Дитина послідовно здійснює три вибори, при цьому вказує на відповідну картинку і пояснює її. Якщо пояснення дитини не досить чіткі, їй ставлять контрольне запитання: «А що цей хлопчик сказав?»

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТУ: Вибір дитини фіксується у протоколі проміжного результату № 1.

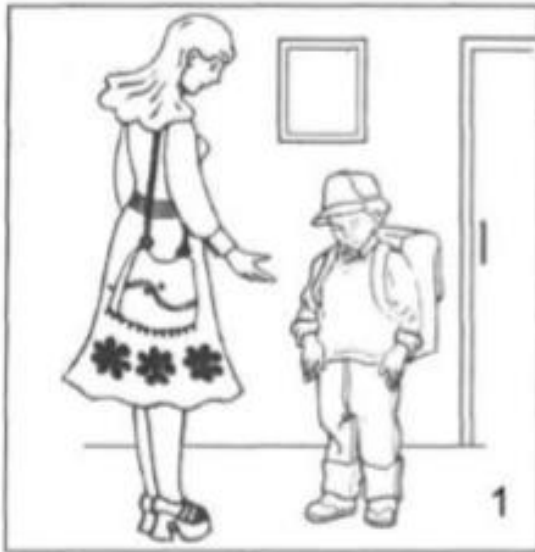
Зовнішній мотив – 0 балів; позиційний мотив – 3 бали; навчальний мотив – 5 балів, соціальний мотив – 4 бали; ігровий мотив – 1 бал; оцінка – 2 бали. Контрольний вибір додає до загальної суми кількість балів відповідного вибору.

Домінуюча мотивація діагностується найбільшою кількістю балів. Дитина може керуватися й іншими мотивами. Про не сформованість мотивації навчання свідчить відсутність переваг, тобто різні підходи у всіх ситуаціях.

БЛАНК ДЛЯ ФІКСАЦІЇ ПРОМІЖНИХ ПРОТОКОЛІВ

Навчальна мотивація (автор М.Гінзбург)

Вибори	МОТИВИ					
	1	2	3	4	5	6
I вибір						
II вибір						
III вибір						
Контрольний вибір						

Додаток Б

Розвивальна програма формування мотиваційної готовності дітей до школи

Мета: допомогти дітям старшого дошкільного віку розвинути компоненти мотиваційної готовності; формувати внутрішню позицію школяра.

Заняття 1

- **Гра “Інтерв’ю”**

Мета: формувати у дітей вміння орієнтуватись в оточуючому світі.

Інструкція: “Діти уявіть собі, що я журналіст, який хоче взяти у вас інтерв’ю для газети чи журналу. Ви повинні уважно послухати запитання, які я буду задавати, а потім правильно і швидко на них відповісти”. Кожен з дітей відповідає на запитання, ті запитання, які діти не розуміють, треба пояснити і обговорити колективно.

Запитання інтерв’ю:

1. Як вас звати? (кожен з дітей відповідає на запитання, якщо дитина замість ім’я називає прізвище, це не вважається помилкою).
2. Скільки вам років?
3. Як звати ваших батьків?
4. Як називається місто в якому ви живете?
5. Як називається вулиця, на якій ви проживаєте?
6. Який номер має ваш будинок, квартира?
7. Яких тварин ви знаєте? Які з них домашні? Які живуть у наших лісах? (Дитина повинна назвати хоча б по 2 тварини на кожне із завдань).
8. В яку пору року з’являється і в яку пору року опадає листя?

9. Як називається та година дня, коли ви прокидаєтесь, коли обідаєте, коли готуетесь до сну?

10. Перерахуйте предмети одяжі, меблі, столові прибори, які ви використовуєте? (правильна відповідь та, в якій перераховано не менше 3 найменувань з кожної групи).

2. Бесіда-гра “Я йду до школи!”

Мета: активізувати відомості дітей про школу і шкільне життя.

Інструкція: “Діти, давайте поділимося на дві команди. Назва однієї команди буде “Всезнайки” (це такі люди, які все знають), а іншої – “Незнайки” (такі люди, які нічого не знають). Я буду наводити запитання, команда “Всезнайки” має відповідати на всі запитання тільки правильно, а команда “Незнайки” повинні шуткувати і відповідати на всі запитання неправильно. За кожну правильну відповідь всезнайкама ставимо “+”, і незнайкама за кожну неправильну ставимо “-”. Кожна дитина має спробувати себе в обох ролях.

Запитання:

1. Чи потрібно ходити до школи?
2. навіщо потрібно ходити до школи?
3. Чим зазвичай займаються в школі? (Що ви будите робити в школі?)
4. Що потрібно мати учневі, щоб бути готовим до школи?
5. Що таке уроки? Чим на них займаються учні?
6. Як потрібно поводити себе на уроках у школі?
7. Що таке домашні завдання?
8. Навіщо потрібно виконувати домашні завдання?
9. Чим ви будите займатись вдома, коли прийдете зі школи?

10. Що нового з'явиться в твоєму житті, коли ти підеш у школу?

Дати дітям зрозуміти, для чого вони йдуть до школи, навіщо їм вчитись, що дасть їм це навчання.

3. Гра “Пантоміма”

Мета: прийняття позиції школяра дитиною, зменшення рівня тривожності, страхів пов'язаних зі школою, розвиток емоційної сфери.

Інструкція: “Діти, давайте спробуємо за допомогою різноманітних поз, рухів тіла показати, як виглядають

Завдання: добрий вчитель, злий вчитель; учень, який вчиться на самі п'ятірки – відмінник; учень, який погано вчиться; зошит неохайного учня; учень, який не хоче йти до школи; учень, який старанно робить уроки; уважний учень; неуважний учень; учень, який боїться відповідати; учень, який із задоволенням іде до школи.

Після гри потрібно обговорити з дітьми, кого їм було приємніше показувати, кого кумедніше, яким краще бути учнем, тим, з кого сміються, чи тим, кого поважають і ставлять на зразок іншим. За допомогою оплесків визначте ту дитину, яка краще всіх виконала завдання. (Можна нагородити орденом – “Найкращий мім”.)

Заняття 2

1. Гра “Я готуюсь до школи”

Мета: формувати позитивну навчальну мотивацію, коригувати негативне ставлення до школи. **Інструкція:** “Уявіть собі, що я прилетіла до вас з іншої планети, щоб разом з вами йти до школи. Ваше завдання – якомога швидше підготувати мене до навчання в школі. Я буду запитувати вас про шкільне

життя, а ви повинні мене навчити, відповідаючи правильно на запитання.”

Запитання:

1. Щоб піти до школи мені має виповнитись
 - о А) 1 – 2 роки;
 - о Б) 6 – 7 років;
2. Щоб добре вчитись, я повинна:
 - о А) дуже хотіти навчатись у школі;
 - о Б) зовсім не хотіти навчатись у школі.
3. Для того щоб піти до школи, достатньо:
 - о А) мати кольорові олівці, гарний портфель і ручку;
 - о Б) вміти трошки читати, писати, рахувати, малювати.
4. Щоб бути відмінником, треба:
 - о А) мати гарні олівці, зошити і ручку;
 - о Б) бути старанною ученицею (учнем).
5. Домашні завдання потрібно виконувати:
 - о А) швидко і як-небудь;
 - о Б) не поспішаючи, гарно, охайно, перевіряючи помилки.
6. На перервах потрібно:
 - о А) відпочивати (можна повторити якийсь предмет);
 - о Б) відповідати біля дошки.
7. Якщо я отримаю двійку:
 - о А) потрібно плакати, кричати на вчительку;
 - о Б) сміятись, кажучи, що мені байдуже;
 - о В) попросити пояснити, вивчити цю тему, щоб перездати на кращу оцінку.
8. Коли я буду відповідати біля дошки, я повинна:
 - о А) хвилюватись, боятись;
 - о Б) не хвилюватись, уважно послухати запитання і відповісти на нього.

9. В школі потрібно вчитись:

- о А) тому, що всі вчаться;
- о Б) щоб бути розумною, досвідченою людиною.

10. Я хочу вчитись у школі:

- о А) бо в школі гарні квіти, парти;
- о Б) бо в школі я дізнаюсь багато нового, що допоможе мені стати дорослою самостійною людиною.

2. Проективна корекційно-розвивальна методика “Я малюю школу”

Мета: корекція страхів у дітей перед навчанням у школі.

Інструкція: “Сьогодні ми всі будемо малювати різні ситуації, події, які можуть відбутися у школі. Нехай кожен з вас візьме олівець і намалює те, що йому подобається чи не подобається у школі”. Після того, як всі намалюють, діти повинні поміняти місцями і домалювати щось на малюнку сусіда і т.д. Після цього малюнки обговорюються, пояснюються елементи.

Обладнання: великий аркуш паперу, олівці.

3. Гра “Школа-казка” :

Мета : зняття страху і сильного напруження, тривожності перед шкільним навчанням.

Інструкція: Діти читають (чи їм читають уривки з книги Є. Успенського “Школа клоунів”), розповідають про правила, вимоги в цій школі, придумують уроки, оцінки (дорослий бере в цьому процесі активну участь). Кожна дитина повинна обов’язково щось розповісти і показати. Клас попередньо домовляється, яке правило для “школи” буде виконуватись, і воно включається в хід “навчальних”, “ігрових” занять, що сприяє довірливості. Це необхідно для того, щоб діти побачили, де добре, а де погано, для чого потрібні правила. Таким чином з’являється бажання завжди і в усьому діяти за правилом. Напрямом цієї роботи також є розвиток у дітей

бажання бути компетентним, як одного з центральних мотивів навчання, бажання бути не гіршим за інших.

Заняття 3

1. Гра “Сокіл і лис”

Мета: моделювати навчальну ситуацію і розвивати довільність.

Інструкція: Обираються сокіл і лис. Інші діти – соколята. Сокіл вчить своїх соколят грати. Він бігає в різних напрямках і одночасно робить різні рухи руками (вверх, в сторони, вперед тощо). Зграйка соколят біжить за ним і слідкує за його рухами, намагаючись точно скопіювати їх. В цей час з нори вискакує лис. Соколята швидко присідають, щоб лис їх не помітив. (Лис з’являється по команді ведучого і ловить лише тих, хто не встиг присісти.) соколята, яких спіймали на деякий час вибувають з гри. Після гри всі сідають у коло і вислуховують пояснення, чому лис зловив соколят (неуважність на уроках призводить до погіршення навчання, незрозуміння предметів, відставання і отримання поганих оцінок, щоб цього не сталось треба бути уважним і, якщо щось не зрозуміло, попросити пояснити ще раз).

2. Гра “Пташка”

Мета: розвивати самоконтроль.

Інструкція: Перед початком гри ведучий знайомить дітей з різними породами дерев. Можна показати їх на малюнку, розповісти, де вони ростуть. Перед грою всі підбирають для себе фант – іграшку чи будь-що інше. Гравці сідають у коло і обирають дитину, яка буде збирати фанти. Вона сідає в середину кола і всім гравцям дає назви дерев (дуб, клен, береза, ялинка, липа, каштан, горіх, вишня, тополя, акація, яблуня, груша, черешня, слива, абрикос, алича, пальма і ін.). кожен повинен запам’ятати свою назву.

Дитина, що збирає фанти, каже: “Прилетіла пташка і сіла на дуб”. Дуб повинен відповісти: На дубі трошки посиділа, а потім на березу полетіла”. Береза називає інше дерево і т.д. Хто програв, віддає фант. Наприкінці гри фанти розігруються. Потрібно уважно слідкувати за ходом гри і швидко відповідати. Підказувати не можна.

3. Вправа “Я не можу – я можу – я спробую”

Мета: розвивати мотивації до навчання.

Інструкція: Якщо дитина відмовляється виконувати якесь завдання, говорячи, що вона точно з ним не впорається, дорослий просить її уявити іншу дитину, яка знає набагато менше ніж вона, і, дійсно, не може впоратись із завданням (не знає літер, цифр, не вміє говорити). Потім пропонують уявити дитину, яка зуміє впоратись із завданням. Дітей запевняють, що вони при цьому зможуть, якщо спробують, зробити все правильно. Дитина кладе руки на відкриті долоні дорослого, і весь клас, група говорять “чарівні слова”:

о “Я не можу..., – і кожен по черзі каже, чому це завдання для нього важке;

о “Я можу...”, – діти по черзі кажуть, що вони можуть зробити;

о “Я спробую і зумію...” – кожен намагається сказати якою мірою він зможе виконати завдання, якщо докладе зусиль.

Правильність чи неправильність реплік дітей не коментується, підкреслюється лише, що кожен чогось не вміє, чогось не може, але кожен зуміє, якщо спробує, схоче це зробити і бути не гіршим за інших.

Заняття 4

1. Гра “Підніми руку”

Мета: виховувати довірливість, розвивати навички дотримуватись правил і бути уважним до “однокласників”.

Інструкція: Діти, стоячи, утворюють коло. Вибирають ведучого, який стає посередині кола. Він спокійно ходить по колу, потім зупиняється навпроти одного з гравців і голосно вигукує: “Сусід”. Той гравець, до якого звертається ведучий, продовжує стояти, не змінюючи положення. Ведучий повинен зупинитись точно навпроти тієї дитини, до якої він звертається. Сусіди з боку повинні підняти ту руку, що ближче до обраної дитини. Якщо хтось з дітей помилився, тобто підняв не ту руку чи забув це зробити то він стає ведучим. Гравець програє навіть, якщо підняв не ту руку.

2. Гра “Складаємо фігури”

Мета: розвивати зорову пам’ять.

Інструкція: Для цієї гри необхідно мати 30-40 паличок (сірників). Ведучий каже: “Я покажу вам фігуру, складену з паличок”. Через 1-2 секунди фігурки накривають аркушем паперу. “За цей короткий проміжок часу ви повинні скласти таку саму фігурку. Якщо паличка пропущена чи покладена неправильно, це визнається помилкою. Починаємо! Перша фігура – “будинок”, далі “зірочка”, “сніжинка”, “ялинка”.

Заняття 5

1. Гра “Першокласник

Мета: закріпити знання дітей про те, що потрібно для навчання в школі, виховувати охайність, бажання вчитись, привчати до порядку.

Інструкція: На столі ведучого лежать портфель і кілька різних предметів: ручка, пенал, зошити, книжки, ложка, тарілка, ножиці, щітка, карти. Після нагадування про те, що дитина незабаром піде до школи і буде самостійно складати свої речі, їй пропонують подивитись на розкладені предмети і якомога швидше і охайніше зібрати свій портфель. Гра закінчується, коли дитина складе всі речі і закриє портфель рахувати до 5.

2. Гра “Чорне – біле не бери, так і ні не говори”

Мета: виховувати зосередженість та збагачувати словниковий запас.

Інструкція: Грати можна у великій групі. Ведучий починає вести з партнером бесіду так, щоб дитина називала заборонені слова: чорний, білий, так, ні, той, хто неправильно відповість, вибуває з гри на деякий час. Відповідати потрібно швидко, всі діти уважно слідкують за виконанням правил.

Бесіда має приблизно такий характер:

- Чи ходив ти коли-небудь у зоопарк?
- Один раз.
- Чи бачив ти там ведмедя?
- Бачив.
- Він був білий чи бурий?
- Полярний.

Заняття 6

1. День “відкритих дверей”

Мета: знайомити дітей зі школою, школярами, шкільними речами.

Інструкція:

о Відвідування кабінетів з математики, української літератури і мови, природознавства, трудового навчання і художньої праці, музичного кабінету, спортивної зали.

о Знайомство із школярами-початківцями, відвідування властивого уроку в першому класі з природознавства.

о Розповіді дітей 1-2 класів про своє шкільне життя.

о Бесіда з дошкільниками про їх враження, що сподобалось, а що ні.

Заняття 7**1. Вправа “Намалюй пароплав”**

Мета: розвивати довільність.

Інструкція: Дитині пропонують якомога точніше скопіювати пароплав, окремі деталі якого складені з елементів прописних літер і цифр. Дорослий каже: “перед тобою лежить аркуш паперу. На цьому аркуші намалюй, будь ласка, такий самий малюнок, який ти бачиш перед собою”.

“Не поспішай, намагайся бути уважним, щоб малюнок був точнісінько такий самий, як на зразку. Якщо ти щось не так намалюєш, ластиком не витирай, а намалюй зверху або поруч правильно”. При порівнянні слід звернути увагу на:

о співвідношення розмірів деталей;

о присутність усіх елементів;

о правильність виконання (чи не переплутала дитини верх, низ малюнка);

о кількість деталей і спосіб виконання (чи рахує дитина клітинки або малює “на око”).

2. Гра “Три рухи”

Мета: розвивати вміння концентрувати увагу і виконувати вказівки дорослого.

Інструкція: Діти, будь ласка, запам’ятайте три рухи:

- о руку зігнуті в ліктях: кисті на рівні плечей;
- о руку витягнуті перед собою на рівні грудей;
- о руку підняті вгору.

Потрібно продемонструвати дітям всі рухи, попросити їх повторити і переконатися, що вони запам’ятали не лише самі рухи, а й їх порядкові номери – перше, друге, третє.

1. Ведучий показує один рух, називаючи при цьому номер для зразка. Потім проговорює номери, а діти самостійно виконують рух.

2. Ведучий показує один рух і при цьому називає номер іншого. Діти повинні показати той рух, якому відповідає номер, той, хто помиляється, вибуває на деякий час з гри.

Заняття 8

1. Бесіда на загальну обізнаність

Мета: розвивати загальну обізнаність дітей.

Інструкція для дорослого: Ви ставите запитання, а дитина відповідає. Час для відповіді необмежений, а тому не потрібно поспішати дайте малюкові можливість подумати. Якщо він відповів неправильно, нехай

подумає ще трохи. За кожну правильну відповідь нараховуються бали, які слід занотовувати у квадратах.

Інструкція для дитини: “Зараз я буду ставити тобі різні запитання, а ти постарайся на них відповісти. Деякі запитання здадуться тобі дуже легкими, а деякі – складними. Навіть якщо ти не зможеш відповісти на окремі з них, не хвилюйся. Оновне, не поспішай і думай гарненько”.

Запитання для бесіди:

- o Назви своє прізвище, ім'я, по-батькові.
- o Назви прізвище, ім'я, по-батькові мати і тата.
- o Ти дівчинка чи хлопчик? Ким ти будеш, коли виростеш – жінкою чи чоловіком?
- o У тебе є брат чи сестра? Хто старший?
- o Скільки тобі років? А скільки буде через рік? А через два роки?
- o Зараз ранок чи вечір? (День чи ранок?)
- o Коли ти снідаєш ввечері чи вранці? А обідаєш – вранці чи вдень? Що буває раніше – обід чи вечеря?
- o Де ти живеш? Назви свою домашню адресу.
- o Ким працюють твої тато, мама?
- o Ти любиш малювати? Якого кольору цей олівець? А сукня?
- o Яка зараз пора року – зима, весна, осінь чи літо? Чому ти так вважаєш?
- o Коли можна кататись на санках – взимку чи влітку?
- o Чому сніг буває взимку, а не влітку?

- о Що роблять листоноша, вчитель, лікар?
- о Навіщо в школі дзвоник, парта?
- о Ти хочеш вчитися в школі?
- о Покажи своє праве око, ліве вухо. Для чого потрібні очі, вуха?
- о Яких тварин ти знаєш?
- о Яких ти знаєш птахів?
- о Хто більший корова чи коза? Птах чи бджола? У кого більше лап: у собаки чи півня?
- о Що більше: 8 чи 5, 7 чи 3? Порахуй від 3 до 6; від 9 до 2.
- о Що потрібно зробити, якщо ненавмисно зламаєш чужу річ?

2. Вправа “Прості узагальнення”

Мета: розвивати інтелект дитини.

Інструкція: “Я буду називати різні слова, а ви повинні одним словом назвати їх – тобто узагальнити в одне”.

Наприклад: Київ, Москва, Харків – це міста.

- о Яблука, сливи, грушки – ... (фрукти);
- о Капуста, морква, картопля – ... (овочі);
- о Ляльки, машинки, м’ячі – ... (іграшки);
- о Мама, тато, сестра, брат – ... (родичі);
- о Стіл, крісло, диван – ... (меблі);
- о Шапка, куртка, штани – ... (одяг);

- о Береза, дуб, каштан – ... (дерева);
- о Василь, Микола, Андрій – ... (чоловічі імена);
- о Тоня, Світлана, Марійка – ... (жіночі імена) і ін.

3. Гра “Ланцюжок”

Мета: стимулювати мотивацію до навчання.

Інструкція: Дорослий просить дітей стати в ряд – від того, хто краще всіх виконує будь-яке завдання, до того, хто виконує його гірше. Ця вправа, як правило, виконується наприкінці заняття. В деяких випадках ланцюжок складає хтось із дітей (після того, як він буде складений, дитина повинна саме знайти своє місце; в цій ролі має побувати кожна дитина); в інших – складання ланцюжка виконується без будь-якої допомоги. Вправа виконується у вигляді швидкої розминки. Основа для складання весь час змінюється, причому дорослий повинен мінімально втручатися в цю оцінку і самооцінку, слідкуючи за тим, щоб ніхто з дітей не опинявся весь час на місці лідера чи в положенні замикаючого. Якщо всі діти добре впораються із завданням, вони беруться за руки і піднімають їх вгору, утворюючи коло.

Заняття 9

1. Гра “Чарівний квадрат”

Мета: розвивати уяву, довільність.

Інструкція: Кожній дитині дається шаблон квадрата, який вона обводить на аркуші паперу. Потім пропонується домалювати фігуру так, щоб вийшли різні предмети, краще, якщо вони будуть пов’язані із шкільними речами.

2. Бесіда “Школа”

Мета: розвивати мотивацію до навчання, коригувати негативне ставлення до школи.

Інструкція: розповісти дітям про школу, описати всі позитивні сторони шкільного навчання. Дати можливість дітям виразити свої почуття і переживання з приводу шкільного навчання. Можна провести невеличкі уроки, адаптуючи тим самим дітей до навчання в школі. Головне, щоб діти відчували реальність шкільних ситуацій. Можна використовувати оцінки (вирізати з червоного паперу – 5, а з синього – 4). Пояснити дітям, що таке оцінки, що це не є похвала, чи покарання, а це – бал за відповідь.

Заняття 10

Вправи на вміння дитини регулювати і контролювати свої емоції і поведінку.

Мета: саморегулювання і зняття психоемоційного напруження дітей.

Інструкція: Пояснити дітям, що таке емоції і до чого вони можуть призвести, якщо не вміти регулювати ними і контролювати їх. Дитині кажуть:

1. “Якщо ти відчуєш, що почав хвилюватись і хочеться когось вдарити, існує досить простий спосіб доведення собі своєї сили: обхопити долонями лікті і сильно притиснути руку до грудей. Це поза витриманої людини, тобто людина бере себе в руки”;

2. “Спробуй сильно-сильно надавити п’ятками на підлогу, руки затисни в кулаки, і зчепи зуби. Ти могутнє дерево, в тебе сильні корені, і ніякий вітер тебе не зламає. Це поза впевненої всобі людини.”;

3. “Якщо ви втомилися у школі на уроці, то на перерві необхідно встати, розвести широко ноги, зігнути їх трошки в колінах, зігнути тіло і

вільно опустити руки, випрямити пальці, нахилити голову до грудей, трошки відкрити рот. Легенько похитатися з боку в бік, вперед, назад. Потім різко труснути головою, руками, ногами, тілом. Ти витрусив всю свою втому, але ще трошки залишилось, спробуй ще раз.”;

4. “Коли ти дуже втомився, тобі важко, хочеться лягти, але потрібно ще працювати, необхідно “скинути гору з плечей”. Треба встати широко розвести ноги, підняти плечі вгору, відвести назад і різко опустити. Зробіть цю вправу 5-6 разів і втома мине”.

Додаток В

Розвивальне заняття «Дуже-дуже скоро я іду до школи!»

Мета: встановити контакт між вихователем і групою дошкільнят, сприяти налагодженню позитивних стосунків між дітьми; виявити рівень загальної обізнаності майбутніх першокласників; формувати позитивну навчальну мотивацію, соціальну зрілість.

Хід заняття:

(Вихователь і діти сидять у колі)

Вступне слово вихователя: Доброго дня, діти! Сьогодні ми проведемо цікаве заняття, щоб допомогти вам краще підготуватися до школи. А для того, щоб воно пройшло успішно, потрібно прийняти деякі правила:

Я – маленьке вушко

Я – уважний

Я – дружелюбний

Я – активний

Хочеш сказати – підними ручку Не заважай іншим А тепер пропоную вам привітатися.

Вправа «Привітання»

Діти вітаються один з одним називаючи своє ім'я.

Вправа «Мій настрій сьогодні»

Вихователь роздає аркуші, на яких зображені смайлики з різним настроєм, і пропонує діткам зафарбувати той, який у них настрій сьогодні (перед заняттям).

Вправа «Небо, сонце, квіточка, травинка»

Кожній дитині пропонується обрати один із аркушів, на якому зображено хмарка, сонечко, квітка і трава (все різного кольору).

Хмарки високо піднялись,

Сонце усміхається,

Квіточки збирають ми стали,

І травичка з нами грається.

Після руханки діти об'єднуються в групи за кольорами і сідають за столики для подальшої роботи.

Вправа «Відгадай слово»

Педагог зачитує діткам загадки, відгадками до яких є назви шкільних атрибутів. Дітям потрібно зобразити відгадки у вигляді малюнків, а потім порівняти з правильним варіантом.

1. Його носять на спині першокласники малі.
2. У руці її тримають, букви старанно писати вивчають.
3. Пишуть в ньому букви й цифри.
4. І простий, і кольорові розфарбують картинки чудові.
5. Щоб гарно й рівно лінії писати, нею треба скористатись.
6. В нього складають речі всі – лінійку, ручку й олівці.

Вправа «Що таке школа?»

Педагог запитує у дітей «Діти, як ви думаєте, що таке школа?» Діти відповідають все, що знають. Педагог узагальнює відповіді «Школа – це заклад, де навчаються діти».

Вправа «Урок – перерва»

Педагог пропонує погратися дітям у рухливу гру: «Уважно слухайте, уявіть, що ви прийшли до школи. Урок ще не почався, і ви можете бігати, стрибати. Коли пролунає дзвоник – спиняєтесь і завмираєте. Далі знову лунає дзвоник – і ви починаєте знову бігати, стрибати, бо почалася перерва»

Робота в «Дитячому кафе «Портфелик»»

Педагог пропонує дітям на серветках, стікерах, кольорових листочках, які лежать на столі, зобразити школу так, як вони її собі уявляють. При цьому діткам пропонується печиво, цукерки та тепле молоко. Коли кожен дошкільник вже намалював школу, потрібно перейти до другого етапу – груповий малюнок школи. Заняття проходить в декілька раундів, при цьому, дітки, переходячи від одного столика до іншого, вносять свої корективи до малюнка групи. Далі відбувається презентація роботи груп.

Вправа «Посмішка по колу»

Діти разом з педагогом стають у коло, а далі передають один одному посмішку по колу.

Розвивальне заняття «Чарівний світ твоїх емоцій»

Мета: сприяти вмінню розуміти емоційні стани інших людей; розвивати довільну регуляцію свого емоційного стану, уяву; знизити рівень тривожності; навчити вмінню адекватно виявляти емоційні стани; підвищити групову згуртованість.

Хід заняття:

(Педагог і діти сидять у колі)

Вправа «Привітання»

У зовнішнє коло сідають ті діти, ім'я яких починається з приголосної букви, слідом за ними у внутрішнє коло сідають ті, чиє ім'я починається з голосної букви. Потім діткам з різних кіл потрібно привітатися один з одним за руку, плечима і носиками.

Вправа «Емоційний настрій»

Педагог: Яка зараз пора року? Сьогодні на занятті ми подумки вирушимо на прогулянку до зимового лісу, зустрінемося з лісними тваринами, виконуючи при цьому різноманітні завдання. Дорога у нас попереду неблизька, та щоб не заблукати, давайте перевіримо, чи добре ми знаємо один одного по голосу.

Вправа «Впізнай по голосу»

Хтось у лісі заблукав,

Голосно «Ау!» гукав.

Очі міцно закривай,

Хто гукає, відгадай!

Один із учнів виходить на перед та повертається до всіх спиною. Хтось із класу гукає «Ау!». Дитина, яка стоїть перед групою, повинна відгадати по голосу того, хто його гукав. Гра повторюється кілька разів.

Методика «Градусник»

Педагог: Перед вами на бланку зображений медичний градусник, на якому є кілька шкал, відповідних тому чи іншому емоційному стану. Поділки на шкалах відповідають тому або іншому вашому стану. Відмітьте будь-яким знаком на цій шкалі градусника «температуру» наявного в даний момент стану (у даному випадку – гнів або злість). Шкали градусника відповідають наступним станам: захоплений, радісний, світлий (приємний); спокійний, врівноважений; байдужий, нудний, дрімотний; роздратований, перенасичений.

Інтерпретація даних:

Розташування знака до 36 градусів відповідає слабкій вираженості стану, від 36 до 37 градусів – середній вираженості стану, від 37 до 38 градусів – високій виразності, а від 38 до 39 градусів – дуже високій вираженості даного емоційного стану.

Вправа «Чарівна пісочниця»

Педагог: Зараз ми з вами помандруємо у чарівну сонячну піщану країну. А як ви її собі уявляєте? Так, дійсно, все у цій країні складається з маленьких піщинок: і сонечко, і квіточки, і люди, і тваринки, і будівлі і дерева.

Щоб нам потрапити до цієї країни, треба залишити відбитки своїх долоньок на пісочку! Ну-мо, спробуйте! Що ви відчули? Який пісок на дотик? Давайте зігріємо пісочок своїми долоньками, змішаємо його, віддамо йому своє тепло! У кого вже пісочок став теплим?

Молодці, ви всі добре потрудилися, а тепер давайте познайомимо наші пальчики один з одним. Підніміть спочатку вказівні пальчики, а тепер мізинчики, а зараз великі. Ну, що ж, попрацювали на славу, розрівняйте гарненько пісочок.

Зобразіть мені тепер свій настрій у вигляді смайликів. Молодці! І останнє завдання – намалювати піщану країну так, як ви її собі уявляєте! Після того, як малюнки на піску будуть завершені, відбувається презентація результатів роботи. Діток потрібно націлити на порівняльну роботу: особливості країни уявної та середовища, в якому вони живуть.

Вправа «Квітка дружби»

Педагог: А тепер з'єднаймо наші руки над пісочницею, щоб вийшла чарівна «квітка дружби». Відчуйте тепло ваших ручок, нехай і мешканці піщаної країни відчують нашу любов і дружбу!

Розвивальне заняття-дует «Мої знання – то справжній скарб»

Мета: сприяти загальному розвитку дошкільників; розвивати мислення, пам'ять, увагу; покращувати дрібну моторику, стимулювати розвиток логічного мислення; формувати знання, вміння, навички, які знадобляться дітям в майбутньому

Хід заняття:

Вправа «Привітання»

За сигналом діти хаотично рухаються кімнатою та вітаються з усіма, хто зустрічаються на їхньому шляху:

- 1) один раз плеснули в долоні – вітаються за руку;
- 2) два рази – вклоняються;
- 3) три рази – обнімаються.

Після виконання вправи діти обговорюють свої враження: кому та як сподобалося вітатися.

Вправа «Казковий герой»

А тепер подивимось, хто з вас найуважніший? Я буду називати казкового героя: якщо це позитивний персонаж – сплесніть у долоні, якщо негативний – протупочіть ніжками: Попелюшка, Баба-Яга, Коцїй Безсмертний, Айболить, Червона Шапочка, Пірат, Змїй Горинич, Кїт у чоботях, Снігова королева, Чиполїно.

Вправа «Знайди тїнь»

Подивїться уважно на ці малюнки. Знайдїть тїнь до кожного предмета і з'єднайте їх лїніями.

Вправа «Знайди відмінність»

Подивіться уважно на малюночки, порівняйте їх і визначте відмінності.

Вправа «Збери мотрійки»

Дітки збирали мотрійки і все переплутали. Зберіть мотрійки правильно. Знайдіть відповідні половинки і з'єднайте їх лініями.

Вправа «Знайди фігури»

Роздивіться уважно малюночки і спробуйте відшукати на ньому коло, квадрат, хрестик, зірочку, трикутник.

Вправа «Веселі пташки»

Уважно розглянь малюнок ліворуч. А тепер закрій його аркушем паперу і подивись на малюнок праворуч. Що змінилося?

Вправа «Відгадай свято»

Діти, я дуже люблю колекціонувати листівки. Зараз я вам їх покажу, а ви спробуйте відгадати, на які свята їх дарують.

Вправа для розвитку дрібної моторики «Летять чайки»

(хвилеподібні рухи кожною рукою), «повзе гусінь» (на поверхні столу рука виконує відповідні рухи), «граємо на піаніно» (стукають кожним пальцем із заданим ритмом; у напрямі від мізинця до великого і навпаки), «пливе кораблик» (хвилеподібні рухи «склесними долоньками»), «зігріти диханням» (напружити руки, щільно стиснуті в кулак (3сек.), а потім різко розкрити і подути, зігріваючи долоньки).

Релаксація "Тепло серця" (Діти лежать на килимі із закритими очима)

Педагог: Дихаємо рівно, глибоко. Нам на серці так легко. Відчуйте, як від сердечок наших йде тепло, ніжно і ласкаво розливається по грудях. по

спині. рукам. Тепло переходить в ноги, і ось ми вже все стаємо теплими. Представте рожеве світло, воно усередині нас, воно тепле, дуже приємне. Воно розливається навколо нас, нам дуже добре і приємно.

Вправа «Коробочка настрою»

Подивіться уважно на коробочки: на них зображені байдужі, веселі та сумні обличчя. Зараз кожному з вас я роздам кольоровий жетон. Опустіть його у коробочку з зображенням, яке відповідає вашому настрою сьогодні. Дякую всім за активну участь у нашому занятті.

Конспект сюжетно-рольової гри для старшого дошкільного віку «Школа»

Мета: Вчити дітей грати в сюжетно-рольову гру «Школа»

Завдання:

1. Сприяти свідомому відношенню до дотримання правил рольового взаємодії, якісному виконанню ролей.
2. Навчати дітей реалізовувати і розвивати сюжет гри, спираючись на раніше отримані знання.
3. Формувати ставлення на співпрацю і взаєморозуміння

Попередня робота:

1. Сюжетно-рольова гра «Сім'я»
2. Сюжетно-рольова гра «Магазин»
3. Сюжетно-рольова гра «Школа»
4. За кілька днів до гри вихователь організовує сюжетно-рольову гру «Поліклініка», де діти проходять медичний огляд. «Лікарі дають довідку майбутнім школярам про те, що вони здорові і можуть відвідувати школу.
5. Бесіда про шкільному приладді
6. Бесіда про те, якими якостями повинен володіти вчитель.
7. Самостійна організація ігрової обстановки в спільній діяльності з вихователем.

Бесіда перед грою

Вихователь: - Діти, що я тримаю в руках.

Діти - Зошити

Вихователь - Для чого потрібні зошити?

Діти - Писати у них в школі

Вихователь - Давайте пограємо в гру «Школа». А наші зошити ми віднесемо в магазин, де будуть продаватися шкільне приладдя

Вихователь - Діти, у нашій грі «Школа» будуть елементи гри «Магазин», «Будинок»- тобто «Сім'я» медичний кабінет, де буде працювати «лікар».

Розподіл ролей:

Вихователь- *Хто хоче бути вчителем?

*Хто буде лікарем? (вибираємо через лічилку)

Лічилка: Плив по морю валізу

У валізі був диван

А в дивані сидить слон,

Хто не вірить, вийди геть.

Вихователь до « вчителя»: - Який урок ти будеш проводити?

Учитель (дитина) - Я буду проводити урок малювання.

Вихователь - Що ти будеш робити?

Учитель (дит)- Буду показувати, як малювати кружечки, перевіряти зошити.

Вихователь - до продавця - Чим будете займатися на роботі?

Продавець (дит) - Я буду продавати зошити, книги, ручки, олівці, буду брати гроші з покупців.

Вихователь – лікарю : - А ваші дії які будуть в грі?

Лікар (дит) - Я буду вимірювати температуру, дивитися горло, слухати, лікувати дітей, мазати ранки.

Вихователь - сім'я - Чим ви будете займатися?

Мама (дит) - Я буду готувати обід і годувати дітей

Тато (дит) - Я піду з дітьми купувати шкільне приладдя та допомагати нашій мамі.

-Діти, я теж хочу з вами пограти. Можна я на себе візьму роль директора.

Діти-Так.

- Якщо ви мені дозволили з вами пограти і бути директором, тоді я буду стежити за порядком у школі. А ще я буду давати дзвінки.

Вихователь - Всі діти, згідно з обраним ролям, йдемо готувати свої робочі місця.

Хід гри:

Художнє слово:

Лети, лети пелюстка

Через північ на схід

Через захід, через південь

Повертайся, зробивши коло.

Лише торкнешся ти землі

Бути на нашу вели

Хочемо перетворитися в школярів і пограти в гру «Школа»

Дії в грі:

Тато (дитина) йде з дітьми в книжковий магазин за шкільним приладдям.

Діти беруть сумки.

Мама (дит) готує обід, наводить порядок в будинкуі, сервірує стіл до обіду.

Продавець (дит) - Привіт! Що ви хотіли придбати в нашому магазині?

Тато (дит) - Ми прийшли до Вас в магазин купити шкільне приладдя: книги, зошити, фломастери, олівці

Продавець продає товар, бере гроші.

Директор дзвонить.

Мама (дит) -Діти, збирайтеся в школу, а ти тато проведи дітей до школи, щоб не було ніякої біди.

Вчитель-дитина-Здрастуйте, діти. Мене звати: Марія Іванівна. Я буду вашій вчителькою. Проходьте, сідайте на місця. Приготуйте зошити. Зараз у нас буде урок малювання. Будемо малювати кольорові кружечки.

Показує на дошці: - Ось так.

Діти малюють, вчитель проходить між столами, допомагає дітям.

Лікар-дитина йде в магазин-Можна у Вас купити ручку і блокнот? Скільки це буде коштувати?

Продавець-дит-Блокнот коштує 5 гривень, ручка - 2 гривні, з Вас 7 гривень.
Ще у нас в магазині є вітальні листівки, чи не хочете купити?

Директор йде в сім'ю, робить опитування:

- Здрастуйте, я директор школи, де вчаться ваші діти. Прийшов зібрати відомості про вашу сім'ю. Як звати Вас, домашню адресу, в якому місті живете, як звать ваших дітей. Що купили їм в магазині? Чим ви будете годувати дітей на обід (суп, борщ),на друге - солянка, картопля з котлетою, на третє - кисіль, компот.

Директор дає дзвінок, закінчується урок.

Вчитель - дитина - Діти, урок закінчився, прибираємо зошити в сумку. Зараз ми підемо на медогляд до лікаря.

Лікар-дит : Проходьте, сідайте на стільчики. А ви, Марія Іванівна, будете мені допомагати. Вам потрібно записувати свідчення в картку.

Лікар оглядає дитину, іншим ставить градусники. Оглядає-слухає. Здоровий - можеш іти додому (по черзі всі йдуть)

Мама-дитина - Сім'я. Зустрічає по черзі дітей.

-Що робили на уроці? (звертається до дитини)

Тато - Де інші діти?

Дитина:- На медогляд у лікаря.

Тато - Дай мені зошит на перевірку. (перевіряє)

Мама наливає суп. -Мийте руки, сідайте за стіл. Сім'я зустрічає всіх дітей, годує їх.

Директор йде в магазин, купує вітальні листівки, потім відправляється в кабінет лікаря на медогляд, після директора йде продавець на медогляд

Директор:- Все, робочий день закінчується. Закриваємо магазин, школу.

Відпускаємо лікаря і вчителя.

Приблизний сценарій гри:

1. Вчитель, лікар, продавець займають свої місця
2. Інші діти домовляються, хто з них буде тато, мама, учні.
3. Сім'я йде в магазин купувати шкільне приладдя
4. Батьки проводжають дітей до школи.
5. Дзвенить дзвінок. Учитель знайомиться з учнями і починає урок
6. Батьки вдома займаються прибиранням, готують обід, сервірують стіл.
7. Дзвенить дзвінок, кінець уроку. Учитель пропонує піти в медичний кабінет на медогляд. Вчитель допомагає лікарю-робить записи.
8. Учні прощаються з учителем, йдуть додому
9. Вдома їх чекає «смачний» обід
10. Потім вся родина збирається вдома, дорослі і діти обговорюють події

У ході гри вихователь, він же «директор» спостерігає за дітьми, включається в гру.

Додаток Е

Конспект інтегрованого заняття "Скоро до школи"**для дітей старшого віку****Тема:** "Скоро до школи"**Мета:**

Фізичний розвиток: розвивати просторову орієнтацію, дрібну моторику рук, спритність.

Соціально-моральний розвиток: виховувати наполегливість у праці, акуратність, бережливість.

Емоційно-ціннісний розвиток: формувати позитивне ставлення до школи.

Пізнавальний розвиток: закріплювати навички складати та розв'язувати задачі у межах 10; робити звуковий аналіз слова, виконувати завдання з логіки.

Мовленнєвий розвиток: вчити дітей відповідати повними реченнями, складати речення з відповідними словами, активізувати активний словник за темою "школа".

Художньо-естетичний розвиток: закріпити знання дітей про основні кольори та їх відтінки, про особливості кожного кольору та їх утворення шляхом змішування.

Креативний розвиток: розвивати творчу уяву, мислення, робити логічні висновки.

Матеріал: книга "Буквар", ноутбук із завданнями, мнесокартки, шкільні речі, цифри до 10, позначки для звукового аналізу слова, картка з геометричними фігурами.

Хід заняття

Дорогі діти! Ви підрости, у вас зараз дуже відповідальна і цікава пора: ви ходили на підготовчі заняття до школи, познайомилися зі своєю першою вчителькою і майбутніми однокласниками.

- Розкажіть мені, будь ласка, свої перші враження про школу. (Розповіді дітей).

- Я за вас дуже рада! Вірю, ви будете хорошими школярами: дружніми, розумними, спритними. Це все буде пізніше.

А зараз ми з вами маємо потрапити в Країну Мудрості. Але спочатку нам треба дізнатися де вона, ця країна Мудрості. Я знаю лише одне, що у цю країну свого часу потрапляли усі люди на Землі. Ви знаєте, де ця країна? (Відповіді дітей).

А щоб потрапити в Країну Мудрості треба виконати п'ять завдань Букварика (на фланелеграфі велика книга). І за кожне завдання, якщо ми будемо уважними, нам Букварик подарує підказку.

Завдання 1

Щоб в Країну мудрості потрапити

Треба задачу скласти й розв'язати.

Вправа проводиться на ноутбучі. Діти за малюнком складають, розв'язують задачі та викладають приклади.

- На дереві сиділо 2 синички, прилетіла ще одна. Скільки синичок стало на дереві?
- На болоті сиділо 3 жабенят, 1 жабка втекла. Скільки жабенят залишилось на болоті?
- На галявині сиділо 2 жучка, прилетіло ще 2. Скільки всього жучків на галявині?
- На столі 4 чашки. Таня забрала 3 чашки. Скільки чашок залишилось на столі?
- На дереві висіло 7 яблук, 2 яблучка впало. Скільки яблук залишилось на дереві?

- Молодці, всі впоралися із завданням, тому вам підказка від Букварика: літера "Ш".

Завдання 2

Треба пам'ять розвивати,

Щоб у цій країні побувати.

Тож уважним, друже, будь,

І нічого не забудь!

10 секунд показую картку з геометричними фігурами. Діти мають запам'ятати та відтворити у зошитах.

- Молодці, ви виконали це завдання, тому підказка Букварика: літера "К".

Завдання 3

Тепер будемо розвивати ваше

логічне мислення.

Завдання виконується показом на ноутбучі.

- Знайди зайве (штани, куртка, футболка, кросівки)
- Постав замість знака питання необхідні картинки (собаці - будка, риби - акваріум, пташці - ?)
- Продовж ряд
- Хто зайвий (верблюд, кенгуру, ведмідь, кінь)
- Хто зайвий (акула, щука, окунь, дельфін)
- Чого не вистачає (яблуко, слива, вишня ...)
- Який одяг потрібен для немовляти (галстук, штани, плаття, носочки)
- Продовж ряд

Ви виконали всі завдання, тому підказка в Букварика: літера "О".

А зараз вам Букварик пропонує відпочити. Букварик підготував кольорові малюнки. Давайте ми їх розглянемо і відчуємо себе частинкою природи.

Хвилина відпочинку (показ кліпу "Кольоротерапії").

Завдання 4

Щоб в країну Мудрості потрапити

Треба кольори всі вивчати.

- Розповісти про особливості кожного кольору (теплий чи холодний, чим пахне, який на смак)

Червоний	Гарячий, з запахом троянди та зі смаком полуниці
Помаранчевий	Теплий, сонячний, дружить з сонечком та лисичкою, соковитий як апельсин. Утворюється від жовтого та червоного.
Жовтий	Теплий, як сонечко
Зелений	Ні теплий, ні холодний, зі смаком огірка та запахом травички
Блакитний	Холодний, сумний, дружить з річками та волошками.
Коричневий	Теплий, любить поспати під кущом та деревцем
Фіолетовий	Теплий, смачний як баклажан

- Молодці, ви всі знаєте про кольори, тому Букварик вам дарує ще одну підказку: літера "Л".

Фізкультхвилинка "Олівці-малювці"

Завдання 5

Складання та відгадування загадок за мнекокартками (огірок, морква, яблуко, ріпка, цибуля, полуниця).

За це завдання Букварик вам дарує підказку: літеру "А".

- Можливо хтось здогадався, де знаходиться ця країна Мудрості? Давайте прочитаємо "ШКОЛА". Так, це країна Мудрості, де побувають усі.

Давайте придумаємо речення з цим словом. (Відповіді дітей).

Та виконаємо звуковий аналіз цього слова.

- Молодці, я бачу ви всі готові до школи. Але для цього ще потрібно зібратися. Що потрібно покласти в портфель йдучи до школи

Рухлива гра "Хто швидше збереться до школи?"

Я бажаю, щоб ви країну Мудрості полюбили, з великою охотою до неї ходили, добре навчалися, поважали людей та росли здоровими.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЯК ПІДГОТУВАТИ ДИТИНУ ДО ШКОЛИ: ДЕЯКІ ПОРАДИ
БАТЬКАМ МАЙБУТНІХ ШКОЛЯРІВ

Багато хто вважає, якщо дитина відвідує дитячий садок, то підготовку до школи повністю забезпечують співробітники дошкільного закладу. Дійсно, спеціально організовані заняття допомагають дітям підготуватися до школи, але без допомоги батьків така підготовка не буде якісною. Дитина потребує постійного закріплення знань: відкриття, зроблені вдома, вона повинна перевірити і закріпити у дитячому садку. І навпаки, знаннями, одержаними у дитячому саду, їй потрібно поділитися із близькими. Коли дошкільник стикається зі спеціально організованим навчанням, його установка залежить від минулого емоційного досвіду. Адекватне ставлення до своїх «проб і помилок», активність у навчанні дитина виявляє у тому випадку, якщо дорослий з перших днів зуміє стати для неї помічником, наставником, а не контролером і цензором. Критика і роздратування дорослого заважають навчанню, діти починають боятися ставити запитання. У них може з'явитися «комплекс невдахи».

Створити позитивну установку до навчання можна, якщо враховувати наступні правила:

1. Дошкільник вчиться у грі, де активну та рівноправну участь беруть батьки.
2. Навчання вимагає систематичності: 10—15 хвилин щодня матимуть більший результат, ніж година-дві у вихідні дні.
3. Необхідно враховувати принцип «від простого до складного», тобто не можна відразу навчити дитину всього, що Ви знаєте та вмієте, кожний

новий елемент додається поступово, коли попередні знання, вміння вже засвоєно. Якщо дитина відповідає невпевнено, то поверніться до простих завдань, ігор, змінюючи їх зміст, але залишаючи мету. Наприклад, навчаєте розпізнавати й називати кольори. Коли один колір засвоєний, додається новий, а колишній закріплюється у грі.

4. Не забувайте оцінювати успіхи, а при невдачах – схвалюйте дії дитини словами: «Якби ти зробив так (показ, пояснення), то було б ще краще.»

5. Заняття та ігри з дитиною слід проводити у невимушеній обстановці, наприклад, під час приготування вечері на кухні («Чого не стало?» «Що змінилося?»), по дорозі у дитячий садок, у машині, автобусі («Гра у міста» тощо).

6. Діти емоційно чутливі, тому якщо Ви не бажаєте грати в якусь гру або погано почуваєтесь, краще відкласти заняття. Із поганим настроєм не грайте з дитиною, оскільки користі це не принесе. Ігрове спілкування повинне бути цікавим і для неї, і для Вас. У цьому випадку створюється позитивна атмосфера для засвоєння та розвитку.

ГОТУЄМОСЯ ДО ШКОЛИ ЗАЗДАЛЕГІДЬ

Можливо, цього року ваш малюк ще не йде до школи, однак готувати його до навчання вже можна. Це не так важко, як може здатися на перший погляд. Прості поради педагогів допоможуть вашій дитині стати успішним учнем у майбутньому! Для розвитку зв'язного мовлення корисно буде вчити дитину самостійно переказувати казки. Чудово підійдуть як українські народні, так і казки народів світу. Вчіть із малюком скоромовки, загадки, народні пісні, прислів'я. Читайте дитині твори українських поетів і письменників.

Щоб дитина була готова до вивчення математики в школі, потрібно працювати над розумінням понять збільшення, зменшення (додати, відняти), розпізнаванням геометричних фігур, кольорів. Формуйте в дитині розуміння поняття «задача» («математична загадка»). Розвивайте просторове уявлення: поняття «вгору», «вниз», «вліво», «вправо», «під», «над», «біля», «з».

Щоб підготувати руку дитини до письма, рекомендують такі вправи, як заштриховування контурів на папері олівцем, розфарбовування малюнків, не виходячи за лінію. Корисно різати ножицями або рвати руками папір. Робіть також різноманітні вправи з м'ячем, наприклад, «Підкинь – упіймай». Допоможуть підготувати м'язи руки до письма й ліплення з пластиліну та ігри з конструктором. І не забувайте про зарядку для пальчиків. Вивчивши декілька вправ, дитина зможе виконувати їх, щоб розслабити руку, якщо втомиться від тривалого письма в школі. Тож бажасмо успіхів у заняттях! Розвивайтеся та дізнавайтеся щодня щось новеньке!

Додаток 3

Семинар – практикум для батьків:

«Готовність дітей до шкільного навчання – наша спільна турбота»

Мета: сприяти підвищенню рівня компетентності батьків майбутніх першокласників щодо готовності дітей до навчання у школі, ознайомити батьків з компонентами готовності дітей до навчання в школі; сприяти усвідомленому розумінню батьками важливості дошкільного виховання перед вступом дітей до першого класу; надати практичні рекомендації щодо підготовки дитини до навчання; формувати відповідальне ставлення батьків до виховання своїх дітей; сприяти згуртуванню батьківського колективу; розвивати в присутніх навички підтримки дітей у найважливіші моменти їхнього життя;

Повідомлення теми семінару – практикуму

Вступ дитини до школи є одним із надзвичайно важливих моментів у її житті. Завершується дошкільне дитинство, і розпочинається новий період, який передбачає багато змін в усіх сферах життєдіяльності дитини. Проте для того щоб навчання в першому класі стало початком нового етапу розвитку, дитина повинна бути готовою до нових форм співпраці з дорослими та однолітками. Отже, тема сьогоднішніх зборів: «Готовність дітей до шкільного навчання – наша спільна турбота».

Привітання: Сенкан

Шановні структура ,якого має такий вигляд (схема).Учасники, прошу презентувати себе, використавши сенкан,

1.Строфа – іменник, моє ім'я;

2.Строфа – 2-3 прикметники, які мене характеризують;

3.Строфа – 2- 3 дієслова,які найкраще окреслюють та розкривають мою діяльність;

4.Строфа – дієслово або фраза, яка найкраще передає моє ставлення до самого себе;

5.Строфа – синонім до іменника, у першому рядку.

Вправа «Правила роботи в групі»

Мета : встановлювати комфортні умови для роботи.

Для продуктивної співпраці нам потрібно розробити єдині правила,якими керуватимемося під час занять. Перед вами на аркуші правила,які я вам пропоную, а ви під час обговорення вирішите прийняти їх,або ні.

- бути активними;
- бути відкритими до нових знань;
- поважати думку інших;
- не відмовлятися від теми обговорення;
- дотримуватися регламенту.

(Учасники обговорюють кожне правило й дописують запропоновані)

Вправа «Асоціативні думки » (« Для мене школа – це...»)

Досить швидко минає час. Коли ми стаємо дорослими – він просто летить. Але спробуємо його хоч трішки сповільнити повернутись у своє шкільне дитинство. Згадаємо свої перші кроки в школі, свої відчуття, які ми в той час переживали. Спробуйте згадати свої шкільні роки та завершити фразу : «**Для мене школа – це...»**

Вправа «Портрет майбутнього першокласника»

Спробуємо створити : « **Портрет майбутнього першокласника**». Для цього вам потрібно розділитися на дві команди та виконати завдання.

(розділити батьків на дві команди за допомогою картинок.)

Перша група:

- Визначте й відтворіть на аркуші ватману особливості майбутнього першокласника, який на вашу думку, повністю не готовий до школи.

Друга група:

- Визначте й відтворіть на аркуші ватману особливості майбутнього першокласника, який на вашу думку, повністю готовий до школи.

(Обговорити результати)

Інформаційне повідомлення

« Компоненти готовності дитини до школи»

Початкова школа – основа для подальшого навчання та виховання. Вона повинна бути частиною щасливого дитинства, а не приводом для розчарувань. Тому дуже важливо, настільки підготовленою до шкільного навчання прийде дитина. Від цього залежатиме, як складеться її подальша доля.

На сучасному етапі розвитку освіти єдиного визначення поняття готовності до навчання не існує. У сучасній науці розглядаються різні підходи. Але нині майже загально визнано, що **готовність до шкільного навчання – багатокомпонентне поняття, яке містить такі складові : морфологічну, соціальну та психологічну готовність.** Кожна з цих складових передбачає цілий комплекс вимог і критеріїв, які постають перед дошкільником під час переходу до школи.

Морфологічна готовність визначається рівнем розвитку основних функціональних систем організму дитини, станом її здоров'я та біологічним віком. Щоб дізнатися, чи пододала дитина цей важливий етап, застосовують:

- « **Філіппінський тест**». Запропонуйте дитині дістати правою рукою ліве вухо, провівши руку над головою. Апробуймо цей тест на собі (*разом із психологом батьки виконують тест*). Успішність виконання цього завдання

свідчить про рівень розвитку кистяка, рівень дозрівання нервової системи, здатність головного мозку сприймати й опрацьовувати інформацію;

- **кісткова зрілість**, її зазвичай перевіряють за рівнем окостеніння кистяка лівої руки. Запропонуйте покласти ліву руку долонею вниз і по черзі піднімати пальці над столом, не відриваючи кисті від поверхні. Потім повторити за дорослим двома руками вправи «Перемога», «Ріжки»;

- **зубна зрілість**, її можна визначити у 2 роки (чи з'явилися усі молочні зуби) і в 6 років(як відбувається зміна молочних зубів на постійні). Нормою вважають достатню для початку систематичного навчання в школі зміну чотирьох молочних зубів.

Соціальна готовність дитини до навчання передбачає сформованість у неї якостей, завдяки яким вона могла б спілкуватися з іншими дітьми.

Основними критеріями соціальної готовності є :

- уміння спілкуватися з дорослими та ровесниками;
- навички адекватної поведінки в громадських місцях;
- уміння підтримувати рівноправні стосунки з однолітками;
- готовність підкорятися інтересам і правилам групи.

Вправа «Спостереження»

Мета: учити учасників спостерігати та аналізувати ситуації.

Пригадайте будь – яку ситуацію спілкування вашої дитини. Поспостерігайте за нею. Основою для спостереження можуть бут такі запитання:

- Чи легко ваша дитина знайомиться з незнайомими дітьми?
- Чи подобається вона сама собі?
- Чи часто вона ображається і плаче?
- Чи бере участь в іграх-змаганнях?
- Чи є в дитини бажання грати з однолітками?
- Чи вмє володіти собою?
- Чи є в неї труднощі з мовленням?

- Чи є у вашої дитини друзі?
- Як дитина виходить із конфліктних ситуацій.

Під поняттям «психологічна готовність» дошкільного навчання розуміють складне новоутворення, яке охоплює всі сфери особистості дитини:

- фізична готовність;
- емоційно – вольову;
- мотиваційну;
- інтелектуальну, та є необхідною умовою для успішного введення дитини в навчальну діяльність.

Фізична готовність

- Одним із показників фізичної готовності є антропометричні параметри розвитку організму дитини (зріст, вага, кількість постійних зубів).
- Чудова фізична форма дитини є запорукою низького рівня втомлюваності під час шкільних уроків, і відповідно гарних результатів у навчально–виховному процесі.
- Добре розвинені м'язи сприятимуть вправному володінню дитиною власним тілом під час ігор, змагань, взаємодії з товаришами.
- Для успішного володіння письмом важливим є розвиток дрібної моторики рук.

Емоційно – вольову готовність вважають сформованою, якщо дитина вміє ставити мету, намічає план дії, приймає рішення, докладає зусиль для його реалізації, долає перешкоди.

Компоненти емоційно – вольової готовності:

- уміння спілкуватися з однолітками;
- сформованість довільної поведінки, коли дитина діє за правилами;
- переважання емоційно – позитивного ставлення до нової діяльності;
- уміння керувати власними емоціями та почуттям;
- здатність до співчуття та співпереживання.

Загальновідомо, що складно навчити чомусь дитину, якщо вона сама до цього не прагне. Для успішного навчання дитина насамперед повинна прагнути до нового шкільного життя. Тому ще одним із необхідних і важливих компонентів психологічної готовності до навчання є мотиваційна готовність.

Мотиваційну готовність вважають сформованою, якщо в дитини є бажання ходити до школи, займатися з учителем, розвинуті необхідні форми спілкування з однолітками, є прагнення до здобуття знань, інтерес до навчальних занять.

Тому дуже важливо систематично ознайомлювати дошкільнят з особливостями шкільного навчання, сприяти створенню в них позитивного уявлення про школу та вчителів, розвивати пізнавальну активність.

Вправа «Негативні фрази»

Мета: визначити ,які словесні завдання негативно впливають на формування мотиваційної готовності.

Надзвичайно важливими для формування позитивного ставлення до школи є словесні завдання, які щодня говорять батьки своїм дітям.

- Які ви чули фрази,що негативно впливають на формування в дітей правильної мотивації до навчання?*(відповіді батьків)*

Одну з основних ролей у розвитку дітей відіграє сім'я. Недопустимою помилкою дорослих є затримування пізнавальної мотивації в дітей, що охоплює ігнорування дорослими прагнення дитини до пізнання нового, а також такі негативні установки, як : «Не будеш вчитися, то...», «От підеш до школи, там тобі...», «Ти, напевно, будеш двієчником?...», «Учися так, щоб мені за тебе червоніти не доводилося!».

ЯК ЗБЕРЕГТИ ПОЗИТИВНУ МОТИВАЦІЮ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ

- Контролюйте свої почуття та емоції, ставтеся поблажливо до дитини та не робіть їй багато зауважень . Якщо постійно обсмикуватимете дитину, вона може перестати реагувати на ваші слова, не зважати на ваші оцінки.
 - Низький бал – достатнє покарання для дитини. Тому не карайте її двічі за одні і ті самі помилки . Оцінку своїх знань дитина вже отримала в школі, а вдома вона потребує вашої допомоги та підтримки;
 - Не порівнюйте дитину з іншими дітьми, відзначте лише її власні досягнення і хороші вчинки та порівнюйте їх із попередніми успіхами дитини;
 - Не скупіться на похвалу . Кожну дитину є за що похвалити . Виділяйте в морі помилок острівцець успіху.
 - Навчайте дитину самостійно оцінювати її досягнення .
- Самооцінювання – необхідний компонент уміння навчатися, а також основний засіб, щоб подолати труднощі.

Інтелектуальна готовність до навчання передбачає такі компоненти:

- рівень розвитку пізнавальних процесів;
- розвинене зв'язне мовлення, фонематичний слух, багатий словниковий запас;
- сформований світогляд, орієнтування в навколишній дійсності;
- спеціальні вміння;
- стійкий інтерес до знань, процесу їх здобуття завдяки додатковим зусиллям.

Вправи для розвитку інтелектуальної готовності : «Назви одним словом» (н-д: яблука, груші, сливи – що це ?), «Четвертий зайвий», «Порівняння»(що спільне чи відмінне), «Відгадування загадок», «Скажи навпаки» і т.д.

Серед висловів відомих людей є такий: « Якщо розум не засівають злаками, він породжує бур'яни». Це варто весь час пам'ятати і створювати для дітей такі умови навчання й виховання, які сприяли б їхньому всебічному гармонійному розвитку й успішній підготовці до школи.

Руханка « Ручка до ручки»

І дітям, і дорослим надзвичайно корисно рухатися. Тому ми з вами зараз проведемо рухливу вправу. Називається вона « Ручка до ручки». А для цього варто вийти з-за столів і утворити коло.

Вільно рухаємося по залі, коли звучить команда («ручка до ручки», «лікоть до ліктя», « ніс до носу» тощо), треба розподілитися на пари та виконати команду. Пари повинні постійно змінюватися.

Вправа : «Назви одним словом»

Мета : розвиток логічного мислення, уваги.

Н-Д:

- лисиця, заєць, ведмідь – дикі тварини;
- огірок, помідор, буряк – овочі;
- штани, спідниця, сорочка – одяг;
- корова, кінь, коза – свійські тварини і тд.

Гра « Дитина»

До гри запрошуються 10 учасників. Кожен із них обирає бейджик із написом:

- Надія;
- Родина;
- Увага;
- Дитячий садок;
- Турбота;
- Здоров'я;
- Щастя;
- Інтереси;
- Здібності;
- Дитина.

Розповідь ведучого (*Протягуємо нитки від дитини до інших учасників із відповідним написом на бейджіку.*)

В одній великій **родині** сталося диво – народилася **дитина**. Всі були дуже щасливі й радісні. Приділяли їй багато **уваги, турбувалися** про неї.

Дитина підросла й пішла до **дитячого садочка**. Родина цікавилась **інтересами** та **здібностями** дитини. Малюк був **здоровим** та **щасливим**. І в маленькому серці завжди залишалася **надія**, що так буде завжди. (*Ведуча запитує, що відчують батьки.*)

Але настала криза, проблеми вийшли на перший план. І такої **уваги й турботи**, як раніше, дитина вже не відчувала. (*розрізаємо нитки*).

Її **інтересами та здібностями** вже ніхто не цікавився. Дитина не почувалася так, як раніше, - **щасливою та здоровою**. Але **надія** залишалася жити в маленькому серці. Малюк сподівався, що дорослі зміняться і знову розділятимуть його радощі. (*Ведуча запитує, що відчують батьки.*)

Раптом усі схаменулися і озирнулися, бо побачили та зрозуміли, що найдорожчий скарб родини – це дитина, вона – опора, радість і надія, яка завжди є у нашому серці. (*Зв'язуємо нитки*).

(*Ведуча запитує, що відчують батьки.*)

Притча « Два янголи »

За день до свого народження дитина сказала Богам:

- Я знаю, для чого йду в цей світ, але не знаю, що я повинна робити.

- Я дам тобі двох янголів, яких ти обрала, ще раніше.

Вони завжди будуть поряд із тобою, навіть тоді, коли ти не відчуватимеш їхньої присутності. Вони все тобі пояснять. Кожен із них казатиме те, що тобі потрібно знати, і поєднавши думки обох янголів, ти дізнаєшся, що потрібно робити.

- Але як я їх зрозумію, якщо я не знаю їхньої мови?

- Янголи вчитимуть тебе своїй мові. Вони оберігатимуть тебе від усіх нещасть, допоможуть тобі пристосуватися до світу, пробуджуючи твоє

справжнє «Я». Але пам'ятай, що саме ти їх вибрала, і прийми їх, хоч би які вони любі! Люби їх!

- Як і коли я повинна повернутися до Тебе?

- Твої два янгола розкажуть тобі про все. І якщо когось не буде поряд, будь спокійною – ти просто вибрала так, що хтось із них повинен бути на відстані, а можливо, навіть в іншому вимірі..

- А як звати моїх янголів?

- Неважлива, як їх звати, у них багато імен. Ти ж називатимеш їх мамою й татом.

Отже : Шановні «янголи» допомагайте своїм дітям, підтримуйте їх, і все у вас буде добре.

Зворотній зв'язок «Портфель знань»

Батькам пропоную написати на стікерах, що корисного вони отримали на семінарі. Стікери клеють на малюнок портфеля й батьки висловлюють свої думки по черзі.

Прощання.

Дякую вам за активну участь і співпрацю! Сподіваюся, у вас все вийде і ваші діти з радістю ходитимуть до школи!

Додаток К

Сценарій випускного свята
«Чекає школа нас»
для старшої групи «Намистинка»

Програмовий зміст: виховувати засобами музики морально-етичні почуття, створити святкову атмосферу в дитячому колективі. Удосконалювати творчі навички дітей (вміння красиво і ритмічно рухатись під музику, виразне виконання пісень, віршів). Формувати художнє чуття, естетичний смак. Розвивати музичні та акторські здібності малюків.

Реквізит: гелеві кульки, дзвіночки, м'які іграшки для таночку, парасолька для Оле-Лукойє, рюкзаки та шкільні речі для гри.

Дійові особи: Оле-Лукойє, Ч. Шапочка, Вовк, Карлсон, діти-ведучі.

Хід свята

Ведуча 1 : Шановні мами і тата, дорогі бабусі і дідусі! Сьогодні ми всі трохи сумуємо, тому що настав час розставання. Незабаром для наших випускників продзвенить перший шкільний дзвоник. Позаду залишилися дні, наповнені цікавими подорожами у світ незнаного, нерозгаданого; дивовижні відкриття, які допомагали нашим дітям щодня, крок за кроком пізнавати навколишній світ і себе самого в ньому. Попереду непроста дорога у світ дорослого шкільного життя.

Ведуча-дівчинка : Тонесенькі косички, сумні тривожні личка.

Такими в дитсадок прийшли ми в перший раз.

Маленькі, мов курчатка, лякливі, мов зайчатка.

Колись давно були ми, та вже до школи час!

Ведуча 2 : Сьогодні урочисте свято в нас, воно буває лише раз.
Схвильований дуже дитячий садок – до школи своїх проводить діток.

Ведучий-хлопчик: Усмішками ясними сяє наш зал,
Розпочинаємо ...

Разом : Наш випускний бал!!

*(Під музику парами заходять випускники з кульками, розходяться,
утворюючи півколо).*

1 д. Є одна країна в світі, іншої вам не знайти.

Не позначена на карті – розмір дуже вже малий.

2 д. У країні тій порядок, заправляють дітлахи.

Досить з вас уже загадок. Здогадались, про що ми?

3 д. Ну звичайно ж, всі впізнали наш садочок дорогий!

Були колись ми малюками, а тепер – випускники!

4 д. Прийшов сьогодні вже той час, який всі так чекали.

Зібралися в останній раз у затишному залі.

5 д. Завжди у дні останні травня хвилюються працівники –

Садок дитячий проводить своїх дітей-випускників.

6 д. Прощавай, садок дитячий! Ми йдемо у перший клас!

Усім працівникам «Спасибі», не хвилюйтеся за нас.

7 д. Все, чого ви нас навчили, пам'ятаємо завжди.

Знаємо, нас тут любили, як у казці ми жили.

Пісня «Що таке наш дитсадок?».

1 д. Вересень прийде до нас золотий,

Ми прощаємось з літом.

Будемо вперше до школи іти,

Зошити візьмемо й квіти.

2 д. І посмішки нас проводжають,

І всі довкола нас вітають,

Бо зранку до школи в перший клас

Йдемо ми перший раз.

3 д. Кличе всіх дзвінок веселий в світлий і просторий клас!

Дитсадок в цвіту вишневім проводжає в школу нас!

4 д. Він дзвенить так малиново, сповіщає навкруги:

«Першокласники ідуть до школи, це – вчорашні малюки»

Пісня «Шкільна полька» (із дзвониками)

ЗАХОДИТЬ ГНОМ ОЛЛЕ ЛУКОЙЄ .

О.Л : Я вітаю в залі всіх, і дорослих, і малих !

Любо глянути старому як прибрались малюки.

(До гнома підбігають хлопчик і дівчинка)

Хлопчик-ведучий: Здрастуйте, шановний гноме ,нам до школи восени

Дівчинка-ведуча: Хочемо чарівну казку із собою взяти ми.

О.Л. До школи кажете? О, то це ж чудово! Звичайно, вам і в школі будуть потрібні казки, а до того ж ви самі будете їх читати. Ото ж, ви звернулися до кого слід. Знаєте хто я такий? Я не звичайний гном, я – казкар Олле Лукойє. І у мене є гарна помічниця – чарівна парасолька. (показує). Я розкриваю цю

парасольку над гарними і слухняними дітьми вночі, коли вони сплять, і показую цікаві сни. А сьогодні на святі моя парасолька допоможе вам потрапити в казку, і зустрінитися з різними героями, які також, сподіваюсь, не захочуть полишати вас в школі.

Щоб назавжди цей день запам'ятали і дорослі й діточки малі, До нас сьогодні завітали оці герої чарівні.

- Парасолько, покрутись ,казко, казочко з`явись!(Гном крутить парасольку)
- Зустрічайте: Мадам Корі зі своїми вихованцями. З'являються діти молодшої групи-„гномики"

1 малюк: Ми веселі чоловічки, хоч і зростом невеличкі

Наш девіз: як взявсь за діло, то роби його уміло!

2 малюк: Ми бажаєм щиро вам, всім майбутнім школярам.

Ви навчайтеся всі гарно. Не підводьте ваших мам!

3 малюк: Не лініться, не пустуйте, не втрачайте голови.

Не сваріться, пам'ятайте : нам вірець в усьому – ви!

4 малюк: Нам і весело і сумно, та прощатися пора.

Будьте добрі і розумні, в добру путь вам, дітвора!

6 малюк: Ми вас будем пам'ятати і від менших діточок

Хочем вам подарувати пісеньку-танок!

Пісня-танок «Вітання»

Ведучий хлопчик: Хай пісні веселі линуть, не сумуй без нас садок!

Ведуча-дівчинка : І виховуй нам на зміну, цих маленьких діточок.

Ведучі пригощають цукерками, діти молодшої групи виходять.

О.Л : Парасолько, покрутись , казко, казочко з`явись !

Під музику з являється Незнайка з м ячем.

Ведуча1: -Ти хто?

Незнайка:- Не знаю.

Ведуча1:-Як це?

Незнайка: Не знаю – слово є таке, і серце не лоскоче.

Не чарівне, зате легке! Не знаю і не хочу!

Не знаю – як, не знаю – де, нічого я не знаю.

Від чого дощ і сніг іде- я й знати не бажаю.

Ну, не бажаю, от і все! Тому Незнайкою звати мене!.

Ведуча1:- Бідна дитино! І як ото незнайком таким бути, нічим не цікавитися, нічого не знати? Може ти і не землянин, а з іншої планети?

Незнайка:- Не знаю.

Ведуча1:- Та ти розкрий очі і подивися навколо себе. Світ такий , як казка, дивовижний, незвичайний, чарівний і у ньому стількиє питань, стільки незвіданого, цікавого, що дух захоплює. Ось послухай наших діток, вони тобі розкажуть, як цікаво жити на цій землі. Вони всім цікавляться, про все на світі питають, пізнають світ, у якому живуть, вчаться, творять, думають. Вони в нас справжні Знайки.

Незнайка: Я все зрозумів!Візьміть і мене до школи!

Ведуча1: Залишайся з нами на святі

Щоб разом до школи дітей проводжати.

Незнайка:-Дякую!!! (сідає).

Танок з іграшками.

О Л. : Парасолько, покрутись ,нова, казочко ,з`явись!

Під музику з`являються Ч.Шапочка та Вовк.

Вовк: Здрастуй .Шапочко Червоно А чого це ти не вдома?

Ч. Ш. : Поспішаю на гостини, у бабусі іменини.

Вовк: Довго будеш ти блукати. Краще слухай Вовка – брата .

Я тобі допоможу, шлях короткий покажу.

Ч. Ш. : Не підманеш, Вовче – брате ,бо умію я читати .

В мене книжка є – «Казки», прочитаєш?

Вовк: Залюбки! *(бере книжку, читає)*

Ка – бе – ме – це – да – те – ся... Ні! Погана книжка ця
Може в тебе інша є?

Ч. Ш.: Ну й питаннячко твоє!!!

Книжку хто не поважає – сам себе той обкрадає
Маєш ти у школі вчитись, щоб невченим не лишитись.

Вовк: І навчуся там читати, рахувати і писати?

Згоден! Лапа ось моя – з вересня вже учень я!

Ведуча 2 : Ви залишайтеся із нами на святі

Щоб разом до школи дітей проводжати!

О.Л. : Парасолько, покрутись ,нова казочко, з`явись!

Під музику з`являється Карлсон (дорослий), співає пісню.

Карлсон: Я на даху собі сидів ,але почув веселий спів

Отож мерщій сюди на свято я прилетів до вас, малята.

(Підбігає до випускника)

- Малюк! Як добре що ми знову разом! Йдемо швидше гуляти!

Випускник: Ні, Карлсоне, я не можу, я збираюсь до школи і мої друзі теж.

Карлсон: Запрошую всіх вас на веселу прогулянку, полетимо до мене в гості,пограємося, а потім всі разом будем збиратися до школи.

Ведуча 1: Вибачте будь ласка!!! По перше – хто ви такий?, а по друге – хіба ми надсилали вам запрошення на наше свято?

Карлсон (здивовано): Малюк! Та що ж це діється! Виходить, що без запрошення я не можу прилетіти і провести тебе у 1-й клас? Я – найпопулярніший у світі Карлсон, найвродливіший і найрозумніший!

Ведуча1: Ой, Карлсоне! Як же я раніше тебе не впізнала! Не ображайся, краще залишайся з нами на святі, а якщо хочеш, підеш з нашими дітьми до школи.

Карлсон: (кривиться) Я, найрозумніший і найкмітливіший Карлсон у світі не піду до школи, бо у мене вже є атестат про закінчення аж 4 – х класів!

(пишається собою). Я навіть вірші про школу пам'ятаю. Ось послухайте:

Вранці в школу йде буквар

В нього новий є школяр

І на перший на дзвінок

Кличе школярів урок!!!

Ведуча1: Ну і насмішив же ти нас! (Карлсон ображається).

Спробуй ще раз, а наші діти тобі допоможуть!

Вранці в школу йде . . . (діти продовжують)школяр!

В нього новий є . . . (діти продовжують)буквар !

І на перший на . . . (діти продовжують) урок !

Кличе школярів . . . (діти продовжують)дзвінок!!!

Ведуча1: Карлсоне, скажи будь ласка, який урок в школі тобі найбільше подобався: математика або читання, малювання чи фізкультура?

Карлсон: Я любив . . . Я любив . . . урок . . . ПЕРЕРВА!!! Я, найвеселіший Карлсон у світі запрошую всіх на веселу перерву! (Дзвонить) Перевірю, чи готові ви до школи!

Гра-естафета: «Збери рюкзак.»

Карлсон: Бачу, ви чудово підготувалися до школи. Та мені вже час повертатися на свій дах. Бажаю вам успіху!

О.Л.: Закінчились мої казки вже настав прощання час !

Але нас не забувайте в школі згадуйте про нас!

(*О.Л. і Карлсон йдуть*)

Ведуча 2: Гарно всім було на святі

Кожен грався і радів

Діти хочуть ще сказати

Всім присутнім кілька слів.(Під музику вибігають діти)

Дитина: 1. Скінчились безтурботні роки,

І скоро нам до школи йти.

Слова подяки на прощання

Усім ми скажемо свої.

- 2д:** Є на світі добрі люди і , як ангели, вони
Все життя своє з любов`ю завжди поряд із дітьми.
- 3д:** Вихователі і няня, музикант і повара,
Методисти й кастелянша, завхоз, прачка, медсестра.
- 4д :** Сторожа, кухпрацівниці, тесляр і бугалтера.
Ми усіх вас дуже любим і бажаємо добра!
- 5д:** Є ще справжня королева, ніби фея чарівна,
Всі турботи, всі проблеми всі роки несла вона.
Зберігала наш садочок від негоди і біди, Т
Тож завідуючій нашій будем вдячні ми завжди!
- бд:** Усім, хто в дитячій садочку малятам дарує щасливі і радісні дні ,
Прийміть же від нас найщирішу подяку, пісню і усмішки наші ясні!

Пісня «Бажаємо добра».

Ведуча 1: Слово для привітання надається завідуючій дошкільним закладом ..

Вручення атестатів.

Ведуча 2: Випуск із дитячого садка – велика подія у вашому житті, наші дорогі діти. Тепер вас будемо навчати не ми, вихователі, а шкільні вчителі. Але тато і мама завжди поруч з вами. І сьогодні ваші батьки хочуть привітати майбутніх школярів. Слово батькам.

Танок «Тато і донечка»

Ведучий-хлопчик: Останні деньки у садочку минають,
Ви нас проводжаєте- в школі чекають.
Щодня не прийдемо сюди залюбки,
Погратися в групі, послухать казки...

Ведуча-дівчинка: Та знаєш, садок нас запросить на свято,
І в будні чекатиме нас.

Ми будем завжди всіх нас пам'ятати,
А ви... пам'ятайте про нас!

Пісня «Прощавайте!»(роздати кульки)

Вихователь 1: Наш бал випускний сяє посмішками –промінцями.

Пісні дзвенять і лл'ються через край.

З цими кульками чарівними ми підем на прогулянку із вами

В небо їх відпустим-мрії ваші здійсняться нехай!

Вихователь2: А ви,мами наші милі,

Бережіть тепло рідного порогу.

Проводжаючи своїх дітей в майбутнє,

Рушниками простеліть дорогу!

Мами утворюють«коридор», діти з кульками проходять через «живий коридор» на вулицю.

Рекомендації батькам і педагогам щодо подальшого формування мотиваційної готовності до школи

Найзначущим, найдієвішим і найефективнішим внутрішнім стимулом є прагнення до пізнання нового, що ґрунтується винятково на інтересі до предмета пізнання.

Якщо за можливості вибору певного навчального предмета дитина не обирає той предмет, який обрала більшість її друзів, а йде на урок, який їй самій цікавий, то таким чином вона демонструє яскравий приклад внутрішньо вмотивованої поведінки.

Яка ж мотивація до навчання є кращою?

Процес формування навчальної діяльності набуває ряду специфічних особливостей відповідно до певного вікового періоду.

Внутрішня мотивація є важливою умовою успішного навчання. Але як бути, якщо вона відсутня, а єдиним привабливим моментом шкільного життя є довгоочікувана перерва або весела прогулянка? Багато хто з учителів вважає, що, сформувавши у дитини «необхідний» мотив, можна домогтися високих результатів і таким чином вирішити багато навчальних проблем.

І все ж уявлення про те, що можна ззовні сформувати мотив, є помилковим. «Мотив – складне психологічне утворення, яке має вибудувати сам суб'єкт» (Є.Ільїн). Учитель може лише сприяти цьому процесу. Для цього як вчителям, так і батькам необхідно дотримуватися таких вимог:

1. За можливості скасувати нагороди і призи за правильно виконанні завдання, обмежуючись лише оцінюванням та похвалою.

2. Якомога менше використовувати на уроках ситуацію змагання. Краще привчати дитину до аналізу і порівняння своїх особистих результатів та досягнень. Ситуацію змагання можна переключити на ігрові види діяльності.
3. Намагатися не нав'язувати навчальної мети «зверху». Спільна робота з дитиною стосовно вироблення мети і завдань може виявитися значно ефективнішою.
4. Необхідно пам'ятати й про те, що покарання за неправильне вирішення навчальних завдань є найостаннішим і найменш ефективним заходом, який завжди викликає негативні емоції й негативно впливає на ставлення дитини до навчання.
5. Намагатися уникати встановлення часових обмежень там, де це можливо, тому що це не лише пригнічує розвиток творчості, а й перешкоджає розвитку внутрішньої мотивації.
6. Стежити за тим, щоб навчальні завдання не лише відповідали віковим обмеженням, а й мали рівень оптимальної складності (посильні завдання), сприяли виявленню майстерності та компетентності дитини. Регулювати рівень складності завдань, щоразу підвищуючи її. (створення ситуації успіху)
7. Надавати дитині право вибору навчального завдання, не обмежуючи при цьому її свободи.
8. Бажано підбирати навчальні завдання з елементом новизни та непередбачуваності, що сприяє формуванню внутрішнього інтересу під час його виконання.

Учні із зовнішньою мотивацією, як правило, не одержують задоволення від подолання труднощів під час вирішення навчальних завдань. Тому такі діти обирають простіші завдання й виконують лише те, що необхідно для

одержання підкріплення. В умовах школи таким підкріпленням найчастіше є оцінка вчителя, вдома – винагорода, подарунок, похвала.

Відсутність внутрішнього стимулу сприяє зростанню напруження, зменшенню спонтанності, що справляє пригнічуючу дію на креативність дитини, тоді як наявність внутрішніх мотивацій сприяє виявленню безпосередності, оригінальності, зростання креативності та творчості.

Окрім того, перевагою внутрішніх навчальних мотивів є:

- * – позитивний вплив на вирішення творчих завдань, що не мають чіткого алгоритму вирішення (евристичний метод);
- * – емоційне задоволення від виконання завдання, подолання труднощів під час вирішення навчальних завдань, що викликають позитивні емоції і ґрунтуються насамперед на внутрішньому інтересі;
- * – підвищення самоповаги дитини, її самооцінки.

Отже, можна дійти висновку: ті умови оточення, які наділяють людину свободою вибору, дозволяють їй почуватися самодостатньою, внаслідок чого формується внутрішня мотивація.

Відповідно до теорії компетентності, важливою потребою є прагнення майстерності. Чим більше навчальне завдання дозволяє дитині почуватися компетентною та ефективною, тим вищою в неї буде внутрішня мотивація до певного виду діяльності.

Важливе місце в цьому питанні належить характеру навчальної діяльності. Вона має бути оптимальною за рівнем складності. Якщо перед дитиною стоїть надто просте завдання, воно не викличе в неї інтересу і внутрішньої мотивації, тому що, якою б компетентною не почувалася дитина, надто просте навчальне завдання не дозволить реалізувати їй свою майстерність і не дасть змоги почуватися ефективною.

Надто складні навчальні завдання, як і надто прості, негативно впливають на формування та зростання внутрішньої мотивації, оскільки не дають дитині змоги реалізуватися, виявити ефективність і майстерність у виконуваному, внаслідок чого руйнується почуття компетентності, знижується самооцінка й самоповага.

Ще однією важливою умовою зростання внутрішньої мотивації є така характеристика навчальних завдань, як новизна і непередбачуваність, що, як правило, викликає внутрішній інтерес дитини.

Для підвищення мотивації пропонується:

- забезпечити в учнів відчуття просування вперед, переживання успіху в діяльності, для чого необхідно правильно підбирати рівень складності завдань і заслужено оцінювати результат діяльності;
- використовувати всі можливості навчального матеріалу для того, щоб зацікавити учнів, ставити проблеми, активізувати самостійне мислення;
- організувати співробітництво учнів на уроці, взаємодопомогу, позитивне ставлення класу до предмета і навчання в цілому;
- самому правильно формувати стосунки з учнями, бути зацікавленим у їхніх успіхах, мати авторитет;
- бачити індивідуальність кожного учня, мотивувати кожного, спираючись на вже наявні в учня мотиви;
- деяких учнів доводиться змушувати вчитися, постійно заохочувати чи карати, залучати батьків для спільного контролю.

Умови формування навчальної мотивації :

- створення умов для самопізнання;
- розвиток уміння вступати в діалог з навколишнім світом;

- удосконалювання способів здобування знань;
- створення активного пізнавального діяльного середовища;
- оволодіння контрольними-оцінними діями;
- застосування методів теоретичного й творчого мислення;
- формування культури розумової праці.

Як сприяти саморозвитку

Пам'ятка для педагогів

1. Оцінювати реальні можливості учнів, рівень їхньої підготовки. Здійснювати індивідуальний підхід у керівництві саморозвитком.
2. Кількісний та якісний аналіз рівня навчальних досягнень з кожної предметної теми допоможе дати за необхідності рекомендації кожному учневі щодо корекції знань, стимулювати так звану ближню мету саморозвитку – ліквідацію прогалин.
3. Учням, що мають утруднення в самостійному визначенні особистих проблем, пропонувати чіткий алгоритм, виконання покрокових дій щодо корекції з наданням конкретних рекомендацій: що саме потрібно вивчити, які джерела інформації при цьому можна використати, які практичні заняття, вправи, досліди, задачі, завдання виконати для розвитку вміння застосовувати набуті знання в стандартних і нестандартних ситуаціях.
4. Учням з низькою готовністю до здійснення саморозвитку пізнавальної діяльності необхідно надавати конкретнішу інформацію про можливості здійснення діяльності, можливо, навіть вказувати на сторінки тих чи інших джерел, які потрібно опрацювати. При цьому давати гімназістам можливість вибору завдань, способів діяльності з переліку запропонованих.

5. Саморозвиток виникає тоді, коли учень на основі знань і вмінь, отриманих у процесі навчання та виховання виявляє недостатність наявних знань для вирішення певної проблеми. Отже, необхідно створювати саме такі ситуації, які спонукають учня до самостійного пошуку вирішення проблем, розвивають його ініціативу звернення до додаткових джерел пізнавальної інформації, формують його самостійність. Діяльність школярів переходить на рівень самоорганізації і саморегуляції.

6. Проблему управління пізнавальною діяльністю учнів слід розв'язувати так, щоб школяр був не об'єктом, а суб'єктом навчання і виховання.

Підготовка дитини до школи (рекомендації для батьків)

1. Частіше розмовляйте у присутності дитини про школу, шкільне життя. Спрямувайте дитину на серйозне ставлення до навчання.
2. Не приховуйте труднощів, які чекають малюка у школі, але формуйте у нього впевненість у їх подоланні.
3. Частіше звертайте увагу дитини на її зовнішній вигляд, хороші вчинки школярів.
4. Навчіть сина чи дочку найпростіших навичок самообслуговування (вмиватися, чистити зуби, одягатися, доглядати одяг, акуратно їсти).
5. Привчіть дитину лягати спати та вставати у певний час (лягати спати не пізніше дев'ятій годині вечора, вставати о сьомій годині ранку).
6. Заохочуйте малюка до малювання кольоровими олівцями, письма ручкою (написання паличок, кружечків, квадратиків).
7. прищеплюйте дитині дбайливе ставлення до книжок, олівців, зошитів, фломастерів. Навчіть їх правильно гортати сторінки.
8. Не стримуйте інтерес до навчання, заохочуйте малюка до набуття знань, обміну враженнями від почутого, побаченого.
9. У будь – якій конфліктній ситуації не принижуйте гідності дитини, прагніть заохотити її до самовдосконалення.
10. Завжди прагніть підтримувати вихователя, вчителя, не критикуйте його в присутності дитини.

Батьківські секрети успішної підготовки дитини до школи.

Консультація-порадник для батьків

Визначальним чинником готовності дитини до школи є не знання нею «на зубок» усієї абетки чи вміння віртуозно рахувати, як традиційно вважає більшість батьків, а здатність дитини бути самостійною, комунікабельною, легко сприймати й успішно засвоювати нову інформацію. Запорука успішного навчання у школі - це передусім допитливість і цікавість до всього нового. А отже, батьки мають дитині у цьому всіляко сприяти й заохочувати її.

Про що слід потурбуватися батькам

Турбота батьків насамперед має проявлятися в зміцненні здоров'я дитини. Плавання, прогулянки та ігри на свіжому повітрі, катання на велосипеді, на роликах тощо - усі ці заняття розвиватимуть органи дихання та зміцнюватимуть м'язи дитини. Фізична та фізіологічна готовність до навчання у школі - це неабияк важливо.

Утім батькам не слід забувати і про розвиток у дитини навичок самообслуговування. Зокрема, необхідно потренувати її у вдяганні шкільної форми, застібанні гудзиків, зав'язуванні шарфа, шнурівок тощо. Також дитина має вміти самостійно користуватися носовичком, гребінцем, доглядати за взуттям. Варто спільно затвердити вдома нове гасло: «Кожній речі - своє місце!».

Важливо, щоб дитина розвивала в собі вольові якості. Для цього її слід привчати кожну розпочату справу доводити до кінця. Проте справу варто давати посильну, враховуючи вікові особливості дитини, а не лише бажання та вимоги батьків.

Найважливішим способом розвитку зв'язного мовлення, мислення, уваги, пам'яті, уяви є читання дитині книжок. Читати або розповідати дошкільникам казки й оповідання треба не менше ніж півгодини на день. Обов'язково слід запитувати дитину про її враження від почутого, ставлення до персонажів та

описаних подій тощо. Не менш корисними видами діяльності є малювання, ліплення, конструювання, що стимулюють розвиток фантазії, уяви, кмітливості. Не слід забувати й про формування в дитини початкових природничих знань. Разом з нею можна, наприклад, виростити на підвіконні зелену цибулю або кріп і навчити правильно за ними доглядати. Послаблене здоров'я - не перешкода навчанню. Трапляється, що дитина самостійна, комунікабельна, здібна до навчання, проте здоров'я у неї дуже слабке або ж є хронічні хвороби. Це може істотно завадити відвідуванню нею школи. За цих обставин набуває поширення практика домашнього навчання. Діти із серйозно ослабленим здоров'ям, отримавши довідку від лікаря, можуть бути зараховані до школи, але перші півроку чи рік займатися вдома. Учитель зі школи приходить до дитини додому і проводить з нею уроки індивідуально. Коли ж здоров'я дитини поліпшується, вона починає відвідувати школу разом з іншими дітьми. Якщо в дитини є особливі проблеми, пов'язані з послабленим зором, слухом, серйозні логопедичні проблеми, порушення моторики, потрібна консультація спеціаліста. Він допоможе батькам визначитися зі строками вступу їхньої дитини до школи та правильно обрати навчальний заклад.

Умови успішного навчання дитини

Кожна дитина має вроджену потребу в новій інформації, іншими словами - до пізнання. Це зазвичай проявляється в допитливості дітей, їхній зацікавленості, прагненні й бажанні повсякчас пізнавати щось нове.

Стимулюємо допитливість

Щира дитяча допитливість, зацікавленість у пізнанні нового - це основа легкого й успішного навчання дитини. Тому відмахуватися від дитячих запитань означає придушувати «допитливість розуму» дитини, а отже, її потяг до знань і бажання вчитися. І в результаті діти, на чий запитання батьки свого часу не відповідали, починають потроху відставати в навчанні. Тим

паче, коли їхню допитливість, особливо ту, що, на думку дорослих, не стосується шкільних знань, так і продовжують придушувати.

Навчаємося граючись

У процесі підготовки до школи батьки мають включати елементи навчання в усі можливі ігри дитини. Це неодмінно сприятиме пробудженню й закріпленню інтересу до навчання. На веселу гру цілком можна перетворити й виконання в майбутньому шкільних домашніх завдань. До речі, засвоюючи знання в цікавій ігровій формі, дитина отримує задоволення від навчання. Воно виникає і закріплюється, так би мовити, на рівні безумовних рефлексів. І що важливо, дитина отримує задоволення не так від одержання знань, як від можливості активно застосовувати їх у реальному житті. Тож, аби підтримувати й посилювати в дитини потяг до навчання упродовж усіх шкільних років, дорослі мають щоразу акцентувати її увагу на тому, як ті чи інші знання можна застосовувати в реальних умовах життя.

Спонукаємо користуватися знаннями

Якщо дитина відчуває, що отримані нею знання не «лежать мертвим вантажем», а їх постійно можна застосовувати на практиці - це мотивує її отримувати нові й нові корисні знання. Батьки, у свою чергу, мають заохочувати дитину до цього - закріплювати отриману нову інформацію грою в пошук можливостей її застосування. Наприклад, можна наочно довести дитині, що вітер буває різної сили та напрямку. Для цього слід зробити разом з нею вітрячок і флюгер, яскраво прикрасити їх та простежити за швидкістю і напрямком їхніх обертань у різний час. Важливо спонукати дитину самостійно зробити відповідні висновки. Така робота з дитиною одночасно розвиватиме в дитини дрібну моторику, мовлення, логічне мислення, кмітливість, естетичний смак, а ще - подарує позитивний настрій від спільної цікавої роботи з батьками.

Отже, головна умова успішного навчання - не формувати в дитини потребу у вивченні будь-чого «від А до Я», а розвивати так званий «допитливий розум». Тож найперше завдання дошкільного закладу і батьків - постійно підживлювати й підтримувати дитячу допитливість.

Опитувальник для самостійного визначення батьками рівня готовності дитини до шкільного навчання

Шановні батьки!

Пропонуємо вам самостійно визначити, наскільки ваша дитина готова до вступу до школи. Ваші відверті відповіді на запитання опитувальника допоможуть запобігти можливим проблемам на початковому етапі навчання дитини у школі. Опитувальник передусім призначений для того, аби допомогти вам замислитися і оцінити, який шлях ви разом з дитиною пройшли за шість років її життя і яких результатів досягли.

Звертаємо вашу увагу на те, що всі перераховані знання та вміння є не стільки обов'язковими, як бажаними. Пам'ятайте: дитина не має володіти всіма без винятку переліченими характеристиками та навичками.

Окрім відповідей «так» або «ні», на запитання опитувальника можна відповідати «завжди», «інколи», «часто», «зрідка», «ніколи».

Побутовий досвід дитини:

- Чи доводилося дитині супроводжувати вас на пошту, у банк?
- Чи їздили ви разом з нею громадським транспортом?
- Чи виявляє дитина сталий інтерес до якої-небудь діяльності?
- Чи маєте ви змогу регулярно читати дитині книжки?
- Чи уважно й залюбки вона слухає, коли ви читаєте їй уголос?
- Чи виникає у дитини бажання переглядати книжки самостійно?
- Чи проявляє вона інтерес до читання?
- Чи запитує дитина, що означають ті чи ті слова?

Початкові знання з різних сфер:

- Чи орієнтується дитина в основних просторових поняттях (правий-лівий, зверху-знизу), чи розрізняє величини (великий-малий, довгий-короткий, тонкий-товстий, широкий-вузький, високий-низький тощо).
- Чи розуміє дитина найпростіші принципи класифікації, наприклад: знайти серед кількох картинок одну «зайву», вибрати лише іграшки чи меблі із

зображених на картинках або назвати речі, які можуть котитися і які не можуть та ін.?

-Чи може дитина втримати в пам'яті й виконати, принаймні, три вказівки чи запам'ятати до 8-10 предметів або слів та ін.?

-Чи може дитина назвати більшість літер абетки? Комунікативні вміння:

-Чи бере дитина участь в іграх інших дітей, чи ділиться з ними іграшками?

-Чи дотримується вона черги, коли цього потребує ситуація?

-Чи здатна дитина слухати інших, не перебиваючи?

-Чи може дотримуватися загальних правил у грі з іншими дітьми?

-Чи може зрозуміло висловити свою думку, бажання, прохання тощо?

Мовленнєвий розвиток:

-Чи може дитина назвати основні предмети, які її оточують?

-Чи легко дитині відповідати на запитання дорослих?

-Чи може дитина пояснити призначення побутових речей, як-от: пылесос, лійка, стіл тощо?

-Чи може дитина пояснити, де розміщено певні предмети: над столом, під ліжком, за стільцем, на підлозі, біля стіни тощо?

-Чи може дитина розповісти історію, описати випадок, що стався з нею?

-Чи чітко дитина вимовляє слова, звуки? -Чи вміє дитина утворювати різні граматичні форми слів?

Емоційний розвиток:

-Чи весела дитина (удома та в колі товаришів)?

-Чи сформувався в дитини образ себе як людини, яка багато чого може?

-Чи легко дитині підлаштуватися до змін у звичному розпорядку дня, «переключатися» з одного завдання на інше?

-Чи здатна дитина працювати самостійно, змагатися у виконанні завдань з іншими дітьми? -Чи бадьора та зацікавлена дитина?

Фізичний розвиток:

-Чи добре дитина чує?

-Чи добре вона бачить?

Пам'ятайте, що навіть незначне, вчасно не скореговане зниження зору в дитини може стати причиною невстигання в навчанні, а надалі - призвести до зниження самооцінки, проблем у поведінці.

-Чи здатна дитина посидіти спокійно впродовж певного часу?

-Чи розвинена в дитини координація моторних навичок? Наприклад, чи може вона вільно гратися м'ячем, стрибати, спускатися та підніматися сходами? За потреби проконсультуйтеся у дитячого невролога.

-Чи здорова, активна та бадьора дитина?

Слухове та зорове сприймання:

-Чи здатна дитина розпізнавати слова, які починаються з різних звуків, як-от: ліс-ніс, і мак-лак?

- Чи може дитина повторити за дорослим декілька слів або цифр?

-Чи здатна дитина переказати історію, зберігши основну думку і послідовність подій?

-Чи здатна дитина розкласти по порядку (в логічній послідовності) серію з чотирьох малюнків?

-Чи розуміє дитина, що читати правильно зліва направо?

-Чи може дитина ідентифікувати схожі та несхожі форми? Наприклад, знайти картинку, яка не схожа на інші?

-Чи може дитина зорово розрізняти букви й короткі слова, наприклад: [б]-[п], сум-шум лоб-рот, кіт-лід?

Загальна та психологічна готовність до вступу в школу.

Чи вміє дитина:

-Пояснити за допомогою слів, а не показуючи пальцем, що вона хоче? -
Розмовляти зв'язно, наприклад, «покажи мені...», «поясни, як...»? -Розуміти зміст того, про що їй читають? -Чітко вимовляти своє ім'я, прізвище? Чи пам'ятає свою домашню адресу? -Писати олівцем чи восковою крейдою на папері? -Користуватися фарбами, пластиліном, кольоровими олівцями, фломастерами? -Вирізати ножицями з тупими кінцями, до того ж рівно і не поранившись? -Слухати й виконувати отримані вказівки? -Уважно слухати, коли хтось із нею розмовляє? -Зосередитися мінімум на десять хвилин, щоб виконати отримане завдання? -Захоплено слухати, коли їй читають уголос або розповідають історії? -Позитивно оцінювати себе: я - людина, яка багато чого може? -«Підлаштовуватися», коли дорослі змінюють тему розмови? -
Виявляти інтерес до предметів та явищ, які її оточують? -Добре ладнати з іншими дітьми, без значних конфліктів і образ?

Топ-12 ознак готовності дитини до школи

Дитина готова до школи, якщо:

1. Її багато що цікавить, вона ставить запитання.
2. Любить робити щось, може зайняти себе сама.
3. Їй цікаво пізнавати нове.
4. Вона робить висновки й умовиводи.
5. Вона просить читати їй книжки й уважно слухає їх.
6. Може спокійно почекати деякий час.
7. Може цілеспрямовано йти до своєї мети.
8. Дитину цікавить школа, вона хоче піти туди.
9. Дитина легко встановлює контакт і нормально спілкується з іншими людьми.
10. Грає в ігри за правилами, дотримується встановлених правил.
11. Досить фізично розвинена, спритна.
12. Має повністю сформовані навички самообслуговування.

Дитина не готова до школи, якщо:

1. Має серйозні логопедичні проблеми, які не розв'язали раніше (рекомендується консультація логопеда).
2. Дитина часто хворіє (шкільне навчання бажано починати ближче до 7 років).
3. Дитина завжди надає перевагу грі, навчальна діяльність її зовсім не приваблює.
4. Психічні процеси (пам'ять, увага, мислення, вольові якості) не сформовані досить, щоби дитина могла витримувати навчальне навантаження*.
5. Дитина має проблемну поведінку – агресивна, занадто тривожна, не дотримується правил поведінки тощо (рекомендується консультація психолога).

- б. Будь-які хронічні захворювання, стреси (розлучення батьків, госпіталізації дитини, втрата близьких) у дошкільному віці – це привід подумати про початок шкільного навчання ближче до 7 років.

За допомогою фахівців і за підтримки батьків дитина впорається та після дошкільної підготовки буде готова сісти за парту, задоволена та зацікавлена у навчанні.

Перевірте, чи готова ваша дитина до школи?

Пройдіть тест для батьків від психолога Катерини Гольцберг “Чи готова ваша дитина до школи? Для того, щоб пройти тест в режимі онлайн перейдіть за посиланням – <https://osvitoria.media/experience/test-dlya-batkiv-chy-gotova-vasha-dytyna-do-shkoly/>

ЗАПРШУЄМО БАТЬКІВ ДО КНИЖКОВОЇ ПОЛИЦІ

1. Амосов Н.М. Страна детства. Москва : Знание, 1990. 112 с.
2. Бех І.Д. Особистість народжується в сім'ї //Початкова школа. 1994. №2. С. 8 – 10.
3. Бех І.Д. Виховання особистості. Київ : Либідь , 2003. 280 с.
4. Ваші діти йдуть до школи // Дитячий садок. 2001. № 10. С. 11- 14.
5. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка // Вопросы психологии. 1996. № 6. С. 35-42.
6. Головань Н. Ми готові до школи. Київ : Радянська школа, 1993. 143 с.
7. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения. Москва : Педагогика, 1988. 456 с.
8. Дзюбко Л. Як підготувати дитину до школи // Початкова освіта. 2003. № 45. С. 7 – 8.
9. Диалоги о воспитании: Кн. для родителей. Пер. со 2-го рус. изд. / Сост. О.Г. Свердлов; Редкол.: В.М.Столетов (отв. ред.) и др. Київ: Радянська школа, 1986. 304 с.
10. Дятленко Н.М. Самоповага дітей . Київ : Дитячий садок, 2007. 120 с.
11. Ілляшенко Т. Про готовність дітей до шкільного навчання //Початкова школа. 2002. № 3. С. 69 – 71.
12. Кононко Е.Л. Чтобы личность состоялась. Київ: Радянська школа, 1991. 221 с.
13. Корчак Я. Избранные педагогические произведения. Москва : Педагогика, 1979. 474с.
14. Кравцов Г.Г. Шестилетний ребенок. Психологическая готовность к школе. Мочква : Знание, 1987. –78 с.
15. Кравченко Т.В., Трубавіна І.М. Допомога батькам у вихованні дітей: Київ: ДЦССМ, 2004. 100с.

16. Лаврентьева Г. Готовність дитини до школи: складові успішного навчання //Дошкільне виховання . 2000. №9
17. Ле Ткань Ван. Функціональна готовність до школи //Дошкільне виховання. 1998. № 5. С. 23 – 26.
18. Матвеева Л.Г. Практическая психология для родителей или что я могу узнать о своем ребенке. Москва: АСТ-Пресс, 1997. С. 102 -149.
19. Островская Л.Ф. Семейне виховання. Дошкільники. Київ: Радянська школа, 1977. 142 с.
20. Раратюк Г. Коли дитина йде до школи //Дитячий садок. 2003. № 234. С. 5- 6.
21. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка.Київ: Радянська школа, 1978. 263 с.
22. Титаренко Т.М. Такие разные дети. Київ: Радянська школа, 1989.144с.
23. Удовенко М. Вступ до шкільного життя // Початкова освіта. 2004. № 20. С.2 -17.
24. Шадриков В.Д. Готовность детей к обучению // Деятельность и способности. Москва: Просвещение, 1994. С. 133-147.
25. Школа батьківства // Психолог. 2004. №27 -28. 120 с.
26. Як виростити дитину здоровою: Посібник для батьків учнів молодшого шкільного віку. Київ: Прем'єр-Медіа, 2001. 204 с.